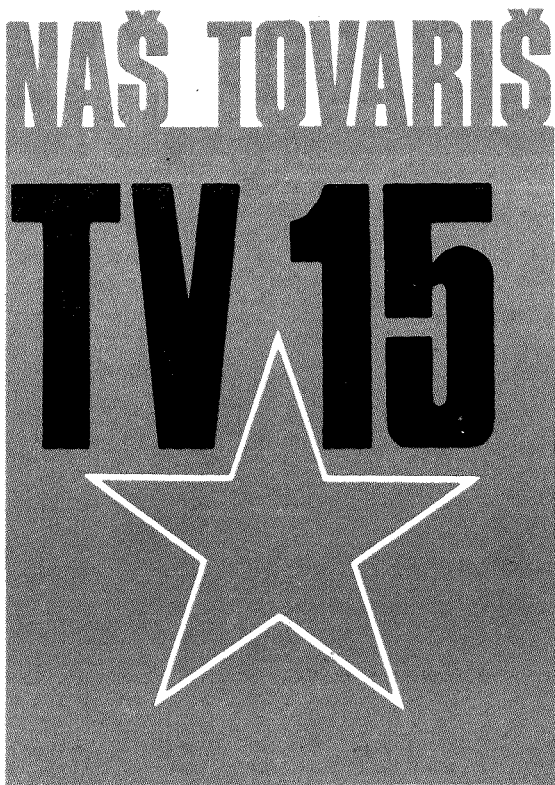

Št. 15/6 | 24. aprila 1980 Leto XVIII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji – uredniki:
ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK – reportaža

MILENA STRAJNAR – kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIH – naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
FRANC RUPNIK

Uprava in naročninski oddetek:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Zdravko Vidrih

Življenje pripada
drznim

str. 12

Živa Drole

Iz barake zrase
tovarna

str. 14

Milenko Strašek

Korenine upora so
pognale na Kojzici

str. 15

Prihodnja številka izide 8.
maja

1. MAJ PRAZNIK DELA

Foto: Tihomir Pinter

Ob prazniku čestitamo!

Najbrž nam letos ni veliko do praznovanj. Ne doma – in še manj po svetu – ni tako vedro in praznično, da bi bili lahko povsem sproščeni. Vendar pa je z našimi prazniki tako, da nam veliko pomenijo, in morda celo bolj tedaj, ko ni veliko zunanjega lišpa in veselja.

Prazniki so predvsem mejniki, ki nam pokažejo pot, po kateri smo prišli. Ob njih postanemo, da bi lahko šli družno naprej. Prvi maj in naš 27. april sta praznika, ki sta zgodovinsko tesno povezana. Prvi nas opozarja na vso težavno bojno pot delavcev, na vse napore in žrtve, pa tudi stranpoti in zagate v sodobnem delavskem

OB PRAZNIKIH

gibanju. V tem gibanju smo zlasti od revolucije dalje krepko dvignili zastavo zmage in resnične delavske svobode, oblasti in časti dela. Kot Slovenci smo s 27. aprilom zakopali tako mogočen mejnik, ki nas je skupaj z jugoslovanskimi narodi za vselej ločil od tisočletja pokorščine, hlapčevstva, narodnostne in politične brezimnosti.

Besede nas lahko nesejo v praznične višave. In lahko nas, ko se ustavljamo ob teh dveh naših mejnikih in gledamo na prehojeno pot. Občutimo vsak del te poti, saj je bila tako edinstveno težka, burna in zmagovita, polna žrtev, človeških stisk, padcev in vselej novih vzponov. Resnično smo lahko ponosni na vse doseženo in ustvarjeno, prav tako pa tudi upravičeno razgreti, ko se še zmerom spopadamo z vsem, kar nas iz preteklosti zaustavlja, vleče nazaj.

Praznik dela in zgodovinski dan ustanovitve Osvobodilne fronte sta mimo vseh zunanjih manifestacij najgloblje vsajena v našo zavest, v naš ponos, v naše hotenje, da ohranimo priborjeno in mu z delom dogradimo nove vrednote. Če bo letos manj cvetja in smeha bo toliko več notranje trdnosti in trezne samozvesti, da smo najtežje izbojevali in da za nas, tako enotne in združene, ni ovir, ki jih ne bi zmogli. Bodočnost je v naših rokah. Temelj te bodočnosti je Titova Jugoslavija, domovina boja za oblast in čast dela, domovina ponosnih in samozvestnih svobodnih ljudi.

Tovariš Tito – voditelj delavcev

Poleg ostalih iskrenih voščil in poslanic, ki jih delovni ljudje Jugoslavije pošiljajo vsak dan tovarišu Titu, vsi državljani spremljajo pot štafete mladosti po domovini, da bi s tisoči rok in tisoči src izrazili svojo veliko ljubezen svojemu Titu. S Pelješca so štafeto prepeleli na Korčulo, Lastovo, Vis in Hvar. Pot po Hrvaški je prav tako polna cvetja in pesmi delovnih ljudi, ki ob svojem bližajočem delavskem prazniku še posebej radi razmišljajo o besedah Tita-delavca, ki so usmerjale in vzpodbujale napore delavcev, da so dosegli to, kar danes imamo.

»Delavci morajo sami vzeti svojo usodo v roke. Treba je strniti razkropljene vrste, treba je skupaj in solidarno braniti vse dosedanje pridobitve in se bojevati za boljše življenje.

Delavski tisk je tisti varuh, ki budno pazi in ob vsakem trenutku opozarja proletariat, naj bo previden. Zato je dolžnost vsakega zavednega delavca, da si prizadeva, da bi delavski tisk prodril v sleherno vas in v vsak kraj, kjer je delovno ljudstvo.

Kovinarjem Jugoslavije: Na delo, tovariši! Krepite sebe in se pripravljajte za boj, ki je pred vsemi nami! S skupnim delom boste prišli do enotne sindikalne organizacije.

V središču vseh naših skrbi in aktivnosti je samoupravljanje kot celovit družbeni odnos. Samoupravljanje se lahko razvija samo z zavestno družbeno akcijo. Delavski razred pa ne more osvajati odločilnih pozicij v družbi brez zveze komunistov kot idejnopolitične enote in akcijsko sposobne organizacije delavskega razreda. Še naprej moramo graditi in izpopolnjevati sistem, v katerem bodo delavci v celoti upravljali družbena sredstva in razpolagali s sadovi svojega dela.

Čaka nas še veliko vztrajnega dela!»

Kako se je podtaknila pomota

V 13. številki TV-15 je v zapisu mojega pogovora z novinarko Mileno Štrajnar v zvezi s prvim fotografskim posnetkom tovariša Tita v Ljubljani nastala tiskarska napaka v takole objavljenem stavku: »Fotografiral sem ga, ko med naličjem govori na balkonu ljubljanske univerze; dežnik je držal Kardeljev oče.« Očitno je bilo s takšnim stavkom nekaj narobe, saj sta ga popravljenega (brez dvakratnega »dežnik je«) v naslednji številki TV-15 v svojih kritičnih pripombah citirala kar dva moja sicer dobra tovariša, Milan Megušar-Borut in Cvetko Zagorski, prvi tudi z vprašanjem, kako in komu se je podtaknila tako huda pomota. Če je res tako huda, naj presodijo bralci, vseeno pa moram pojasniti, da ne gre za pomoto pripovedovalca, ampak za tiskarskega škrate. Zato bi moralo na postavljeno vprašanje odgovoriti že uredništvo lista, a ker tega ni storilo, mora to z naslednjim pojasnilom opraviti sam intervjuvanec.

Pred objavo pogovora z menoj sem prosil in tudi res dobil na vpogled rokopis, v katerega sem vnesel deset popravkov tako, da sem jih v telefonskem pogovoru (med Koprom in Ljubljano) zdiktiral tovarišici Štrajnarjevi. Po objavi pa sem ugotovil, da so šest popravkov upoštevali, štirih, med njimi dveh najvažnejših, pa ne. Zaradi očitne preobremenjenosti, premajhnega števila novinarjev v redakciji TV-15, sem imel namen ta dva nepopravljena spodrslija popraviti na ta način, da bi sam napisal nov dodatni članek, v njem pa bi te napake, ki spreminjajo vsebino pogovora, manj opazno, a vendarle popravil. Pri tem namenu pa sta me prehitela omenjena dva tovariša z javnim vprašanjem.

V zvezi z dokaznim rokopisom, ki ga hranim, želim na postavljeno vprašanje odgovoriti, da bi bili morali v uredništvu po moji telefonski zahtevi dejansko sporni stavek spremeniti takole:

»... dežnik **mi** je pridržal Kardeljev oče, drugače spriču hudega naliva te zgodovinske fotografije ne bi bilo.« Iz objavljenega stavka pa se vidi, da so ta del besedila nekaj vendarle popravljali, a žal le na slabše, saj v rokopisu ni bilo dvakratnega »dežnik je«. Sicer pa naj v zvezi z vprašanjem Cvetka Zagorskega, kdo je komu držal dežnik, z vso zanesljivostjo popravim njegovo navedbo, po kateri naj bi tovariš Megušar držal dežnik njemu, uredniku Slovenskega poročevalca. Iz slike same se namreč jasno spozna, da Megušar stenografira, dežnik pa mu drži Zagorski. Če bi bilo obratno, kakor trdi Zagorski, Megušar ne bi mogel v naličju brez strehe nad glavo stenografirati in kot edini stenograf (ko magnetofonov še ni bilo) za zgodovino ohraniti enega najbolj znamenitih Titovih govorov iz tistega časa. Druga, vsekakor res huda napaka v omenjenem sestavku, ki skladno z mojo zahtevo ni bila popravljena, pa me je najhuje prizadela. V prvotnem rokopisu je bilo namreč zapisano o tiskarni Toneta Tomšiča v Zadru, da naj bi jo jaz organiziral. Pri telefoničnem sporočanju popravka sem poudaril, da je to tiskarno organiziral nadvse zaslužni in po vojni umrli tovariš Ciril Lukman-Anjo, jaz pa da sem mu z njegovimi sodelavci vred samo pomagal. Končno smo se zedinili za popravek, ki naj bi se glasil: »... tiskarna Toneta Tomšiča, ki jo je **pomagal organizirati** v Zadru...«, a žal je tudi ta popravek izpadel. Končno naj opozorim še na eno nerodnost, ki je tudi brez moje krivde nastala pri objavi Titove slike. Pri telefoničnem sporazumevanju z novinarko, ki je zapisala pogovor z menoj, sem se dogovoril, naj v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani za objavo naročijo kopijo tistega mojega posnetka, ki je bil objavljen v Ljudski pravici 26. maja 1945 na naslovni strani. Zgodilo pa se je, da je bil objavljen posnetek, katerega avtor je tovariš Edi Šelhaus, čeprav bi moj posnetek lahko ugotovili s primerjavo slike v Ljudski pravici.

STANE ŠKRABAR-BRAŠKAR,
Koper

Pripis uredništva:

Izčrpen popravek, ki ga je poslal Stane Škrabar-Braškar, dovoljuje le še, da se prizadetim za nenamerne in neljube spodrslija je opravičimo.

Krivica bode

Dve leti je Ivan Jermol, uslužbenec občine Tolmin, s pomočjo anonimnih pisem nekaznovano sramotil nas borce: Franca Brešana-Orla, upokojenega oficirja JLA in VVI, Viktorja Pagona, VVI in zapornika v uničevalnem taborišču Buchenwald ter upokojenega oficirja JLA Slavka Bizjaka.

Ivan Jermol je mlajši človek, kateremu je naša socialistična družba, ki smo jo vzpostavili mi borci z našo borbo, omogočila, da se je šolal in da je dosegel dostojen položaj. Ni mogoče razumeti razloga, zakaj se je z žaljivkami znesel prav nad borci. Pokazal je zakoreninjeno sovraštvo do borcev narodnoosvobodilnega boja, skrivajoč se za anonimnostjo.

Toda, ko smo si zgoraj navedeni tovariši v medsebojnih pogovorih zaupali, kakšno sramotilno pošto dobivamo, smo zaradi nekkih navedb v anonimnih pismih posumili na Jermola. Tedaj smo sklenili, da si preiskrbimo kak originalen rokopis osumljenega, in da ga obenem s sramotilnimi pismi pošljemo zaprisežnemu grafologu v Ljubljano.

Tako smo storili in 10. avgusta 1978 smo od grafologa prejeli potrdilo, da je pisec anonimnih pisem res Ivan Jermol. Zato smo 17. septembra 1978 odšli na občinsko sodišče v Tolminu in v prisotnosti sodnika Makuca podali na zapisnik tožbo proti Jermolu.

Ko smo pozneje poizvedovali na sodišču, kdaj bo na vrsti obravnava našega primera, se je sodnik Makuc najprej izgovarjal z obilico nerešenih zadev, ki so bile vložene pred našo, nato pa je izjavil, da iz etičnih razlogov ne more osebno obravnavati naše tožbe, ker je naperjena proti njegovemu kolegu in nas prosi, da poiščemo drugega sodnika.

Iz Nove Gorice je prišel tovariš Sever, sodnik medobčinskega sodišča v Novi Gorici. Ko smo mu razložili naše težave, je povedal, da je z našo tožbo seznanjen, toda meni, da ni sestavljena pravilno. Priporočil nam je odvetnika, ki nam bo tožbo pravilno sestavil. Povedali smo mu, da je tožbo sestavil sodnik Makuc, in da je tako jasna v izreku in dokazih. Toda sodnik Sever ni hotel sprejeti obravnave te zadeve. Zato smo se po določenem času obrnili na predstojnika sodišča v Novi Gorici dr. Tassottija. On nam je obljubil, da bo posredoval pri sodniku Turku, ki bo sprejel obravnavo naše tožbe.

Res so nas klicali na obravnavo, ki pa je bila odložena, ker je bil sodnik Turk nujno poklican na raziskavo nekega zločina umora, ki se je tistega dne zgodil v Gabrjah pri Tolminu.

Prejeli smo vabilo, da se določenega dne ponovno zglasimo na obravnavi, natanko teden dni pred obravnavo. Toda tovariš Jermol se ni odzval. Z dopisnico se je opravičil, da mora na službeno pot v Ljubljano.

Sodnik je tako zaslísal samo nas prizadete in obljubil, da bo pred izrekom sklepa zaslísal tudi obtoženega.

Sklep sodišča 1. stopnje je zavrnil našo tožbo kot prepozno vloženo, z obrazložitvijo, da je preteklo že več kot tri mesece, odkar smo prejeli zadnje anonimno pismo. Nikjer iz sklepa ni razvidno, da je bil zaslíšan tudi obtoženec.

Prizadeti smo se pritožili na drugostopenjsko sodišče. Navedli smo, da od časa, ko smo ugotovili krivico, pa do vložitve tožbe niso še pretekli trije meseci, in da tožba ne more biti zastarela, saj pred ugotovitvijo storilca nismo mogli vložiti tožbe. Vendar je tudi drugostopenjsko sodišče tožbo zavrnilo.

Cudi nas, da so dopustna taka nekaznovana dejanja proti starim in zaslužnim borcem NOV in to tem bolj, ker so bili tudi odgovorni forumi seznanjeni s celotno zadevo. Razgaliti je treba take nepravilne postopke, ki se gotovo pojavljajo še drugje v Sloveniji.

FRANC BREŠAN-OREL
VIKTOR PAGON
SLAVKO BIZJAK
Tolmin

Delovni ljudje, občani Ljubljane!

DELOVNI LJUDJE, OBČANI LJUBLJANE!

*Žive naj vsi narodi,
dan dočakat hrepene,
da koder sonce hodi,
ne bo pod njim sužnje
glavé...*

Te pomladne dni, 27. aprila, 1. in 9. maja s ponosom praznujemo izbojevanje zmage in uspehe, ki so jih generacija našega mesta, vsi slovenski ljudje z rama ob rami dosegli z narodi in narodnostmi Jugoslavije in vsega naprednega človeštva.

V tistih, za slovenski narod usodnih dneh, sta OF in NOB, za vse čase postavila Ljubljano v vrh legende osvobodilnega in naprednega, herojskega delavskega gibanja in oboroženega upora svobodoljubnih, za pravico zavzetih ljudi.

Komunisti so z enotno voljo in bojem vsega naprednega in poštenega slovenskega življa razvili zmogovito narodnoosvobodilno gibanje. Slovenci smo izbojevali svojo največjo zgodovinsko zmago. Vseljudski upor, najprej proti pijavkam delavske krvi in razraščajočemu fašizmu in kasneje proti okupatorju ter njegovi

vim hlapcem, je bil izbojevan z velikimi žrtvami, ki zavezujejo vse sedanje in bodoče generacije.

Mladina je porok za nadaljevanje naše – Titove revolucije. Zavedamo se, da brez žrtev tudi poslej ne bo napredka.

Zmaga nad fašizmom, osvoboditev našega mesta in izgraditev socialistične domovine je bila plod viharneške Ljubljane in Titovih partizanov; vseh delovnih ljudi Jugoslavije.

Sedemindeset mesecev dolg neodjenljivi narodnoosvobodilni boj upornega mesta so slavne strani zgodovine. Zmagali smo, z enotno OF in njeno udarno pestjo NOV. Ker smo vodili neizprosni narodnoosvobodilni boj za svobodo in pravico, za napredek, blaginjo in srečo, za mir v svetu. Tisoči borcev in aktivistov se te dni ponosno spominja svojega prispevka k zmagi slovenskega in jugoslovanskega ljudstva.

Danes bojujemo bitko dela. Nadaljevanje prizadevanj za jutrišnji razvoj Ljubljane je v tesni povezanosti z življenjem in delom delavskega jedra. Delavske zmage ob grožnjah bajonetov so pokazale, da je moč v množicah, da hrepenenja po lepšem in po boljšem ni moč zatreti.

Ljubljana, mesto heroj, ki je ponosno nosila zastavo

v narodnoosvobodilnem boju, zastavo našega nacionalnega in socialnega preporoda, danes nosi zastavo dela in samoupravljanja v boju za srečo delovnega človeka, za naše potomstvo, za otroke.

Bratstvo in enotnost, vzajemnost in solidarnost, tovarištvo, delovna vnema in ustvarjalno samoupravljanje povezujejo Ljubljano v svobodnem življenju in delu z vsemi narodi in narodnostmi – delovnimi ljudmi naše ožje in širše domovine.

Delajmo več in bolje, zase in za vse skupaj. Bijemo boj za blaginjo slehernega človeka – z boljšim gospodarjenjem in nagrajevanjem po delu, z doslednim vzpostavljanjem socialističnih samoupravnih odnosov, s trudom in samoodpovedovanjem.

Pomladno zagnana Ljubljana vliva optimizem na naš lepši in boljši jutri. Izobesimo zastave, okrasimo mesto s cvetjem – polepsajmo ga!

POZDRAVLJAMO JUNAKE BOJA IN JUNAKE DELA!

*Srečo si lahko človek ustvari samo sam.
Za človeka je vredno živeti le, če ustvarja...*

Socialistična zveza delovnega ljudstva Ljubljane.

Moč in nemoč velikih

Ameriško iranski spor nezadržno ostri krizo, ki se kot oljni madež širi na vse širše območje mednarodnih odnosov. Ko je ameriški predsednik Carter spoznal, da z dosedanjimi ponudbami, pomešanimi z grožnjami in podprtimi z ukrepi gospodarske blokade, niso strli odločenosti Irancev, da še nadalje drže ameriške talce, se je lotil novih, še trših ukrepov, ki po svojem bistvu in vsebini označujejo novo, skrajno nevarno stopnjo zaostrovanja odnosov. Ne le pretrganje diplomatskih odnosov, ne le popolno zaprtje vsakršne trgovine – celo hrana in zdravila so prišla to pot pod udarec prepovedi – pač pa prava pravcata napoved gospodarske vojne celotnega zahodnega bloka, celotne politične in gospodarske sile, ki jo predstavlja Atlantski pakt.

Še nikdar doslej, v vsem povojnem času, ni noben ameriški predsednik ob nobeni, še tako zaostreni mednarodni krizi izvajal tako močnega pritiska na evropske zaveznike, kot je to pot storil predsednik Carter. Vse zahodneevropske države, članice vojaškopolične zveze, je Carter z ultimatom pritislil, da se pridružijo ameriški povračilni politiki proti Iranu. Absolutno nam je potrebno, je dejal v govoru, ki ga je prenašala vsa zahodnoevropska televizijska mreža, popolno in trdno podporo naših zaveznikov. Tisto pa, kar posebej odločno zahtevamo, je izvajanje naših temeljnih predlogov. Ti Carterjevi predlogi so zahodnoevropski javnosti že bili znani. Vse zahodnoevropske države morajo pretrgati diplomatske odnose z Iranom in ustaviti vsako trgovino s to deželo, z izjemo hrane in zdravil.

Kajpada je taka zahteva, ki je prišla skorajda v obliki ultimata iz Washingtona, zadela v živo prav vse evropske zaveznike. Vendar pa je že ameriška politika popolne gospodarske blokade Sovjetske zveze zaradi intervencije v Afganistanu naletela na odpor v zahodni Evropi. Gospodarska blokada ni pot k popuščenju kot ni gospodarska blokada, trganje nešteti gospodarskih dogovorov zahodne Evrope s socialističnim taborom tisto, kar je v korist zahodnih držav, prav nasprotno.

Povsem podobno je ob sedanjih zahtevi po popolnem pretrganju diplomatskih in gospodarskih odnosov z Iranom, kot obliki podpore washingtonski vladi v njenem rvanju z iransko revolucijo. Taka blokada bi namreč prizadela najbolj občutljiv živec celotnega gospodarstva zahodnih držav – vprašanje preskrbe z nafto. Zahodna Evropa je dosti bolj kot njihov ameriški zaveznik odvisna od iranske nafte. Te nafte pa zagotovo ne bo več, če bodo zahodne države ubogale Carterja.

In če Carter ne doseže zahtevana solidarnosti zahodnih zaveznikov, če njihova podpora ostane zgolj na besedah, na izrazih privrženosti, ne pa v dejanjih. Carter sam je v skriti obliki že izpovedal, da je to pot odločen iti do kraja, da se ne bo več pustil pri domači javnosti kritizirati, da je premehak in preveč popustljiv Iranem.

Vsakršen nadaljnji ukrep v stopnjevanju spora in zaostritve z Iranom pa bi nujno označeval novo kvaliteto ukrepov, tako, ki bi se opirala na neposredno vojaško silo. V tem pa tiči velika nevarnost morebitnega nadaljnega zapleta na Srednjem vzhodu. Iransko-ameriška kriza namreč ni osamljen pojav, pač pa se še kako močno vpleta ne le v sklop kriznih pojavov v srednji Aziji, katerih središčna točka je Afganistan, pač pa je iransko-ameriški spor tista oblika, v katero se kaj lahko razžari osrednji klobčič vseh kriz sodobnega sveta: nasprotja med severom in jugom, ta pa se vse bolj vidno križajo tudi z nasprotji med vzhodom in zahodom oziroma vodilnima silama obeh blokov.

Zato je razumljiva zaskrbljenost sodobnega sveta spričo vse hujše krize v katero zapadajo gospodarski odnosi na svetu in pa odnosi med velikima silama. Sedanji ameriško-sovjetski spor ni značilen samo po celovitosti področij, na katera je segel (na športno prav tako kot na gospodarsko), pač pa je ta spor v mnogočem tudi izraz spremenjenih razmer na svetu, ko je večletni sistem polarizma, se pravi absolutne nadvlade velikih sil nad svetovnim dogajanjem, v zatonu. Odtod tudi pojav, ko velike sile vse bolj pogosto posegajo po orožju kot edinemu sredstvu, s katerim si še skušata obdržati in zavarovati njun dominantni položaj na svetu. V tem pa se tudi kaže moč in hkratna nemoč velikih sil.

Drago Košmrlj

Denar za najnujnejše je zagotovljen

Pred približno letom dni je v Črni gori ostalo brez strehe nad glavo okrog 80 tisoč ljudi. Potres, ki je prizadel zlasti črnogorsko primorje, je bil eden najhujših pri nas. Mnogi so v tej nesreči izgubili življenja. Stroji v številnih črnogorskih tovarnah so se ustavili. Hoteli niso mogli sprejeti turistov, ki so želeli v Budvo, Kotor, Hercegnovi.

In kako je po enem letu? Ali se je življenje v te kraje že vrnilo? Predsednik izvršnega sveta Črne gore Momčilo Cemojević je dejal, da so prvo leto izgradnje porušenega območja v glavnem uspešno sklenili. Iz sklada za odpravo posledic potresa so doslej porabili sedem milijard 800 milijonov dinarjev. Denar je pritekal iz vseh naših republik in pokrajin. Postavili so 5200 stanovanjskih hiš, usposobili številne gospodarske in druge objekte. Največ je bilo postorjenega v občini Bar, kjer so na novo uredili kar 1800 stanovanj in kjer so načrt izgradnje v prvem letu v celoti uredili. Nekoliko drugače pa je v Budvi, Hercegnovem, Tivtu in še nekaterih krajih, kjer še danes ljudi iz počitniških domov in hotelov nimajo kam izseliti.

V teh mestih načrta obnove niso v celoti izpolnili. Menijo, da kaže krivce za to iskati v premajhni organiziranosti posameznih del, pomanjkanju ustreznih strokovnjakov, v nedisciplini itd. Čeprav se ta čas mudi na porušenem območju okrog deset tisoč gradbenih delavcev iz vseh republik in pokrajin, gradnja ne teče docela po načrtu.

V izgradnji je kar okrog sedem tisoč raznih objektov. Mnogi bi morali biti že končani. To velja tudi za stanovanja, ki jih gradijo slovenski gradbinci. Postavili naj bi jih 237, prvih sto pa izročili namenu že do konca lanskega leta. Doslej niso končali še nobenega.

Zaradi tega tri tisoč družin še vedno nima kam. Problem se je zaostрил zlasti zaradi tega, ker se morajo domačini najpozneje do 1. maja izseliti iz hotelov, v katerih so prebili zimo. Kljub temu računajo, da nikomur ne bo treba več pod šotor. Z enajstimi milijardami in pol, kolikor naj bi jih letos porabili za odpravo posledic potresa, bodo rešili tudi te probleme.

Ta čas je očitno najhujše v črnogorskem gospodarstvu. Temeljne organizacije združenega dela v šestih primorskih občinah in v Cetinju so lansko poslovno leto končale z izgubo, ki znaša kar okrog milijardo dinarjev. To izgubo bo sedaj seveda treba pokriti, nekatera že načrtovana dela pa odložiti.

Marsikaj bi se dalo po mnenju vodilnih delavcev v Črni gori postoriti z združevanjem

dela in sredstev, vendar, kot sami ugotavljajo, dalje od načelnih ugotovitev o potrebnosti takega koraka še niso prišli. Znano je, da bi Crvena zastava iz Kragujevca želela vložiti del denarja v industrijo v občini Kotor, in da se za skupna vlaganja v Črni gori zanimajo tudi Vojvodinci. Toda takih primerov je za sedaj vse premalo, zato so problemi še težji.

Napovedi, ki prihajajo od turističnih organizacij, so bolj obetavne. Pravijo, da bo do 1. maja nared večina črnogorskih hotelov, in da bodo letos lahko ponudili v republiko okrog 90 tisoč postelj. Sodeč po prijavah, je za črnogorsko primorje največ zanimanja v Zahodni Nemčiji. Če vemo, da je bila polovica vseh turističnih zmogljivosti v potresu uničenih, potem je to res uspeh, ki močno razveseljuje.

Če pod vse to potegnemo črto, potem so Črnogorci s postorjenim v tem kratkem času vsekakor lahko zadovoljni. Mnoge napake, ki so bile storjene, stopopoma odstranjujejo. V domala vseh krajih hitijo s pripravljanjem načrtov, urejanjem zemljišč in drugimi deli, s katerimi so bili doslej najbolj v zaostanku.

Jugoslovanska skupščina je sprejela zakon, s katerim je dodelila za trajno odpravo posledic potresa v Črni gori blizu 55 milijard dinarjev. V Titogradu sicer pravijo, da so računali na večja sredstva, toda – kot sami priznavajo – se bo tudi s tem denarjem dalo postoriti vsaj najnujnejše. Načrt obnove je zdaj dokončno narejen.

Zadnji hotel na črnogorskem primorju bo urejen do konca letošnjega leta. Za zgraditev stanovanj je rok konec leta 1981. Gospodarstvo naj bi dokončno spravili v red do konca naslednjega srednjeročnega obdobja, torej do konca leta 1985, ko naj bi dosegli vsaj takšen obseg proizvodnje, kot so ga zabeležili pred katastrofalnim potresom.

Nekoliko daljša doba obnove je predvidena samo za kulturne spomenike, ki naj bi jih adaptirali v desetih letih. Dejstvo je, da za te namene v tem trenutku ni dovolj denarja. To pa ne pomeni, da bodo z deli na tem področju čakali. Prve kulturne spomenike bodo začeli urejati že prihodnje leto, ko bodo na voljo tudi ustrezni načrti.

Črna gora je največje gradbišče v državi. K temu so v dobršni meri prispevali vsi jugoslovanski narodi in narodnosti, ki pomagajo pri odstranjevanju posledic potresa. Nedvomno s tem znova izpričujejo svojo solidarnost in zavest, bratstvo in enotnost, skovano že med narodnoosvobodilno vojno.

Darko Marin

Kako so se organizirali borci v Štorah

Iz treh krajevnih skupnosti v eni organizaciji ZB

Krajevna skupnost Store se je reorganizirala v tri KS, borčevska organizacija, v kateri so še vedno vključeni tudi člani manjših krajevnih skupnosti Teharja in Svetine pa je ostala enotna. Za skupno organizacijo so se odločili člani iz navedenih krajevnih skupnosti s tem, da ustanovijo za svoja območja aktivne članov zveze borcev. Tak aktiv so s sodelovanjem odbora ZB Štore ustanovili letoš januarja v krajevni skupnosti Svetina. Člani aktiva so izvolili tričlanski odbor, katerega predsednik je tudi član odbora Štore. Aktiv samostojno sodeluje z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami v kraju (na družbenopolitičnem, gospodarskem in kulturnem področju). Tako odločitev so člani sprejeli z utemeljitvijo, da je v posamezni krajevni skupnosti, razen v Štorah, manjše število članstva ter se celotna organizacija po številu članov iz leta v leto naravno krči. V skupni organizaciji je sedaj le 168 članov.

Večje število članov je že upokojenih in sicer kar 60 odstotkov, medtem ko jih je 20 odstotkov še v delovnem razmerju. Dvajset odstotkov članov je kmetov oziroma gospodinj. S takšnim stanjem in povprečno starostjo vseh članov je povezana tudi problematika, ki pogojuje znano nezavidljivo zdravstveno stanje, narekuje potrebo po večji zdravstveni skrbi, kot so jo sedaj deležni v dispanzerju za borce v Celju in skromni za-

sedbi splošne zdravstvene ambulante v Štorah. Ob drugih problemih je bilo prav o tem precej govora na delovni konferenci. Glede na dejstvo, da smo neposredno pred otvoritvijo nove zdravstvene postaje v Štorah, zgrajene s samopriskom občanov, člani borčevske organizacije z optimizmom pričakujejo ureditev tudi posebne zdravstvene ordinacije za borce.

Člani kljub starosti in slabemu zdravstvenemu stanju še vedno aktivno delajo na vseh področjih družbenopolitičnega dela v kraju, kjer živijo ter kažejo močno zanimanje za to, da cilji in vrednote, oblikovane v NOB in socialistični revoluciji, postanejo dejanska trajna last vseh delovnih ljudi, predvsem pa mladine. V programu organizacije je med drugim tudi naloga razvijati in ohranjati tradicije NOB, kar sicer ni in ne more biti le skrb te organizacije, ampak sestavni del delovanja in prizadevanja SZDL (s tem, da so člani ZB v njenem sestavu v prvih vrstah, kar je v Štorah stalna praksa). Nekdanji borci tudi še vedno skrbijo, da je vedno dostojno urejenih vseh osem spomenikov, spominskih plošč in obeležij.

Da bi člani videli in spoznali nekatere posebno pomembne kraje iz časa NOB v sosednjih republikah, so se odločili obiskati te kraje. Ta sklep bodo realizirali že v mesecu maju.

Rajko Marković

Iz dela borčevskih organizacij

Kako z delom naprej?

Črnomelj

Črnomaljski borci so imeli svojo letno borčevsko konferenco že v februarju. Osnovni točki dnevnega reda sta bili poročilo o lanskoletnem delu in izvajanju akcijskega programa občinskega odbora ZZB NOV ter načrtovanje dela za letošnje leto.

V poročilu o lanskoletnem delu je zlasti poudarjeno, da so se borci vključevali na vseh ravneh družbenopolitičnega dela. Pri tem so opozorili, da bo treba v bodoče pregledati, kakšna je zastopanost borcev v krajevni samoupravi in različnih oblikah dela v krajevnih skupnostih.

Na letni konferenci občinskega odbora ZZB NOV Črnomelj so pohvalili udeležbo na predhodnih letnih konferencah v krajevnih organizacijah ZB. Glede pripomb nekaterih borcev, da bi bilo treba krajevne organizacije organizirati krajevnim skupnostim in številu borcev na terenu primerno, so se vsi strinjali, saj so menili, da se morajo borci na terenu organizirati pač tako, da bodo kar najbolje delovali.

Poročilo je, kot vsa letna poročila, zajelo tudi delo komisij pri občinskem odboru ZZB NOV: tako komisija za zdravstveno varstvo borcev in vojaških invalidov ni bila zadovoljna s pošiljanjem borcev v zdravilišča kar velja že za začetek leta 1980, ko je zdravniška komisija odobrila tako zdravljenje le dvema borecema, čeprav je bilo več borcev od tega zdravstveno upravičenih. Sicer pa so z delom dispanzerja za borce kar zadovoljni, malo manj pa s čakalno dobo pri specialistih.

Kar zadeva priznavalnino za borce NOV, občinski odbor spremlja uveljavljanje družbenega dogovora s tega področja. Še za februar letos velja podatek, da v črnomaljski občini uživa priznavalnino 723 borcev. Od tega števila so samo v minulem letu na podlagi dokumentacije odobrili priznavalnino 170 borecem.

Stanovanjska problematika borcev se zvečine suče okrog posojil, ki so seveda vedno manjša, kot pa bi jih borci želeli, saj so tudi sredstva v te namene, glede na število proslencev, majhna.

Borci so natančno in s podatki obravnavali še delo komisije za preverjanje posebne dobe, ki se je lani v večji meri ukvarjala z obnovami postopkov, delo komisije za razvijanje revolucionarnih tradicij, kjer so ugotavljali mnogoštevilčno borčevsko udeležbo pri organizaciji vrste proslav (Bosiljevo, Ostri vrh, Vinica...). Dobro so delovale tudi komisije za ljudsko obrambo, za vojaške invalide in vojne ujetnike ter internirance.

Naloge črnomaljskega občinskega odbora ZZB NOV v tem letu se tudi začrtane in jih borci že izvajajo.

B. Ž. J.

Šentjakob Podgorica

Dne 9. avgusta 1944. leta se je v Podgorici zgodil zločin okupatorjev in domačih izdajalcev na območju Ljubljane in okolice. Po ovadbi domačega izdajalca so Nemci in belogardisti obkolili Kraljevo domačijo in v hlevu našli skrit bunker, kjer so bili Franc Kralj in še dva domačina (eden je bil partizan). Nato so zažgali hišo. Živa je zgorela vsa Kraljeva družina: vdova-mati Lucija in vseh njenih pet otrok, kakor tudi oba s prestreljenimi nogami, medtem ko so enega od treh iz skrivališča odpeljali v Begunje in ga tam ustrelili. Na ta žalostni dogodek vsako leto prireja ZB NOV za dan mrtvih komemoracijo v sodelovanju z učenci podružnične osnovne šole Janka Bizjaka in Rezke Dragarjeve iz Dragomlja.

Letna skupščina, ki jo je sklical KO ZB NOV Šentjakob Podgorica 27. marca, je potekala v prisrčnem in prijateljskem pogovoru. Po poročilu predsednika organizacije so med drugim menili, da bo potrebno popraviti spomenika; zlasti tistega, ki stoji pred trgovino.

Predsednik občinske komisije za negovanje revolucionarnih tradicij ZZB NOV Stane Koman je borce pozdravil v imenu občinskega odbora in predlagal, da izvolijo pet članski odbor, ki bo pregledoval in dopolnjeval pisanje o revolucionarni dejavnosti pred vojno in med NOB v teh krajih. Povedal je, da ima občinska konferenca SZDL namen izdati štiri knjige o revolucionarnem delu na območju Bežigrada, Črnuč, Ježice in Šentjakoba, Podgorice, Beričeva in Dola. Osnova za pisanje so napisani spomini pokojnega Jožeta Rav-

barja. Prisotni so z odobravanjem sprejeli predlog.

Dušan Rebolj

Slovenj Gradec

Na občnem zboru mestne organizacije ZB v Slovenj Gradcu je njen predsednik Ivan Špolad ocenil dvoletno delo odbora. Največ besed je posvetil zdravju borcev in poudaril, da bo zdravljenju in sistematičnim pregledom borcev treba v bodoče posvetiti še več pozornosti. Predsednik te borčevske organizacije je tudi načel vprašanje potrebe po tesnejšem povezovanju članic ZB v okviru borčevske organizacije (da bi ne bile deležne le pozornosti ob njihovem vsakoletnem prazniku). Nekdanje borke so aktivne še na več področjih v krajevnih skupnostih, organizacijah in društvih. Poleg besed o borkah so spregovorili še o prispevku borcev za podružbljanje splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter na potrebo po doslednem prenašanju revolucionarnih tradicij na mladino. Nekatera še nerešena vprašanja iz preteklosti pa so si slovenjgraški borci postavili za prihodnje naloge ter pri tem opredelili tudi nujnost podružbljanja skrbi za borce.

A. A.

Bežigrad

Člani zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918-1919 občine Bežigrad so se zbrali v začetku aprila tako kakor vsako leto, da pretrasejo dosedanje delo in pripravijo načrt za bodoče. Organizacija šteje samo 38 članov, od teh so 4 dobrovoljci vojne 1912-1918. V Ljubljani jih je še 350, v Sloveniji pa 1300. Prisotnih je bilo 27, drugi so se opravičili zaradi bolezni. Vsem so podelili spominski zbornik ob 60-letnici bojev za severno slovensko mejo in spominske medalje.

Na predlog predsednika Jožeta Kupnika so izbrali svojega poverjenika, najmlajšega 78 letnega Jožeta Likeba, ki naj bi bil v stalnem stiku s komisijo SO za zadeve borcev in invalidov NOV, skrbel za bolne člane, za pogrebe umrlih in o tem obveščal ostale člane, da bi s skupnimi napori opravili vse potrebno.

Zaradi starosti članstva se za kakšne posebne izlete v spominske kraje niso odločili, temveč se bodo vključevali po želji v tiste, ki jih organizira društvo upokojencev. Ukinili so tudi članarino.

Podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Jože Slovinc jih je prisrčno pozdravil in jim zagotovil vso potrebno pomoč. Sedaj sprejema stalno občinsko priznavalnino sedem članov in trije občasno. Lansko leto je 24 članov dobilo enkratno priznavalnino in vsi pa enkratno priznavalnino ob 60-letnici bojev za severno mejo.

Dušan Rebolj

Nova Gorica

V sredo, 9. aprila, so na seji predsedstva ZZN NOV novogoriške občine obravnavali osnutek republiškega statuta ZZB NOV Slovenije. Predlog osnutka je že pred tem obravnavala statutarna komisija pri odboru tega občinskega združenja, ki je dala nekatere pripombe in predloge za dopolnitev statuta. Predsedstvo je z zadovoljstvom ugotovilo, da so bile pripombe in predlogi komisije skoraj v celoti upoštevani. Po daljši vsestranski obravnavi osnutka so predlagali še nekatere dopolnitve. Zato bodo člani predsedstva osnutek še enkrat temeljito proučili do prihodnje seje in podali še morebitne nove predloge za dopolnitev osnutka statuta. Osnutek statuta bodo obravnavali tudi na letnih skupščinah krajevnih združenj.

Predsedstvo je sklenilo sklicati občinsko programsko skupščino ZZB NOV novogoriške občine v mesecu maju. Za to skupščino bodo pripravili izčrpna poročila o delu predsedstva, odbora in drugih organov svojega združenja, finančna poročila in pa program dela in nalog za prihodnje obdobje.

Na seji so obravnavali tudi osnutek družbenega dogovora o izgradnji, ureditvi in delovanju muzeja revolucije za Primorsko v Novi Gorici in so ugotovili, da so določila osnutka dogovora dobra, predlagali pa so nekatere dopolnitve.

Obravnavali so tudi vprašanje zdraviliško-klimatskega zdravljenja zamejskih borcev NOB in namenili za to ustrezna sredstva.

Lojze Kristančič-Minko

Obisk iz Trsta

V sredo, 16. aprila 1980 je republiški odbor ZZB NOV Slovenije obiskala delegacija združenja aktivistov osvobodilnega gibanja na tržaškem ozemlju, ki deluje v okviru Slovenske kulturnogospodarske zveze. Delegacijo je sprejel predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik, ki je skupaj s sodelavci zadržal predstavnike tržaških aktivistov v daljšem govoru. Ti so obvestili tovariše iz RO ZZB NOV o njihovi že nekajletni plodni aktivnosti, usmerjeni predvsem na oživljanje tradicij narodnoosvobodilnega in revolucionarnega boja na Tržaškem ter o prenosu teh tradicij na mlajše demokratično usmerjene generacije.

Z 12. seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

O zgodovinopisju NOB in odporništva

Kljub obsežnemu programu minule seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije je bilo največ časa posmerjeno na točko, v kateri so obravnavali informacijo o dosedanjem delu na področju zgodovinopisja NOB in odporništva, o sodelovanju zgodovinskih institutov iz Furlanije-Juljske krajine, SR Slovenije in SR Hrvaške na tem območju ter nalogah, ki zahtevajo hitre rešitve.

V zadnjih nekaj letih se prav na področju opisanja in komentiranja dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja pojavljajo posamezniki in organizacije, ki spontano ali tudi organizirano zajemajo snovi iz tega obdobja ter govorijo o sodelovanju Italijanov, Avstrijcev in Slovencev v NOB. Ker pa gre za občutljiva vprašanja, katerih proučevanje zahteva vsestransko osvetlitev, in ker je v skupnem interesu vseh, da bi se ta del zgodovine ne obravnaval enostransko, sta komisija za mednarodne stike in zamejstvo pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije ter sekretariat predsedstva ocenila, da je treba dati pobude za organiziranje in znanstveni pristop k raziskovanju zgodovinskih dejstev iz obdobja NOB v zvezi s skupnim bojem proti fašizmu in nacizmu. Omenjena komisija in sekretariat sta bila mnenja, da so za delo na tem področju poklicane nekatere znanstvene ustanove, ki so se že doslej uspešno ukvarjale s proučevanjem zgodovine NOB, delavskega gibanja in revolucije.

Že leta 1978 so RO ZZB NOV Slovenije, RO ZZB NOV Hrvatske in Deželni odbor Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI) Furlanije-Juljske krajine

dali na svojem reškem majskem srečanju pobudo, da tudi na znanstven način pristopijo k skupnemu raziskovanju zgodovinskih dejstev. Na takratnem reškem srečanju so sodelovali tudi predstavniki zgodovinskih institutov iz Slovenije, Hrvatske, Beograda ter predstavniki furlanskega instituta za zgodovino osvobodilnega gibanja iz Vidma in deželnega instituta za zgodovino osvobodilnega gibanja iz Trsta. Na tem sestanku je bil sprejet sklep, naj se ustanovi delov-

Predsednik komisije za mednarodne stike in zamejstvo Bogo Gorjan:
»Gre za sodelovanje na področju znanstvenoraziskovalnega dela – za iskanje skupnih stališč in tolmačenja narodnoosvobodilnega boja...«

na skupina po enakopravnem načelu in na strokovno znanstveni ravni (torej iz predstavnikov institutov za zgodovino Furlanije-Juljske krajine, SR Slovenije in SR Hrvaške). Ta delovna skupina se je formirala, v njej pa sodelujejo tudi predstavniki ZZB NOV, ki se ukvarjajo z zgodovinopisjem NOB.

Prva seja delovne skupine je bila v maju 1979 leta v

Ljubljani. Na njej so pregledali bibliografske podatke o dosedanjih študijah, publikacijah in raziskavah iz zgodovinopisja NOB. V posebni točki pa so obravnavali program dela in usklajevali skupna izhodišča za bodoče delo. Že na tem sestanku so se odprto kazale široke možnosti sodelovanja. Da pa bi delo zares kontinuirano steklo, je, vsaj kar zadeva našo stran, treba imeti dobro organizacijo.

Komisija za mednarodne stike in zamejstvo je po teh in še nekaterih kasnejših sestankih menila, da je treba celotno delo za uresničenje nalog proučevanja zgodovine narodnoosvobodilnega boja in odporništva v meddeželnem sodelovanju čimprej začeti. Pri tem pa nastopajo težave, ki jih srečujemo tudi pri nekaterih drugih projektih iz proučevanja zgodovine. V prvi vrsti gre za pomanjkanje kadrov, natančneje zgodovinarjev, kar pa je povezano s finančnimi možnostmi predvsem Instituta za zgodovino delavskega gibanja Slovenije (ki naj bi neposredno sodeloval v imenovani enakopravni delovni skupini).

Člani predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, ki so obravnavali vsa ta vprašanja, so menili, da pomanjkanje sredstev v te namene ne bi smelo biti nepremagljiva ovira in so bili mnenja, da je treba nemudoma predložiti načrt dela raziskovalni skupnosti Slovenije, ki odmerja sredstva za raziskovalne naloge, kakršna je tudi naloga, ki povezuje v skupno delo strokovnjake treh dežel oziroma Slovenije, Hrvatske ter Furlanije-Juljske krajine. Zato bo treba izdelati tudi ustrezen elaborat, na osnovi

kategora bo lahko slovenska raziskovalna skupnost sklopala o odmeri sredstev za projekt.

Komisija za mednarodne stike in zamejstvo je pripravila za sejo predsedstva RO ZZB NOV Slovenije tudi poročilo o stikih ZZB NOV Slovenije v Zvezo koroških partizanov iz Celovca in z avstrijskimi protifašističnimi organizacijami. Iz tega poročila izhaja, da so bili in so zlasti tesni stiki navezani v Zvezo koroških partizanov, medtem ko gre pri povezovanju z drugimi avstrijskimi organizacijami predvsem za stike, ki naj gojijo demokratične odnose ter zagovarjajo mir in razorožitev. Predsedstvo je ob tej točki dnevnega reda sklenilo, da je treba ohraniti kontinuiteto povezovanja ter v prvi vrsti sodelovati z vsemi slovenskimi organizacijami na avstrijskem Koroškem.

Pri obravnavi finančnega načrta RO ZZB NOV Slovenije je sekretar republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Marjan Lenarčič članom predsedstva pojasnil popravek finančnega načrta, ki je v skladu s stabilizacijskimi ukrepi na vseh ravneh v letu 1980.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije je sprejelo še sklep o ustanovitvi organizacije in poslovanju Zdravstvenorekreativskega centra vojaških invalidov in borcev v Strunjanu ter samoupravni sporazum o ureditvi medsebojnih pravic, obveznosti in odgovornosti, ki ga sklepata predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije in delovna skupnost zdravstvenorekreativskega centra za vojaške invalide in borce v Strunjanu.

B. Ž. J.

Pritegnile bodo le sveže ideje

Delovanje mariborskih borcev, njihove organizacije, je po besedah sekretarja občinskega odbora Borisa Družine zelo razvejano, pa tudi močno razcepljeno in razdrobljeno. Občinsko organizacijo sestavlja devetinšestdeset krajevnih odborov ter dve organizaciji vojaških vojnih invalidov, razen tega pa še sedemnajst aktivov v temeljnih organizacijah združenega dela, kjer je okoli petsto šestdeset članov zveze borcev. Bilo je nekoliko težav, saj so prav borci v teh sredinah očitali matični organizaciji, da jim daje preskromno podporo, posledica tega pa je, med drugim, tudi anketa, ki so jo izvedli maja lani, da bi prišli do dna pomanjkljivosti in težavam, ki pestijo posamezne organizacije. Rezultati ankete so pokazali številne za-

Boris Družina

Tone Ulrih-Kristl

preke, na podlagi ugotovitev pa bo seveda moč reševati, kar se rešiti da. Mnogo tega so že izpeljali.

Kot meni Boris Družina, večjih problemov niti ni. Vprašljiva niso niti stanovanja niti zdravstveno varstvo, kar je mnogokje močna zavora. Glede stanovanj menijo le, da bo treba nekaterim borcem dati večja, vendar je to le dokaz, da so stvari urejene in ne nazadnje, da se izboljšuje tudi življenjski standard. Borčevski dispanzer je lani opravil več kot pet tisoč pregledov, petsto sedemdeset borcev pa je bilo na zdravljenju. Letos bodo dobili nove prostore, okrepili pa so se tudi kadrovske. Odslej bo njihova pozornost vse bolj veljala preprečevanju bolezni: vsak teden pokličejo na pregled od petnajst do dvajset borcev. V Mariboru se lahko pohvalijo tudi z zobozdravstveno službo za borce, kar je navsezadnje redkost. Redkost so tudi sistematski pregledi.

Socialnih primerov med borci skorajda ni, že pred meseci pa je občinska skupščina v soglasju s komisijo za vprašanje borcev sprejela sklep, da naj znaša najmanjša priznavalnina petsto dinarjev. Možnost socialne ogroženosti borcev se bo tako znatno zmanjšala.

Če bi nekoliko podrobneje pogledali v delo organizacije, bi lahko našli vrsto komisij in podobnih teles, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi, od zdravstvenega varstva do ohranjanja in razvijanja tradicij narodnoosvobodilnega boja. Vsekakor imata največ dela zdravstvena komisija in pa komisija za splošni ljudski odpor. Velik del aktivnosti odpade na komisijo za pritožbe in posebno dobo. V ta sklop dejavnosti spada tudi komisija za politične zapornike in internirance. Glede komisije za razvijanje tradicij, velja po mnenju Borisa Družine zapisati, da si člani tega telesa prizadevajo, da bi kar najbolj utrdili vsesplošno podružbljanje tradicij, in da pri tem ne bi bili ozki. Izhod iz morebitne ozkosti je sodelovanje z muzejem narodnoosvobodilnega boja, radijem Maribor, mladino in predvsem šolskimi ustanovami.

Po mnenju Toneta Ulriha-Kristlne je izobraževanje mladih, kolikor se to tiče tradicij polpretekle zgodovine, v osnovnih šolah v Mariboru dobro, in da sta pri tem odigrali pomembno vlogo zveza socialistične mladine pa tudi zveza prijateljev mladine, da pa je to nekoliko slabše v srednjih šolah, kjer jim stvari uhajajo iz rok. Če ne bo šlo drugače, ugotavlja Tone Ulrih-Kristl, bo treba okrepiti delo z mladimi in poiskati primerne oblike izobraževanja. Danes je vse bolj pomembno in odločujoče predvsem zadnje: oblike seznanjanja mladih s polpreteklo zgodovino so žal še vse preveč togo, mnogokrat tudi nepremakljive, brez kakršnihkoli svežih idej, ostajajo skratka na tisti stopnji, ki so jo začrtali že davno in ki je bržkone tudi že preživela.

Milenko Strašek

O domu vojaških invalidov v Strunjanu

Komisija za vojaške invalide pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije, ki je zasedala prejšnji teden, in o kateri smo v nekaj vrstah že poročali, se je pri obravnavi osnutka statuta ZZB NOV Slovenije zlasti ustavljala pri tistih členih osnutka, ki obravnavajo vojaške invalide. Skupna ocena je bila, da je sedanje besedilo osnutka statuta bliže skupni fronti organiziranih socialističnih sil in delegatskemu sistemu, seveda pa se osnova opira na zvezni borčevski statut.

Ker je za invalide še zlasti pomemben 9. člen v osnutku, se je ob tem razvila razprava. Sedanje besedilo tega člena se glasi takole: »Vojaški invalidi, če je to v njihovem interesu in če to želijo, lahko ustanovijo svoja združenja v okviru zveze združenj borcev v občini ali sekcije v okviru združenja borcev.« Člani komisije so se sicer strinjali, da

morajo imeti vojaški invalidi možnosti, da se združujejo na ravni občine in krajevne skupnosti, pač glede na število in potrebe, menili pa so tudi, da so nekatera vprašanja iz invalidske problematike tako specifične, da bi bilo morda primerno, če bi v tem členu statuta natančneje opredelili oziroma določili, kdaj naj se ustanovi združenje invalidov in kdaj sekcija. Nekateri pripombe in poudarke so imeli tudi ob obravnavanju členov od 34 do 39 ter členov 56, 57 in 58. Pri tem pa so se zedinili, da je te člene treba oblikovati tako, da bodo v skladu tako z zveznim borčevskim statutom kot tudi z veljavno republiško zakonodajo.

Vprašanja Strunjana

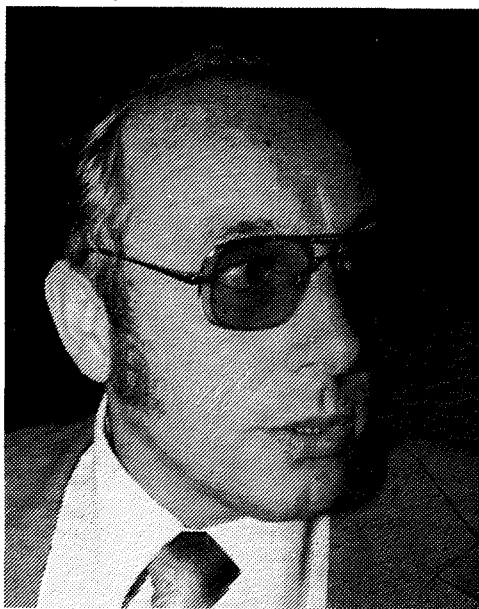
Pri obravnavi vprašanj o delu in poslovanju Doma vojaških invalidov v Strunjanu je predsednik

sveta tega doma obvestil komisijo, da bo dom do 27. aprila še zaprt, medtem ko bodo med prvomajskimi prazniki že sproščene prve kapacitete za goste v prenovljenih bungalovih. Do 25. maja bo na voljo že 115 ležišč, in če bodo izvajalci držali dano obljubo ter dokončali gradbeno in druga dela v dogovorjenem roku, (kar bi bila svetla izjema v gradbeništvu) je pričakovati, da bodo tudi celotni letošnji načrti poslovanja doma vojaških invalidov v Strunjanu doseženi. Z dokončanjem vseh obnovitvenih in novih gradbenih del bo tako Zdravstvenorekreativski center Strunjan (kot se uradno imenuje) razpolagal s tristo ležišči, sodobnimi zdravstvenoterapevtskimi napravami in bazenom, vsem potrebnim zdravstvenim in gostinskim osebjem in bodo plani za njihovo nadaljnje delo lahko obsežnejši, kot so bili doslej.

Predsednik sveta doma v Strunjanu je komisijo za vojaške invalide pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije obvestil, da je pozitivno ocenil lanskoletno delo delavcev tega doma, saj so kljub nemajhnim težavam (začetek gradnje, obnova starih kapacitet...) storili vse, da bi se to pri izpolnjevanju planov čim manj poznalo. Člani komisije za vojaške invalide so ob obravnavanju strunjske problematike opozorili še na pomembno vprašanje, namreč, da se je treba pri gradnji novega hotela držati sprejetih delovnih načrtov, saj bi se sicer utegnili zgoditi, da bi se zaradi sprememb in dopolnitev med gradnjo rok otvoritve novega objekta podaljšal, s čimer bi nastali novi materialni stroški in letošnji plan tega doma zagotovo ne bi bil dosežen.

B. Ž. J.

Pomemben in dragocen prispevek

Miroslav Stiplovšek: Razmah strokovnega sindikalnega gibanja na Slovenskem 1918–1922

dr. Miroslav Stiplovšek

vsem zaradi nedostopnosti obilice virov seveda ne bi mogel biti.

Zaradi pomanjkanja prostora nam skoraj ne preostane kaj več kot golo naštevanje zelo smiselno razdeljenih poglavij. V uvodnem poglavju je Stiplovšek napisal v glavnem po literaturi narejen prikaz strokovnega gibanja na Slovenskem do prve svetovne vojne, ki doslej ni bil zadovoljivo obdelan in prikazan na enem mestu. Tukaj imamo zdaj prvi sintetičen pregled nad ustanovitvijo prvih strokovnih društev, njihov razvoj in vključevanje v dunajsko Strokovno komisijo, ustanovitev strokovnih tajništev v Trstu in Ljubljani ter s tem pogojem napredek gibanja, nato pa snovanje krščanskosocialnih in liberalnih strokovnih organizacij, vse do krize v delavskem gibanju, ki jo je povzročila prva svetovna vojna, pa njegova ponovna krepitev po oktobrski revoluciji in zlomu centralnih sil.

Glavno problematiko je Stiplovšek razdelil na dva obširna dela, in sicer govori v prvem o razvoju strokovnih organizacij od prevrata 1918 do ustanovitve Zveze neodvisnih strokovnih organizacij Slovenije konec leta 1922.

v drugem delu pa zajema pregled dejavnosti strokovnih organizacij v letih 1918–1922. V prvem delu so nato podrobneje obdelane socialnodemokratske in komunistične organizacije, tem sledijo krščansko-socialne, narodnosocialne in liberalne, potem pa samostojna profesionalna delavska društva, stanovska združenja in društva javnih nameščenecv ter končno društva zasebnih nameščenecv. Podpoglavja drugega dela pa podrobneje govorijo o prizadevanju strokovnih organizacij za izboljšanje mezdnih in delovnih pogojev delavcev in nameščenecv, o političnih stavkah in sodelovanju strokovnih organizacij v drugih političnih akcijah, o izobraževalni in kulturnoprosvetni dejavnosti strokovnih organizacij ter končno o podpori strokovnih organizacij članom v težavah in skrbi za njihovo pravno varstvo. Obširnim sklepnim razmišljanjem in sintetičnim ugotovitvam sta dodana kritičen pregled virov in literature ter kazalo osebnih in krajevnih imen. Precej slikovnega materiala pa tudi sicer poživlja knjigo.

Vsekakor lahko zapišemo, da je slovenska javnost s Stiplovškovo knjigo dobila pomemben prispevek k zgodovini delavskega gibanja, pa ne le to, ampak k zgodovini slovenskega naroda v obdobju med obema vojnama sploh, kajti delo ni le zgodovinski prikaz sindikalnega gibanja, ampak je mnogo več, je v dobrši meri zgodovina tega razdobja, saj obravnava čas in tematiko, ki sta v naši zgodovini pomembna in v marsičem prelomna. Želeti je samo, da bi se to delo nadaljevalo in da bi nam Stiplovšek sam ali s sodelavci kmalu prispeval še nadaljevanje, ki bi smiselno segalo do diktature leta 1929, kajti tudi za čas od 1929 do 1941 so realne osnove, da bomo zgodovino sindikalnega gibanja imeli kmalu obdelano. Ob tem je tudi pozdraviti idejo komisije za ohranjanje revolucionarnih tradicij delavskega gibanja pri republiškem svetu zveze sindikatov, ki je zasnovala knjižno Delavsko gibanje na Slovenskem in s to prvo realizacijo nadvse uspešno začela svojo pot. Upati je le, da se bodo prvi pridružile še druge knjige, ki bodo obravnavale zgodovino delavskega gibanja na Slovenskem.

dr. Franc Rozman

Usoda Jake Sema

*Ker hujskal v Halozah sloven-
ske je ovčice,
zgrabila Jako trdo roka je pra-
vice.*

Ga vrgla v tesno in smrdljivo je
temnico,
občudovat moderno to pravico.

Ko v ječi dva že dolga dneva
čaka,
čez mejo na Hrvatsko vrgli na-
šega so Jaka,
da mirno in prijetno v svobodi
zlati
bi živel tam med bratskimi Hr-
vati.
Ustaško bračo prosi kruha, moli
vina
za žejnega slovenskega trpina.
A nema kruha, vina ne – le
voda...
»V uho me piši suha ta svo-
boda!«

*Nazaj čez Sotlo Jaka se privleče,
vsenaokrog zabavlja in klepeče:
»Nema kruha, nema vina tam v
svobodi,
delo le in žeja čaka me ob vodi.«*

»Bolja ječa v vinorodni domo-
vini,
kot svoboda v suhi, lačni je tu-
jini.«
In čez Celje v Ljubnem kmalu
spet se znajde,
a žandar mu reče: »Brž v ječo!
Ajde!«

V celjski samostan sedaj so ga vtaknili,
da z njim bi patrom jezništvo še
bolj grenili.
V samostanu v Kapucinski piše
Toti
in z dovtipi, šalami si hudo žejo
moti...

Jaka Sem je bil ob nemški zasedbi dušni pastir v Halozah. Aretirali so ga in izgnali čez mejo na Hrvaško. Na skrivaj se je vrnil domov na Ljubno, kjer so ga spet zaprli in ponovno odgnali na Hrvaško, kjer so ga kot pripadnika narodnoosvobodilnega gibanja zaprli v znano ustaško taborišče Jasenovac, kjer so ga ustaši ubili.

Jaka Sem je bil velik humorist. Kot zapornik v kapucinskem samostanu je bil urednik lističa Kapucinski Toti. Pesem o Jaku Semu je napisal njegov rojak Franček Bohanec, kaplan na Vranskem, ki je tudi bil med zaprtimi in pozneje odgnanimi na Hrvaško.

(Ureja:
ČRTOMIR ŠINKOVEC)

Vse, kar pripomore k zanimanju za izvirne slovenske knjige s tematiko narodnoosvobodilnega boja, je dobrodošlo. Prispevek k temu so bile tudi televizijske kulturne diagonale Literatura in narodnoosvobodilni boj. Zato smo se odločili, da razgiban in zanimiv pogovor literarnih teoretikov, poznavalcev te literature, objavimo v celoti. Novi razmišljevalci naj pogovor, ki je nakazal ogromno odprtih in nedorečenih vprašanj, obogate iz svojih zornih kotov, tudi na straneh našega časnika.

MARJAN DOLGAN:

Mislím, da je tukaj spet vprašanje motivike. Nekateri motivi se bolj pojavljajo in so že postali nekako standardni, drugi so pa manj običajni in tudi, če so posredovani v bolj standardni tehniki, v pripravedni tehniki, vžgejo pri bralstvu. Naenkrat dobe bralci drugačen vpogled v medvojno dogajanje, ki jim ni bilo znano oziroma se odmika od standardne podobe.

FRANČEK BOHANEČ:
Ste lahko bolj konkretni?

MARJAN DOLGAN:

V tem trenutku mi prihaja na misel roman Vladimirirja Kavčiča Zapisnik. Tukaj ne velja, da je tehnika standardna, gre pa za motiviko, ki je rahlo neobičajna in nevsakdanja. To je primer motivne širine, morda ne najbolj ustrezen. Nekateri motivi se ves čas pojavljajo v pripovedništvu NOB, drugi pa so bolj obrobni in manj običajni.

BORIS PATERNU:

Jaz bi se vrnil ob tem vendarle na izhodiščno, mogoče nekoliko zaostreno misel: mišlim, da tema NOB v literaturi ne sme biti pri ocenjevanju nikakor privilegirana tema v nobenem pogledu. Pri tej temi tudi ne moremo pristajati na kakršnokoli statičnost. Če bi ta tema živela dvajset let na isti način ali na podoben način v naši literaturi, bi bila gotovo mrtva. Znak njene živosti je njena spremenljivost oziroma njeno odpiranje za nove vsebine. Meni je vseeno, ali to piše Hace, ki ima nekatera mesta, ki so pretresljiva in daleč presežejo formalno čisto literaturo. Navsezadnje me res ne zanima forma, tukaj se povsem ujemam s Kavčičem. Zame Hace na nekaterih straneh ogromno pove, drugje je pa šibak. Po semantični moči in tudi po spremenljivosti, navsezadnje novost ni kriterij, ki

bi ga lahko vrgli iz estetike. Od vsakega učinkovitega dela moramo zahtevati nekaj novega. Tisto, kar nam pove popolnoma znano, staro, je nekje niže.

FRANČEK BOHANEČ:

Prosil bi, da to, kar je napisal Kavčič o partizanski literaturi, preberemo. Kot kriterij postavlja na prvo mesto iskanje resnice oziroma neke končne resničnosti:

Pred leti so novinarji nekoga, ki je bil tedaj že objavil dve ali tri knjige spominov, vprašali, zakaj piše. Odgovoril jim je, da išče resnico. Ta odgovor je bil na svoj način presenetljiv. Dal ga je človek, ki ga je življenje pestilo od mladih nog. Rodil se je v revni družini. S sedmimi ali osmimi leti je že moral za pastirja, s petnajstimi leti je bil delavec v gradbenem podjetju. V osvobodilno vojno se je vključil takoj na začetku in v vojni preživel razvojno pot do višjega častnika. Osebnost je doživel vse, kar je v tistem času bilo mogoče doživeti: strah in pogum, padce in vzpone svoje osebnosti, največje radosti pa tudi bolečine in razočaranja. V njegovem vseskozi dejavnem življenju ni bilo časa, da bi se naučil obvladovati en sam jezik. O gramatiki in stilistiki najbrž še tudi sedaj, ko je že vrsto let upokojenec, ne ve dosti. To ga tudi ne bo nikoli posebno zanimalo. Toda v svojem doživljanju življenja je dosegel globine, do katerih se mnogi naši pisci ne bodo nikoli dokopali, kajti iskanju resnice se posvetijo le ljudje, ki so osebno doživeli najbolj krute življenjske preizkušnje in so v sebi ohranili toliko duhovnega zdravia, da so zmogli izoblikovati vizijo drugačne, višje človečnosti. Resnico iščejo le najbolj izpostavljeni in izbrani duhovi. Večina ljudi se zadovolji z videzom dogodkov in s površino stvari. To seveda ne pomeni, da bi videz dogodkov in površino stvari omalovaževali. Spoznavati moramo tudi te razsežnosti. Tudi z zgodovinskimi do-

godki in zgodovinskimi osebnostmi ni drugače. Zunanja in površinska plat dogajanja je pogoj za spoznavanje in vrednotenje globlje in pomembnejše vsebine.

FRANČEK BOHANEČ:

Zopet je govor o doživljanju in doživetju te snovi. Če vzamemo več pisateljskih generacij, ki so se že ukvarjale s to snovjo, je zaporedje izredno zanimivo v odnosu do doživetja vojne. Ne bi razčlenjeval vseh predhodnih generacij, ki so doživljale vojno ali jih je vojna izoblikovala. Ustavil bi se pri najnovejših slovenskih avtorjih, ki to snov obravnavajo. Na mizi imamo Petra Božiča Očeta Vincehca smrt, Marjana Rožanca Ljubezen in Vladimirja Kavčiča Obleganje neba. Stvari so zelo zanimive in so izšle z letnico 1979.

BORIS PATERNU:

To je troje del, ki so sicer zelo različna po tematiki in po osebnem pristopu, vendar bi se dalo najti tudi skupna izhodišča. Prvič, mislim, da gre za prispevke tiste generacije, ki je vojno doživljala še v otroštvu oziroma na robu otroštva. Mislim, da je vojno doživljala v bistvu notranje nekako nezavarovana ali če hočete, ni bila še ujeta v nek ideološki sistem. Zato je bilo vojno doživljanje vendarle otroško doživljanje, se pravi neposredno v nekem smislu travmatično. Sedaj prihaja na dan nek nov zorni kot, ki je zunaj vsakršnega shematizma. Marjan Rožanc skuša povedati svojo vojno mladost oziroma to primestno ljubljansko dogajanje v vojnih letih skozi zorni kot otroštva kot ljubezni. Po skus gledanja na vse ljudi, vse akterje časa, vendar skozi prizmo ljubezni kot nekega otroškega gledanja, ki ni ideološko ali družbeno opredeljeno. Vprašanje pa je, da se to otroštvo vendarle med branjem spreminja v filozofijo otroštva, izravnavanja in filozofijo ljubezni, se pravi v neko novo ideologijo, ki je mogoče tudi na nek način zožujoča. Drugi

SPREMLJAMO

Televizija, tista prava...

Kaj je prava televizija? – ali bolje: kaj predvsem pričakujemo od televizije? je vprašanje, ki si ga, laično pa tudi strokovno, zastavljamo spet in spet. Zastavili so si ga tudi v zagrebških Sintezah, posredovanih prek druge mreže v četrtek, 17. aprila. Branko Belan, znani analitični kritik televizije, kakršna v svojih sedanjih programskih shemah je, razmišlja predvsem o tistih sklopih, ki so oziroma naj bi bili izraz specifične televizijske ustvarjalnosti, še posebej o televizijski drami. Taka, kot običajno je, ga ne zadovoljuje. Preveč je podobna filmu, katerega domena je, da nam pripoveduje o ljudeh, katerih doživetja in usode nas sicer zanimajo, vendar njihovih problemov ne občutimo kot svoje; kadar gledamo film, se ukvarjamo z nečim, kar je izven nas. Televizijska drama kot prava, adekvatna oblika medija, katerega temelj je neposrednost, pa bi morala neizogibno obravnavati problematiko, ki jo gledalec nosi v sebi in ga vsega angažira. Potek televizijske drame (kot tudi celotnega programa) bi moral gledalca dosledno pojmovati kot neposrednega udeleženca svojega dogajanja in tako v polni meri zadoščati njegovim potrebam. Tako Belan. Med udeleženci pogovora je bil tudi režiser Goran Paskaljevič. Belanovemu ostremu razlikovanju med filmom na eni in televizijsko dramo na drugi strani je sicer oporekal, prepričan, da pravi

problem zanimivosti ali nezanimivosti televizijskega programa ne tiči v formalnih, ampak v vsebinskih razlogih. Po njegovem je odločilnega pomena za večjo ali manjšo ustreznost oddaj upoštevanje avtorskega pristopa. Vse premalo je priložnosti za avtorje, da prek televizije sporočijo ljudem, kar jim pač imajo povedati. Ko bi televizijska uredništva namesto dolge vrste na tujem kupljenih »mašil« spodbujala in omogočala več izvirnih domačih avtorskih sporočil, bi imeli gledalci od sporeda zagotovo več; doživljajsko, čustveno in miselno bi bili ob gledanju lahko bolj angažirani, kot so. Seveda bi se morali avtorji ubadati z zadevami, ki gledalce življenjsko pestijo in so sestavni del njihovega vsakdanjega doživljanja.

Vprašanja te vrste si ob gledanju zastavljamo iz dneva v dan, pogosto nam vznemirjeni nad praznino, ki zeva med našimi pričakovanji ter programsko ponudbo na drugi strani. Zmerom spet si želimo, da nas bo televizija popeljala tja, kjer se stvari zares in neposredno dogajajo, tudi takrat, ko gre samo za njihovo imitacijo, torej v primeru televizijske drame kot dramatiziranega povzemanja stvarnosti.

Od avtorjev in urednikov torej terjamo prav to, da nas bodo vsakokrat spet popeljali v živo areno stvarnega dogajanja, ki je del naših lastnih izkušenj. Vse drugo so televizijski tujki, programska mašila, ki nas dolgočasijo in delajo nezadoščene.

Prazniki ob malem ekranu

Na troje, četvero oddaj, ki bodo »presvetlile« siceršnji televizijski vsakdan in skušale vnesti vanj ustvarjalnega duha, velja opozoriti

pred bližnjimi prazničnimi dnevi z vnaprejšnjo željo, naj bodo take, kot jih pričakujemo... Da bo četrta Sobota zvečer na predvečer dneva OF, posvečena besedovanju in ponazranju kulturne tvornosti v letih narodnoosvobodilnega boja, našla svoj pravšnji nivo, svoj naravni domačnostni ton in svojo pogovorno spontanost, ki jo je v prvih poskusih tega »žanra« tako moteče nadomeščala nepristnost, že kar prisiljenost komuniciranja... Da bo predvečer 1. maja potekel brez patetičnih prizvokov, pri čemer imamo v mislih prenos prvomajske proslave iz Beograda, z njenega neposrednega prizorišča; sledilo ji bo zanimivo Osvajanje svobode, film, ki sodi v vrh lanske letošnje jugoslovanske bere; večer meni skleniti oddaja, ki jo je pripravila Jovita Podgornik, zazrta v ustvarjalne »delavnice« delavcev, ki posvečajo svoj prosti čas umetniškimi snovanjem (Nadgradnja njihovega vsakdana.) Se lahko nadajamo kresanja isker in iskric?... Podobna upanja gojimo ob mislih na prvomajski večer, ko bo najprej na sporedu televizijska verzija Golouhove Krize v režiji Jožeta Babiča. Hkratna dvojna uprizoritev (gledališka na odru mariborske Drame in televizijska, z istimi igralci in pod vodstvom istega režiserja, vendar ob drugačni, posebej za televizijo adaptirani predlogi) je bila med mariborskim gledališčem in ljubljansko televizijo dogovorjena vnaprej. Rezultat tega dogovora nas navdaja z radovednimi pričakovanji, saj smo po sicer uspešnem televizijskem prenašanju gledaliških uprizoritev (Kralja na Betajnovi in Afere) dovtetni tudi za drugi način povzemanja gledaliških del na mali zaslon: torej za televizijsko adaptacijo v polnem pomenu besede... In slednjič: prvega maja pod noč nam pride v goste prva oddaja iz cikla šestih pod skupnim naslovom V areni življenja, tokrat z Miho Marinkom kot govornikom, čigar življenjskim sporočilom bomo prisluhnili.

Viktor Konjar

V spomin

»Tudi ogledati se ni utegnil okoli sebe, prešerno zavriskati, ko je prišla tako zaželjena svoboda. Brzostrelko je obesil nad posteljo – za vsak primer – je šegavo dejal in se z njemu lastno silovitostjo lotil filmske kamere, ki mu je odtistihmal pomenila toliko kot življenje samo.«

S temi toplimi besedami, ki zaobjemajo bistvo neke tihe, skromne, delov-

Zvonimir Simić (fotografijo hrani Muzej ljudske revolucije Slovenije, Ljubljana)

ne in ustvarjalne osebnosti, se je ob še nezasutem grobu od svojega dolgoletnega tovariša in sodelavca Zvoneta Sintiča poslovil filmski režiser Jane Kavčič.

Z njimi je bilo zaobseženo vse. Tudi Sintičevo študijsko zorenje v Pragi, iz katere je v naš mladi film prinesel toliko znanja, tudi njegovo partizansko kulturništvo, tudi njegovo prizadevanje, da prenese kulturniško, ustvarjalno zavest iz nepoklicnih v profesionalne pogoje. Kako dosledno je oral svojo brazdo – pa čeprav je moral vmes poseči tudi po naročenih filmih! Vseskozi je bil zvest času, ki ga je skoval – času narodnoosvobodilnega boja, v katerem je filmsko odkrival njegove slovenske, jugoslovanske posebnosti. Naše skrbno varovane bolnišnice, naš partizanski tisk, ki se danes po mnogo letih velja za izjemen dokumentaren zbornik podatkov. Otrokom je prisrčno namenil svoje lutkovne filme. Ostajal je v ozadju, ko so na »veliki oder« igranega filma stopala nova, obetajoča imena. Vendar je bil vseskozi zvest svojem filmskemu poklicu, svojem poslanstvu v njem, svoji revolucionarnosti, kar vse bo morala skrbno pregledati in pošteno (kot je bil pošten on sam) ovrednotiti naša kulturniška zgodovina, saj je njen del.

Stanka Godnič

je roman Petra Božiča Očeta Vincenca smrt. Tu gre za tematiko slovenskih izgnancev med drugo svetovno vojno s Krškega polja v Slezijsko. In ta otrok, teroriziran, doživlja vojno na grozljiv način, tokrat ne skozi kot ljubezni, ampak predvsem skozi kot absurda. Smrt je v središču, zato ima tudi v naslovu smrt. Se pa Božič ločuje od Rožanca po tem, da je njegova optika neprimerno širša, da dopušča v tekst prodor groze in humora, lepega in grdega, vseh življenjskih tokov znotraj tega absurda in smrti. Navsezadnje tudi globoko doživetje trpljenja in etike. Mislim, da je na dnu tega teksta globok smisel za etiko trpljenja. Kavčič Obleganje neba. Tudi tu se začne z otroškim doživetjem, ki je nezavarovano, otroško doživljanje vojne, vojnega strahu, tesnobe, groze in ta travma nato traja vse v sodobnost, pri čemer pa v ospredje postopoma pride kompleks oziroma filozofija krivde. Tudi tu življenje doteka vse bolj skozi filozofijo krivde in travme, s filozofijo podzvesti in s filozofijo etosa. Nekdo je zadaj, če hočete nad nami, če to ni več bog, pa je to človek, kot nekje pravi, da je ustvaril človeka. Vsa tri dela v bistvu odpirajo ta svet skozi otroško neposredno doživljanje od blizu, brez ideološke varnosti, brez zgodovinske perspektive in tukaj se gotovo odpirajo nove možnosti za dotok življenja. Kolikor pa se ta dotok življenja znova oži v neko filozofijo, je nevarnost, da bo spet ta dotok nekje okrnjen, kot je bil nekdo okrnjen skozi shematičen pogled na stvari.

FRANČEK BOHANEK:

Prosim, da preberemo citat dr. Paternuja in še spregovorimo o teh delih, ki so po mojem temeljna dela sedanje slovenske proze:

Slovenska lirika je v povojnem času šla skozi izredno pospešen in daljnosežen razvojni proces. V dveh desetletjih je znova prehodila pot od preproste, v nekem smislu

kollektivne poetike, v kakršno jo je med vojno po logiki stvari postavil osvobodilni boj, pa do skrajnih polov eksistencialnega modernizma in eksperimentiranja z besedo samo. Ta razvojna gibljivost in odprtost sta omogočili, da je ujela korak z novodobnimi tokovi povojne evropske lirike. Seveda razvojna zmožnost sama po sebi še ne pomeni tudi umetniške kakovosti, vendar le tej ponuja nove možnosti, o katerih je najbrž treba reči, da je bolje, če so, kot da jih ni. Te nove možnosti je slovenska lirika izrabila izdatno. Pa ne samo to: izrabila jih je dobro, se pravi tako, da v njih ni izgubila svoje samobitnosti. Globlje opazovanje njenih doživljajskih, miselnih in izraznih lastnosti, pa naj jih včasih zanese tudi v tvegane položaje, nas privede do spoznanja, da ostaja v nekaterih temeljnih značilnostih še zmeraj vezana na svojo tradicijo in svoje tipološke usedline, prinesene iz preteklosti. Med takimi trajnimi lastnostmi, ki delujejo tudi še znotraj njene današnjega modernizma, naj tu opozorim samo na eno, morda glavno. V svojem bistvu je idejno psihološke narave in se kaže v tem, da kljub vsem tako imenovanim krizam duhovnih vrednot, kljub vsem pohodom na pogrezljiva tla sodobne odtujenosti, neobvezne igre ali brezosebne tehnološke eksperimenta, ostaja ta lirika vendarle zmeraj znova zavezana nekemu vrednostnemu redu stvari. Svet idealitet danes v njej seveda ni več statičen ali zaprt. Še več: od vrha do tal je zmeraj znova izpostavljen preizkušnji, dvomu in razstavljajočemu mišljenju, česar ni obžalovati. Toda ta svet še zdaleč ni razdrt, kot se v razdrtnosti in k smrti v umetnosti mudi nekaterim interpretom. Najbolj vidna in morda tudi najbolj zanimiva zgodba sodobne slovenske lirike je še zmeraj zgodba silovitega spopada z novodobnim nihilizmom, včasih tudi z brezupom zaznamovanega spopada, pa vendar spopada za obstoj človečnosti.

FRANČEK BOHANEK:

Ali upate, mislim na te tri avtorje, zapisati prav take hvalospeve, tovarišica Glušičeva?

HELGA GLUŠIČEVA:

Upam si. Ne gre za hvalospev, saj gre za zelo realne konstatacije.

FRANČEK BOHANEK:

Je to locirano na kakšne znane kraje ali ne?

HELGA GLUŠIČEVA:

Ne, ni locirano na kraje, samo na čas. Glavni akter tega teksta je čas, ki je, ki ni, ki bo. Čas je glavna oseba, v katerem človek ni več to, kar si predstavlja.

FRANČEK BOHANEK:

Če vzamete Očeta Vincenca smrt je glavni problem prav tako čas. Vojna čas ruši, mirni čas ga združuje. In vsa ta idejna plast je tudi v tem romanu kot konstrukcija romana.

HELGA GLUŠIČEVA:

Osnovni problem vse tematike je: da gre za vojno tematiko, kjer je boj poveljčan kot nekaj pomembnega, kot boj za svobodo, kot boj za obstanek nekega naroda in človeka na sploh, na drugi strani je pa to protivojna tematika, ki govori o tem, da se človek razčlovečuje v tem, se pravi, da gre za neko nasprotujoče si dejstvo, ki se stalno vklepa v to tematiko. To se vidi že pri Zupanovem Andante patetico kot v teh tekstih, ki so tukaj.

MARJAN DOLGAN:

Pripomnil bi najprej to, da bi bilo treba ob teh treh proznih delih omeniti še eno dramsko delo, in sicer Jovanovičovo Osvoboditev Skopja, kjer je tudi vloga otroka zelo poudarjena, in kot taka je tudi vzbudila rahel odpor pred uprizoritvijo v ljubljanski Drami. Potem bi bilo treba opozoriti, da se motivika otroka ne pojavi šamo zdaj, silovito, naen-

krat, ampak že v romanu Pavleta Zidarja Dim, ki diši po sestri Juli, ki je izšel že 1970. Zdi se mi vrednost teh tekstov, predvsem Kavčičevega in Božičevega, da gre za dva teksta, ki ne končujeta pripovedi z letom 1945, ampak vidita to kontinuiteto in podaljšujeta to problematiko, ta etična vprašanja tudi v povojni čas.

FRANČEK BOHANEK:

Za konec bi rad povedal, da gre za prelom, za odnos do te tematike bolj kot vojne tematike in ne tako, kot je bilo pri starejših avtorjih, do tematike NOB, s celim širokim spektrom, vendar je pa vsa ta idejna, socialna, psihološka prвина prav tako tu prisotna, celo potencirano prisotna, samo na popolnoma drug način. Mislim, da je to tisto, kar je najbrž odlika te literature, da ostaja le na področjih, če obravnava tematiko NOB, v tistem idejnem in vsebinskem obsegu, kot ga tematika sama ima.

VLADIMIR KAVČIČ:

Ali lahko dodam nekaj besed v zagovor pisateljskemu delu? Rad bi povedal, da pisatelj nimamo nobenega recepta, nobenega navodila, kako napisati dobro knjigo, in da do boljše knjige lahko pridemo samo prek mnogo poskusov. Hočem reči, da je bilo v slovenski literaturi opravljeno veliko teh preizkusov, in da je postavljena stopnica tako visoko, da je to velika zahteva za tiste, ki prihajajo ali za tiste, ki začnemo knjigo pisati, vedno znova. Menim, da smo v povojnem obdobju zelo hitro napredovali tudi na tem področju, in da smo evropske kriterije s tega področja afirmirali tudi v naši slovenski literaturi. Še enkrat bi poudaril, da moramo imeti tudi pravico zmote in pravico do iskanja.

FRANČEK BOHANEK:

In pravico do ustvarjanja in boja.

Konec

Pred 35 leti je Peta prekomorska brigada Ivana Turšiča-Iztoka stopila pri Vinici ob Kolpi na slovenska tla

Prihod Pete prekomorske v domovino

Sedemnajstega aprila je minilo petintrideset let, kar je 5. prekomorska brigada Ivana Turšiča-Iztoka na mostišču, ki ga je zgradila s pomočjo inženirskih enot glavnega štaba NOV in POS ter domačega prebivalstva, prekoračila Kolpo in pri Vinici stopila na slovenska tla. Domačini Bele krajine so ji tedaj priredili sprejem, ki ga borci brigade ne bodo nikoli pozabili.

Brigado so sestavljali borci iz vseh slovenskih pokrajin, največ pa jih je bilo iz Gorenjske, Štajerske in Koroške. To so bili predvsem fantje, ki jih je sovražnik prisilno mobiliziral v nemško vojsko in jih hotel napraviti za svoje janičarje, vojaške hlapce, ki naj bi mu pomagali dobiti vojno, a so se mu ob velikem zavezniškem izkrcanju v Normandiji izvili ter mu, združeni v veliki slovenski partizanski enoti, pomagali zadati smrtni udarec. V tujini so morali premagati še hude ovire, preden so zavezniške oblasti tisočem teh fantov dovolile oditi v zbirno bazo NOV in POJ v Gravini v Italiji, od koder so potem odšli v Split, kjer so se dokončno oblikovali v 5. prekmorsko brigado Ivana Turšiča-Iztoka.

Peta prekomorska brigada, ki jo je vodil v trdih bojih preizkušeni partizanski komandant Stane Mahne, je že takoj ob ustanovitvi dela okrog tisoč svojih borcev drugim partizanskim enotam v Dalmaciji, ob prihodu v Slovenijo pa je štela še vedno nad 2700 borcev. Njena bojna pot je bila sicer kratka, a zato krvava in pomembna. Brigada je zlasti v Liki, pri Gospiću, odločilno posegla v boje proti še vedno močnim združenim nemškim in ustaškim enotam, ob

Peta prekomorska brigada Ivana Turšiča-Iztoka je 17. aprila 1945 prišla čez Kolpo in pri Vinici stopila na slovenska tla

prihodu v Slovenijo pa je skupaj z drugimi slovenskimi partizanskimi brigadami preprečila zadnji poskus sovražnika, da vdre na osvobojeno ozemlje. Po teh bojih je bila brigada razformirana, njeni borci pa so okrepili druge slovenske brigade in se v njihovih vrstah hrabro bojevali vse do končne zmage nad sovražnikom.

V nekaj mesecih svoje bojne poti je brigada izgubila na bojiščih kar desetino svojega moštva, kar priča o težkih bojih, skozi kakršne je šla, še bolj pa o pogumu in požrtvovalnosti njenih borcev. Ti so bili namreč vseskozi prežeti z globokim moralnim prepričanjem, da je boj za svobodo in lepšo prihodnost domovine stvar vesti in narodnega ponosa ter neizogibne dolžnosti vsakega borca, da žrtvuje, če je potrebno, vse, tudi življenje, za svobodo svojega naroda, hkrati pa za zgraditev nove, bratske in enotne socialistične, samoupravne Jugoslavije pod Titovim vodstvom.

Po svoji sestavi, oborožitvi in izurjenosti je bila 5. prekomorska brigada ena najboljših rednih vojaških formacij naše narodnoosvobodilne vojske oziroma tedanje Jugoslovanske armade, po številu svojih pripadnikov pa največja slovenska partizanska brigada.

Tovariško srečanje borcev te brigade, ki bo v soboto, 17. maja popoldne v veliki športni dvorani na Kodeljevem v Mostah v Ljubljani, bo zagotovo privabilo večino od kakih 1800 njenih še živečih borcev, raztresenih po vsej Sloveniji in tudi drugod, to pa bo vsekakor lepa počastitev njenega velikega jubileja, petintridesetletnice prihoda brigade na slovenska tla.

Rado Bordon

Borcem 15. in 18. divizije NOVJ in 1. SAB

Borce obeh divizij in 1. SAB obveščamo, da bo v četrtek, 8. maja, v hali Tivoli v Ljubljani proslava v počastitev 35. obletnice osvoboditve Ljubljane. Tega dne se bomo zbrali na ploščadi pred halo Tivoli ob 17. uri in nato odšli v halo, kjer bo slavnostna prireditev. Po kulturnem programu bo v sosednji dvorani srečanje borcev s prebivalci Ljubljane in mladino. Na proslavo pridite z odlikovanji ali ustreznimi vrvicami.

Odbora borcev 15. in 18. divizije

Vabilo

Zveza združenj borcev NOV krajevna organizacija Gabrovka skupno z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami in krajevno skupnostjo na dan 27. aprila 1980 proslavlja svoj krajevni praznik z odkritjem spominskega obeležja na Vozlovi hiši na Rojah.

Proslava bo ob 10.30 s skupnim odhodom v povorki od gasilskega doma v Gabrovki do Vozlove hiše na Rojah.

Vabimo vse borce in aktiviste NOV, ki so bili med NOB na območju Gabrovke, prej Sv. Križ pri Litiji, da se te svečanosti udeležijo v čim večjem številu.

KO ZZB Gabrovka

Partizanski kolesarski maraton

V spomin padlim partizanskim kurirjem na Boštanju pri Mlačevem, občina Grosuplje, bo v oktobru 1980 odkritje spominske plošče in kolesarski maraton TV-15 na progi Ljubljana-Kočevje.

Ob prazniku občine Ljubljana Moste-Polje pa bo kolesarska dirka, posvečena spominu padlim borcem – kolesarjem. Ta pomembna prireditev bo 26. aprila 1980 ob 10. uri na Urhu pri Ljubljani.

Po prireditvi, ki jo organizira KK ROG – Franek, bo v brunarici Turističnega društva Zadorov tovariško srečanje, na katerem bo sodelovala tudi znana partizanska kulturna skupina (Pavle Herbst, Igor Križanovski in Zvone Djurin).

Udeleženci maratona bodo prejeli spominske plakete. Vabimo vse kurirje in veziste NOV, da pridejo na prireditev v partizanskih uniformah z odlikovanji.

Svojo udeležbo prijavite Odboru kurirjev in vezistov Ljubljana, Cigaletova 15.

Odbor kurirjev in vezistov

Obvestilo

Krajevna skupnost Šentjernej letos že tretjič praznuje krajevni praznik v spomin na 16. marec 1944, ko je ob nenadnem napadu nemških in belogardističnih izdajalcev v rani jutranji uri v vasi Javorovica padlo 125 bork in borcev Cankarjeve brigade.

Za šestintrideseto obletnico padlih cankarjevcev družbenopolitične organizacije krajeve skupnosti Šentjernej in odbor borcev 5. SNOUB Ivan Cankar organizirajo

KOMEMORACIJO, ki bo 1. maja 1980 ob 11. uri ob spomeniku padlim borcem na Javorovici.

Borce NOB, posebno še preživeli borci 4. bataljona in sorodnike padlih borcev na Javorovici in ostale občane vabimo na to že tradicionalno svečanstvo.

Odbor brigade

SAP-VIATOR

Obujamo tradicijo NOV in vabimo na pot obiska zgodovinskih dogodkov in spomenikov:

TJENTIŠTE – TITOVO UŽICE
KADINJACA – KRAGUJEVAC
ŠUMARICA – OPLENAC

1. skupina: 29. 5. – 1. 6. 80

2. skupina: 1. 6. – 4. 6. 80

Prijave do 15. 5. 80 pri turistični agenciji

Sap-Viator, Trdinova 3, Ljubljana, tel.: 314-544, 316-871, 310-933 ali pri vaši Zvezi združenj borcev NOV.

Iščem sojetnike

Pred nekaj dnevi sem našel doma beležko z naslovi in zapornimi številkami sojetnikov, ki smo bili skupaj zaprti v vojaškem ujetniškem taborišču Viessaden. Ujeti smo bili leta 1941 v Srbiji, večinoma v Beogradu. Od tu so nas peljali prek romunskega taborišča Sakalasa v poljsko taborišče Viessaden. Rad bi, da bi se preživeli borci iz seznama pisno ali osebno zglasili na naslov: Jože Janež, Kisovec 104, 61410 Zagorje ob Savi.

Imena tovarišev iz taborišča 3C, številke in naslovi iz leta 1941:

Anton Senkar, 16841, Beograd, Podujevska 28; Franc Prešern, 16883, Beograd, Poljanska 37; Ivan Jernejčič, 16800, Videm pri Krškem; Andrej Verdnik, 16489, Marenberg; Jože Gačnikar, 16850, Reče pri Ganobie; Vinko Gubanc, 16832, Vodice 40, Vodice nad Ljubljano; Jože Uranar, 16786, Vrh 8, Krašnja; Anton Zupan, 16491, Kladje, Sentjanž na Dolenjskem; Ivan Kastelic, 17209, Kamni vrh, Sv. Križ pri Litiji; Franc Svab, 16560, Pristava 7, Križe; Franc Pirnat, 16827, Trzin 135; Jože Zore, 16973, Bugujica vas 90, Trebelno; Franc Rass, 16490, Merenberg; Janez Rev, 16848, Breg 9, Žirovnica; Pavel Ložar, 16553, Študljanska 13, Domžale; Anton Špec, 16576, Gojrah bei Marktifes; Adolf Šporn, 16846, Princ Hanz Saksgase 4, Marburg; Anton Perko, 16788, Velika Ilova gora, Krka; Franc Potokar, 16787, Mala Račna, Grosuplje; Jože Goznic, 16483, Pekre 43, Limbuš; Tomaž Gleinser 16678, Bistrica, Limbuš; Anton Turnšek, 16738, Loka pri Žusmu; Milan Vovk, 16828, sv. Petra cesta 33, Ljubljana; Franc Vovk, ? Miklošičeva (nasproti kina Union) Ljubljana; Franc Vovk, ?, Gerbičeva 19, Ljubljana; Ivan Foste, 16851, Potoška vas, Kotredž, Zagorje.

Vabilo

Vabimo vse člane mestne organizacije ZZB NOV Postojna na letni občni zbor, ki bo 7. maja 1980 ob 17. uri v Domu JLA Postojna, Ljubljanska c. 10!

Upravni odbor

Vabilo

Ob 60-letnici železničarske stavke v Ljubljani in 35-letnici osvoboditve Primorske vabijo krajevni odbor ZZB NOV Prestranek in aktivni ZB NOB železničarjev vozlišča Postojna, Prestranek in Pivka na odkritje spominskega obeležja, ki bo med železniškima postajama Prestranek-Pivka na mestu Grubence 26. aprila 1980 ob 10. uri!

Vljudno vabljeni vsi, zlasti mladina! Aktivni ZB NOB železničarjev in krajevni odbor ZZB NOV Prestranek

Vabilo

Sveti krajevnih skupnosti in družbenopolitične organizacije KS Sempas, Oze-ljan-Smihel, Osek-Vitovlje, krajevno združenje borcev NOV Sempas, domicilni odbor 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič ter učenci in učitelji osnovne šole Sempas

vabijo

vse borce in aktiviste NOB, svojce padlih in umrlih borcev NOB, pionirje, mladino ter vse delovne ljudi in občane na SLOVESNO OTVORITEV NOVE OSNOVNE ŠOLE 1. PRIMORSKEGA PARTIZANSKEGA BATALJONA SIMON GREGORČIČ TER K ODKRITJU SPOMENIKA PADLIM BORCEM IN ŽRTVAM NOB IZ ŠEMPASA, ki bo na dan ustanovitve Osvobodilne fronte v nedeljo, 27. aprila 1980, ob 10. uri dopoldne v

ŠEMPASU

Borci in svojci padlih borcev 1. primorskega partizanskega bataljona Simon Gregorčič ter svojci padlih borcev in žrtev NOB iz Šempasa bodo prejeli osebno posebna vabila. Če bi kateri od teh pomotoma ne prejeli takega osebnega vabila, je to vabilo naslovljeno tudi njim. Za to enkratno slovesnost so učenci osnovne šole Sempas pripravili bogat in svečan slavnostni in kulturni program.

Več poudarka družbeni samozaščiti

Sredi marca je bila v sejni sobi skupščine občine Jesenice redna letna konferenca ZRVS. Konference so se poleg delegatov, članov predsedstva, obrambnih struktur udeležili tudi predsednik skupščine občine Jesenice Slavko Osredkar, sekretar komiteja občinske konference ZK Franc Kobentar, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jože Ulčar, predstavnik ZSS in predstavnik ZSMS.

Iz poročila, ki ga je podal predsednik organizacije ZRVS Branko Iskra, je bilo razvidno, da se je ZRVS s svojim članstvom, kot sestavni del socialistične zveze vključevala v skupna prizadevanja, pri uresničevanju svojega programa dela pa se je povezovala tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in nosilci obrambnih priprav na vseh področjih. Tako široka zasnova pomeni, da ZRVS ni skrbela samo za splošno vojaško usposabljanje, pač pa je tudi intenzivno poglobljala idejnopolitično izobraževanje in si prizadevala, da bi vsak rezervni starešina postal aktivni družbenopolitični delavec in uresničevalec podružbljanja koncepcije SLO in DS. V prizadevanju za sodelovanje z mladino je ZRVS aktivno sodelovala pri organiziranju obrambnih dnevo na vseh šolah v občini. Zelo uspešno je bil izveden tudi dopolnilni program. Velik poudarek je bil dan pri akciji NNNP 79. Organizirano je bilo strelsko tekmovanje v počastitev občinskega praznika 1. avgusta. Zelo dobro pa je uspela tudi proslava ob dnevu JLA. ZRVS pa je s svojim članstvom tudi aktivno sodelovala na vseh pomembnejših prireditvah v občini in tudi izven nje.

Za novega predsednika organizacije ZRVS so izvolili mag. Janeza Jamarja. V bodočem obdobju si bo ZRVS občine Jesenice še bolj prizadevala za poglobljeno družbenopolitično delovanje starešin in idejnopolitično izobraževanje članstva. Tako idejno izobraževanje kot strokovno usposabljanje bo treba uskladiti z vsemi nosilci obrambnih priprav in pri tem dati več poudarka družbeni samozaščiti. Zavzemali se bodo tudi za nadaljnje utrjevanje moralnopolitičnega lika rezervnega vojaškega starešine.

Spregovorili pa so tudi o potrebi, da naj začnejo vsi organi ZRVS uresničevati naloge glede pobude tovariša Tita za kolektivno delo, vodenje, odločanje in odgovornost ter utrjevati delegatski sistem.

Na konferenci so tudi izvolili Slavka Osredkarja za častnega člana ZRVS. Podelili so mu značko in člansko izkaznico. Krajevni organizaciji Plavž pa so podelili priznanje.

Jože Urh

Težiti k napredku

Obisk predsednika zvezne konference ZRVS Bogdana Pecotiča v Ptuj.

Nedavno tega so ptujsko organizacijo ZRVS obiskali predstavniki zvezne konference ZRVS, ki jo je vodil Bogdan Pecotič, ter se v treh dneh, kolikor so bili v Ptuj, temeljito seznanili z delom združenja RVS ptujske občine, njihovo pripravljenostjo, izkušnjami kot tudi aktivnostjo članov ZRVS.

Med drugim so obiskali tudi krajevno organizacijo ZRVS v KS Jože Potrč, ki je ena izmed 35 KS v ptujski občini najštevilnejša, kjer so se podrobneje seznanili z uspehi, načrti pa tudi glede same aktivnosti te krajeve organizacije v občini. Prav tako so obiskali delovni kolektiv Gorenje tozd Elektronika, ter domačijo narodnega heroja Jožeta Lacka v Novi vasi pri Ptuj ter Ptujске toplice.

Po teh pogovorih je Bogdan Pecotič med drugim dejal, da bi lahko dosegli še večjo angažiranost članstva, če bi svoje delo bolje organizirali, če bi se bolj usmerjali organizacije na terenu, ki bi posameznike in skupine rezervnih starešin še bolj pripravljala za njihove odgovorne naloge. Vsi moramo težiti k napredku, je med drugim dejal, ne samo organizacije in nosilci obrambnih priprav. Ta odgovornost mora prežeti slehernega člana ZRVS. Z eno besedo, rezervni starešina se mora danes bolj kot včeraj počutiti kot kreativen subjekt, da bo nosilec iniciativ v sredinah, kjer živi in dela...

Kot nam je Karel Zmavc, predsednik ZRVS občine Ptuj ob našem obisku povedal, imajo sedaj v občini Ptuj kar 35 krajevnih organizacij ZRVS in še 31 aktivov v delovnih organizacijah in šolah. Praktično to pomeni, da je zato njihovo prisotnost čutiti povsod, kjer živijo in delajo. V vrstah članstva je med drugim tudi 113 članov, udeležencev NOB.

Od skupnega števila članstva je kar 37 odstotkov članov, ki so hkrati tudi člani zveze komunistov. Vse to pa je pogojevalo, da so zadnji čas zelo razvili sodelovanje tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami. Dobro sodelujejo tudi s ptujsko garnizijo Dušana Kvedra-Tomaža. Prav tako pa tudi s štabom teritorialne obrambe in drugimi.

V Ptuj so že v letošnjem letu imeli tri cikle predavanja, ki se jih je udeležilo kar 92 odstotkov vsega članstva. Tako je bilo vsega 105 predavanj. Dejavnost ZRVS se vidi tudi po tem, da so številni člani doslej prejeli priznanja pa tudi nagrade za svoje delo in aktivnost. Meseca maja pa bodo v občini izvedli preizkus znanja in bojne sposobnosti članstva. Med drugim bodo izvedli tudi strelske vaje s tromblonom.

Organizacija na drugi strani dosega tudi zelo dobre rezultate pri usposabljanju prebivalstva, zlasti mladine za naloge v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti. Člani ZRVS so med drugim tudi predavatelji na raznih tečajih in seminarjih, zlasti pa organizatorji obrambnih dni na šolah ter taktično orientacijskih vajah, pohodih, kot je pohod Po poteh revolucije, ki bo v soboto, dne 26. aprila. Že samo dejstvo, da tega dne postanejo rezervni vojaški starešine komandanti pohodniških odredov, kot je Krambergerjev, Osojnikov, Kvedrov in Lac-kov, je dokaz več, da so člani ZRVS povsod v ospredju, kjer je med drugim treba pokazati nekaj vojaškega znanja.

Franjo Hovnik

Vso pozornost obrambnemu obveščanju

Republiški štab za teritorialno obrambo Slovenije je pripravljal v Ljubljani dvodnevni seminar za vojne dopisnike. Na seminarju, ki so se ga udeležili tudi nekateri predstavniki sredstev javnega obveščanja, zadolženi za obveščanja s področja obrambnih priprav in usposabljanja, so razpravljali o nekaterih komponentah obrambne osveščenosti, usposabljanja informiranja v normalnih in izrednih razmerah ter ocenili dosedanje sodelovanje med sredstvi javnega obveščanja in posameznimi vojaškimi enotami, zlasti teritorialne obrambe.

Tovrstno sodelovanje je kljub določenim pomanjkljivostim in problemom zelo dobro, vendar bi lahko bilo še boljše in še bolj učinkovito. Posamezniki so se zavzeli, da bi morali biti medsebojni stiki z občinskimi in pokrajinskimi štabi do tiska še tesnejši in načrtnejši. Tako bi lahko bili predstavniki sredstev obveščanja sproti ali pa pravočasno seznanjeni s posameznimi vprašanji s področja obrambnega usposabljanja in bi lahko prispevali še več, da obramba in samozaščita postaneta še množičnejši, tako med pripadniki teritorialne obrambe, kakor med delovnimi ljudmi in občani, ki so kot nosilci splošnega ljudskega odpora, če so pravilno in pravočasno obveščeni, sposobnejši. Gre za mobilizacijo najrazličnejših oblik odpora in zaščite, ki jo je treba vgrajevati v vsakodnevno delo.

Drago Miklavc

Tečaj mitraljezcev

Mladi na ekonomskem šolskem centru v Celju vemo, da je tudi naša dolžnost usposabljanje se na področju SLO, kajti znanje, ki ga bomo pridobili, bo v primeru kakršnegakoli napadalca na našo državo, v korist vseh nas.

Za ta namen smo pod pokroviteljstvom obrambnega krožka, katerega mentor je prof. Stane Verbič, organizirali tečaj mitraljezcev, ki je obsegal 15 učnih ur. Odziv na tečaj je bil sorazmerno precejšen, vendar je tečaj imel le 11 članov, ker je delo v takšni skupini boljše in temeljitejše. Sam tečaj je bil programiran na dva dela, in sicer na teoretično spoznavanje ter praktično delovanje mitraljeza s streljanjem. V prvem delu tečaja smo se podrobneje seznanili s tem orožjem ter tako nekako izpopolnili dosedanje znanje, ki smo si ga pridobili med urami obrambe in zaščite. Vsi smo zelo aktivno sodelovali med predavanjem, ki ga je imel naš mentor. Tečaj ni vzbujal vtisa redne učne ure, pač pa vzdrušje partizanske skupine, kar je nedvomno pripomoglo k večji aktivnosti in k večjemu spoznavanju orožja. Ko smo vsi dobro spoznali mitraljez, ga znali dobro razstaviti in sestaviti ter ga pripraviti za boj, smo pričeli s pripravami na praktično uporabo, to je na streljanje. Z mentorjem smo podrobneje izdelali načrt za ta del tečaja. Po temeljitem teoretičnem znanju, smo streljali z manevrskimi naboji na zemljišču, in sicer na raznih položajih. Streljali smo na razne cilje, po posebnih taktičnih situacijah in pogojih, ki jih je dajal mentor. V maju pa bomo tečajniki na strelišču streljali tudi z bojnimi naboji.

Po mnenju tečajnikov je bil tečaj enkrat, mnogi pa so še izrazili željo, da bi takšne oziroma temu podobne tečaje še organizirali, saj se s tem krepi bojna pripravljenost, ki pa je v sedanjih družbenih razmerah še posebno na mestu.

Marljivi kojski rezervni vojaški starešine

Člani krajeve organizacije Zveze rezervnih vojaških starešin Kojsko so na programski konferenci pregledali enoletno delo in se dogovorili o bodočih nalogah.

Sekretar Rehar je v poročilu še posebej opozoril na povezanost z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami ter obrambnimi strukturami in sodelovanje pri reševanju najrazličnejših krajevnih problemov.

V okviru programa strokovne vzgoje so imeli več predavanj ter izvedli pohode, pri čemer so dosegli zelo dobre uspehe. Na občinskem taktično orientacijskem tekmovanju lani je dosegla patrula kojske organizacije ZRVS odlično peto mesto. V juniju so vsi rezervni vojaški starešine te organizacije uspešno opravili strokovni izpit. Izpiti so pokazali, da je splošni nivo znanja rezervnih vojaških starešin te organizacije veliko boljši, kot je bil pred leti.

Na konferenci so sprejeli tudi sklepe, ki vsebujejo številne naloge in obvezujejo tako krajevno vodstvo kakor tudi krajevno organizacijo in vse člane.

Posebno pozornost bodo posvetili strokovnemu uspo-

sabljanju ter idejnopolitičnemu izobraževanju samih rezervnih vojaških starešin in obrambni vzgoji krajanov zlasti pa mladine. Ena izmed pomembnih političnih nalog bo podpora in sodelovanje pri uresničevanju stabilizacijskih ciljev naše ekonomske politike in skrb za krepitev splošnega ljudskega odpora. Posebno se bodo zavzemali za dosledno izvajanje politike in sklepov Zveze komunistov Jugoslavije in Slovenije.

V cilju stabilizacije so izvedli predavanje na temo Varnostne razmere v SR Sloveniji in družbena samozaščita v krajevni skupnosti in temeljni organizaciji združenega dela in programsko konferenco ter na tak način privarčevali vsak drugi dinar.

V tej organizaciji ZRVS je bila do letošnjega leta navada, da po pregledu enoletnega dela priredijo manjšo pogostitev iz sredstev, ki jih organizacija prihrani pri svojem delu; tokrat pa so sprejeli sklep, da se ta sredstva v letošnjem letu uporabljajo za kritje stroškov strokovnega pouka rezervnih vojaških starešin.

Mile Gojković

LJUBLJANA

»Junakom boja naj
slede junaki dela!«

V znamenju tega gesla je bila minulo soboto v ljubljanskem domu JLA ob 35. obletnici ustanovitve 1. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ proslava s tovariškim srečanjem medvojn in sedanje generacije inženircev. Vsi so v svoji sredi prisrčno pozdravili prvega komandanta slovenskih partizanov Franca Leskoška-Luko in akademika Božidarja Jakca ter poslali vrhovnemu komandantu tovarišu Titu pozdravno pismo z najboljšimi željami.

Ceprav je 1. inženirska brigada najmlajša enota NOV in POJ, je vendarle imela pomembno vlogo pri obnovi letališč, cest, mostov in usposobitvi železniških prog na osvobojenem ozemlju. Med najpomembnejši objekti so nedvomno mostovi čez Kolpo na Brodu na Kolpi in v Vinici, ki so jih gradili pod točo ustaških,

Po bogatem kulturnem programu je tovariš Dušan Marinšek-Silni podelil vsem dragim gostom in pripadnikom 1. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ zlate spominske znake.

Foto: Marjan Jager

domobraskih in nemških krogel; in tako je bila vzpostavljena izredno pomembna komunikacija, po kateri so prišle enote 4. armade, hrana in vojni material iz Barija prek Dalmacije. Po osvoboditvi pa je bilo geslo te enote »Junakom boja naj slede junaki dela!« in je prvič prišlo do veljave, ko so inženirski v rekordnem času obnovili 33 objektov na progi Pragersko-Kotoriba... Se bi lahko naštevati delovne zmage pripadnikov Prve inženirske brigade, ki so jih izbojevali do novembra 1945, ko je bila enota razformirana in je iz nje nastalo slovensko gradbeno podjetje »Gradis«, del inženircev pa se je posvetil vzgoji strokovnjakov v JLA. Zato ni naključje, da je delovni kolektiv »Gradisa« prevzel pokroviteljstvo nad to enoto kakor tudi ne, da je fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo Univerze »Edvard Kardelj« lani prevzela pokroviteljstvo nad brigado s ciljem prenašanja vseh svetlih tradicij NOB in lika borca revolucionarja na svoje študente, bodoče gradbenike in arhitekte.

Nenavsezadnje pa tudi ni naključje, da je inženirska enota JLA, ki nadaljuje tradicije 1. inženirske brigade 7. korpusa NOV in POJ, že vrsto let najboljša inženirska enota ljubljanskega armadnega območja. Nekdanji komisar in sedanji predsednik odbora borcev 1. inženirske brigade tovariš Dušan Marinšek-Silni je v svojem govoru poudaril: »Poleg bojnega urjenja svojih enot in stalnega posodabljanja dela komand, štabov inženirski posvečajo velik del svojih aktivnosti gradnji objektov za potrebe družbe. Bolje povedano, oni to delajo v sklopu urjenja v svojo korist in v korist skupnosti. Samo v preteklem letu so darovali naši družbi več sto kilometrov sodobnih cest, zgradili desetine mostov, položili več tisoč metrov nove vodovodne mreže... s čimer potrjujejo, da so nerazdružljiv del naroda in narodnosti.

Mi, partizanski inženirski, se na današnji praznik pridružujemo čestitkam vsem vojakom in starešinam inženirskih enot z željo, da bi svetle tradicije inženircev v NOV s pridom uporabljali tudi pri sodobnem, najmodernejšem urjenju svojih enot in pod vodstvom vrhovnega komandanta Josipa Broza Tita, kateremu želimo, da bi čimprej ozdravel in bil še dolgo na čelu naše armije kot v času boja, obnove in graditve socializma v naši samoupravni neuvrščeni domovini bratskih narodov in narodnosti.«

STAŠ

KOČEVJE

Temelji za boljše
uspehe

Petintrideseto obletnico osvoboditve pričakujejo prebivalci kočevske občine v znamenju pomembnih delovnih in življenjskih uspehov, ki so jih dosegli v povojni socialistični graditvi. V 177 naseljih biva nekaj nad 18 tisoč prebivalcev. Kljub številnim delovnim zmagam, ki so bile dosežene ob tesnem sodelovanju občanov in tudi družbene skupnosti, se te dni največ govori o pripravah za izdelavo srednjeročnega načrta. Nakazal naj bi možnosti tudi nadaljnje gospodarske krepitve. Ob praznovanju tega pomembnega jubileja, ki ga bodo občani proslavili konec tega meseca in v začetku prihodnjega meseca, bodo obudili spomine tudi na številne dogodke med narodnoosvobodilnim bojem. Na območju te občine, posebno v Kočevskem Rogu, Kolpski dolini, Poljanski dolini ob Kolpi, okolici Drage, se je odigralo mnogo pomembnih dogodkov, ki so vezani na to obdobje. Spomnili se bodo tudi tistih, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo domovine. Posebej pa nameravajo to obletnico proslaviti v krajevni skupnosti Stara cerkev in Kočevje, ko praznujejo krajevna praznika 27. aprila in 4. maja

VIKTOR DRAGOŠ

VIPAVA

Pohod na Nanos

V počastitev osemintridesete obletnice prve bitke primorskih partizanov na Nanosu (18. aprila 1942) in petintridesete obletnice ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini, organizira Planinsko društvo Vipava v sodelovanju z občinsko konferenco ZSMS Ajdovščina ter z ostalimi krajevnimi in občinskimi družbenopolitičnimi organizacijami, delovnimi organizacijami, društvi in SITKS že tradicionalni pohod po poteh nanoške bitke.

Pohod bo v soboto, 26. aprila 1980.

Množični pohod – za vse udeležence se bo pričel ob 7.45 izpred spomenika padlim na glavnem trgu v Vipavi.

Tekmovalni pohod pa se bo pričel ob isti uri pred staro šolo v Vipavi.

Udeleženci množičnega pohoda se bodo povzpeli do Abrama po različnih poteh.

Letos pričakujemo, razen udeležbe osnovnih šol iz občine tudi veliko udeležbo tekmovalnih ekip mladine iz delovnih organizacij in srednjih šol.

Množičnega pohoda se bodo, razen učencev osnovnih in srednjih šol udeležili še člani VZB ter po skrajšani poti tudi gojenci VVZ. Ob 12. uri bo ob spomeniku padlim na Nanosu krajša spominska slovesnost s kulturnim programom.

Po spominski slovesnosti bodo vsi udeleženci dobili malico in topli čaj.

Po sklepu UO Planinskega društva Vipava iz leta 1979 dobi vsak udeleženec: spominsko knjižico, za dvakratni pohod spominsko bronasto značko, za petkratni pohod srebrno značko, za osemkratni pohod zlato značko.

NADA KOSTANJEVIC

DELNICE

Listina o pobratenju

Prebivalci Gorskega kotarja se živo spominjajo borcev 18. slovenske narodno osvobodilne divizije. Ti so se ob koncu leta 1943 in v začetku leta 1944 bojevali v teh krajih. Posebno sta jim v spominu njihova skromnost in hrabrost, ki so ju pokazali v številnih bojih. Menijo, da teh vezi ni mogoče pretrgati. Odločili so se, da bodo v sodelovanju s skupščino občine Ljubljana Center sprejeli odloke o pobratenju. Listino bodo podpisali v Ljubljani 9. maja, ko ta občina praznuje občinski praznik, v Delnicah pa 9. septembra, ko imajo prebivalci te občine občinski praznik.

VIKTOR DRAGOŠ

BLEJSKA DOBRAVA

Barantanje za
»jeseniški trikot«

Bolj malo je znano naši javnosti, posebno še mlajšim rodovom, kako se je italijanska delegacija na mirovni konferenci v Parizu po prvi svetovni vojni, to je leta 1919, prizadevala, da bi takojmenovani jeseniški trikot pripadel Avstriji. Čeprav so ji ostale delegacije, to je Francije, Amerike in Anglije, nasprotovale, je italijanska delegacija le še vztrajala na tem. Šele konec avgusta istega leta je končno popustila.

Dr. Lojze Ude, naš znani zgodovinar, borec za severno mejo in večletni predsednik republiškega odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/1919, je že ob 60-letnici bojev za našo severno mejo na Jesenicah obširno govoril o tedanjih časih. Tudi na srečanju prostovoljcev jeseniške občine 13. marca letos je to omenil, v spominskem Zborniku o bojih za našo severno mejo 1918/1919, katerega so prejeli vsi še živeči prostovoljci, pa je obširno prikazano to dogajanje na mirovni konferenci v Parizu.

V omenjenem spominskem zborniku najdemo tudi imena prostovoljcev, ki so prejeli odlikovanja za hrabrost in požrtvovalnost v bojih za našo severno mejo v letih 1918/1919, in teh ni malo. V zborniku je tudi poimenski seznam vseh prostovoljcev za severno mejo, razdeljen po posameznih občinah, katerim je bil z republiškim zakonom z dne 28. novembra 1968 priznan status borca za severno mejo in s tem tudi nekatere ugodnosti. Takrat je prejelo status borca za severno mejo vsega okoli 3000 prostovoljcev, od tega pa jih je danes živih le še približno 1200.

V sestavku Boj za severno mejo 1918/1919 in narodnoosvobodilna vojna pravi Lojze Ude tole: »Je nekaj dejstev, ki postavljajo boje za severno mejo 1918/1919 in narodnoosvobodilno vojno 1941/1945 v isto vrsto. V obeh bojih smo imeli enakega duha.«

V zborniku je tudi podatek, da je veliko število nekdanih prostovoljcev sodelovalo tudi v boju proti okupatorju v letih 1941/1945, in da so med njimi tudi spomeničari in heroji.

SREČKO ŠORLI

SREDIŠČE OB DRAVI

Praznik v znamenju
delovnih zmag

Leta 1955 so krajanje Središča ob Dravi praznovali svoj prvi krajevni praznik, ki jih spominja na streljanje talcev. Od tedaj dalje praznujejo vsako leto in vedno v znamenju gospodarskih dosežkov v napredku kraja. Letos so praznovali že svoj 26. krajevni praznik.

Med drugim so letos prvič podelili plakete krajevne skupnosti, ki so jih prejeli KS Preljina in Čačka, Zveza združenj borcev Središče, pionirski odred na osnovni šoli Polde Berce in sedem krajanov. Podelili pa so tudi značke OF, ki jih je prejelo kar 16 občanov.

Na svečani seji KS sta govorila predsednik ormoške občine Mirko Novak in Edvard Pajek, predsednik SZDL Središča ob Dravi. Obudili pa so tudi spomin na padle borce in borke. Velja omeniti, da je ravno Središče iz ormoške občine dalo največ žrtev za svobodo.

FRANJO HOVNİK

HOTIZA

Nova borčevska
organizacija

Z namenom negovanja tradicij NOB in boljšega reševanja problemov borcev so na Hotizi ustanovili novo organizacijo zveze borcev. Vanjo so vključili borce iz Hotize, Kapce in Kota, ki so na ustanovnem občnem zboru sprejeli program dela. Med drugim nameravajo v kratkem urediti vsa spominska obeležja na hotiškem območju padlih borcev in aktivistov.

JOŽE ŽERDIN

DUPLJE

Ob petdesetletnici
obstoja zbora

Devetnajstega aprila je bil v dvorani gasilskega doma v Dupljah pomemben kulturni dogodek, jubilejni koncert moškega pevskega zbora kulturnoumetniškega društva Triglav Duplje pod vodstvom Francija Sarabona. Zbor praznuje petdesetletnico uspešnega delovanja. Dobro je poznan poslušalcem po Gorenjski in tudi vsej Sloveniji, poznajo pa ga tudi onstran Karavank v sosednji Avstriji.

Zbor je bil ustanovljen jeseni leta 1929. Takrat zbor številčno še ni bil močan. Pod taktirko tedanjega šolskega upravitelja v Dupljah, sedaj še pokojnega Lojzeta Nečimerja, pa je veliko pridobil in žel uspeh za uspehom. Prostor za vaje, ki je bil takrat v tedanji osnovni šoli, je oblast prepovedala uporabljati. Za vaje pevecv je najprej odstopil svojo čevljarsko delavnico v NOB padli pevec Andrej Toporš, nato pa tudi mecen pevskega zbora Rudolf Rakovec. Prvi samostojni koncert je zbor imel leta 1931. Kmalu po ustanovitvi so se vključili k prostovoljni gasilski četi kot pevska sekcija. Pod tem okriljem so delovali vse do leta 1940, ko so ustanovili pevsko društvo Dupljski zvon, za prvega predsehdnika zbora pa so izvolili Lojzeta Zupana, ki je padel v NOB.

Namesto odstavljenega Lojzeta Nečimerja je strokovno vodstvo prevzel Maks Lajovič, ki pa mu je smrt prekmalu prekrizala načrte. Nato je zbor prevzel Edo Ošabnik in ga s pomočjo Ota Zazvonila vodil vse do okupacije. Leta 1941 je pesem nasilno utišal okupator. Toda utihnila je samo navidežno. Prvoborci so jo prenesli v svobodne gozdove, jo tako ohranjali in jo popestrili z motivi iz naše ljudske revolucije. Med NOB je padlo šest pevcv Dupljskega zvona.

Takoj po osvoboditvi je zbor začel z vajami in nastopi na raznih prireditvah in festivalih, s pesmijo pa je obiskoval delovne brigade po vseh krajih naše ožje domovine. Strokovne vajei zbora je prijel Leon Janškovec, tedanji šolski upravitelj v Dupljah, vendar je kmalu moral na drugo delovno mesto. Zbor je spet prevzel Edo Ošabnik, ki ga je vodil od uspeha do uspeha polnih osemnajst let. Zbor se je leta 1949 vključil v sindikalno kulturnoumetniško društvo France Prešeren, leta 1951 pa se je ustanovilo kulturnoumetniško društvo Triglav Duplje, pod katerim okriljem deluje še danes kot pevska sekcija.

Zbor so v kratkem razdobju vodili še Rudi Triler, Bogo Klojučar in Marjan Erzen. Zboru je pomagal tudi Peter Lipar, zborovodja in skladatelj. V Dupljah je bila tudi pevovodkinja, in sicer Marija, tedanja ravnateljica osemletke v Dupljah. Pod svojo taktiko ji je uspelo zbrati kar 44 pevcv, takrat pa je bil zbor tudi najmnogičnejši. Sedaj pa že deset let zbor zelo uspešno vodi navdušeni pevec, skladatelj in glasbenik Franci Sarabon.

Najdalj prepevata pri zboru Demetrija Fajdiga in Franc Teran kar 47 let, 34 let prepevata Andrej Kuhar in Albin Kern, leto manj Franci Klančnik, Anton Boncelj in Franci Snedic, 32 let pa Ivan Balantič in Lucijan Snedic, od ustanovnih članov pa živi še Franc Jelar.

Člani zbora so si od vsega začetka prizadevali pritegniti v svoje vrste čim več mladih pevcev, saj se zavedajo, da je mogoče kvaliteto doseči le z vskladitvijo mladih, svežih glasov z izkušenimi in polnejšimi starejšimi glasovi.

JANEZ KU HAR

TRNOVLJE

Krajevni praznik

Krajevna skupnost Trnovlje, ki je bila ustanovljena 1965. leta, bo praznovala 9. maja letos prvič svoj krajevni praznik. Ob tej priložnosti smo se odločili izdati poseben bilten. Naš osnovni namen je doseči boljše obveščenost krajanov o organiziranosti krajevne skupnosti in DPO v njej, o planih dela ter o drugih aktualnih problemih.

VIKTOR DOBRIŠEK

SLOVENJ GRADEC

Športno udejstvovanje
vojnih invalidov

Člani komisije, ki so člani upravnega odbora športnega društva Invalid Slovenj Gradec bodo letos sodelovali pri organizaciji teh športnih tekmovanj: republiškega prvenstva v veleslalomu, ki bo na Malih Kopah na Pohorju; področnega tekmovanja v namiznem tenisu, ki bo v Slovenj Gradcu; področnega tekmovanja v streljanju z zračno puško v Slovenj Gradcu; jubilejnega tradicionalnega srečanja invalidov športnikov v streljanju, kegljanju, šahu in namiznem tenisu za prehodni pokal Pohoda 14. divizije na Štajersko med ekipami Ljubljane, Kopra, Celja, Maribora in Slovenj Gradca, ki bo v Slovenj Gradcu; pri organizaciji prijateljskih srečanj v kegljanju, streljanju in šahu med ekipami Ptuja, Radelj ob Dravi, Dravogradu, Raven na Koroškem, Ruš, Velenja in Maribora, ki bo v Slovenj Gradcu.

Poleg navedene izvedbe organizacije športnih tekmovanj pa se bodo vojaški vojni invalidi udeležili še vseh tekmovanj, ki jih bodo organizirala športna društva v koroški regiji, ter republiških tekmovanj, na katera se bodo uvrstili po doseženih rezultatih.

ADOLF ANKON

JESENICE

Aktivnost žensk

Ženske v največji krajevni skupnosti Plavž na Jesenicah so zelo aktivne tudi na področju družbenopolitičnih dejavnosti. V okviru sekcije za družbeno aktivnost žensk pri krajevni konferenci SZDL imajo vsak prvi ponedeljek v mesecu organizacijski sestanek v prostorih osnovne šole na Plavžu, kjer se dogovarjajo o akcijah in

Del udeleženk na delovnem sestanku sekcije

prevzemu nalog. Vsak drugi ponedeljek imajo krožek ročnega dela, kjer se posvečujejo o izdelavi različnih ročnih del. V zvezi s tem se že sedaj načrtno pripravljajo na razstavo izdelkov, ki bo v jeseni. Pet do šest žensk pa vodi še krožek ročnih del na osnovni šoli Tone Čufar. Razen tega ženske opravljajo tudi zelo humano delo, s tem da nudijo pomoč obolelim. Ženske so vključene tudi v delo potrošniških svetov, pobirajo članarino za SZDL ter aktivno delujejo v LO in družbeni samozaščiti.

BRANKO BLENKUŠ

OSWIENCIM

Spomin na žrtve

Z velikim narodnim zborovanjem so se 20. aprila spomnili 35-letnice osvoboditve tega taborišča smrti, največjega grobišča na svetu.

Taborišče, ki je znano tudi pod imenom Auschwitz-Birkenau, je bilo ustanovljeno po naročilu vodje Hitlerjeve policije Himmlerja 27. aprila 1940, v njem pa je bilo v 1682 dneh, kolikor časa je delovalo, ubitih štiri milijone ljudi iz 29 evropskih dežel, med njimi tudi številni Jugoslavlani.

Zborovanja se je udeležila tudi jugoslovanska delegacija ZZB NOV in skupina taboriščnikov. Spominski govor je imel član politbiroja CK PZDP dr. Henryk Jablonski.

TRBOVLJE

Medsebojno
sodelovanje

V petek, 11. aprila, so se v Trbovljah zbrali člani društva upokojencev na rednem občnem zboru. Ob 692 udeležencih dvorana ni mogla sprejeti vseh tistih, ki so želeli poslušati poročila o delu odbora in društva ter poseči v razpravo, saj v njej ni bilo več niti enega praznega sedeža.

Društvo, v katerem je med drugimi včlanjenih vseh 227 članov združenja ZVVI in več kot 500 borcev ter skoraj ena tretjina RVS, je v minulem štiriletnem mandatnem obdobju doseglo pomembne uspehe. Še posebej je bilo poudarjeno tesno sodelovanje z ZZB NOV pri skupnem reševanju stanovanjske in socialne problematike, na področjih zdravstva in invalidskopokojninskega zavarovanja, reaktivne športne, kulturne, izletniške in drugih dejavnosti. V preurejenih družbenih prostorih društva upokojencev imajo borci na razpolago sobo za potrebe njihove komisije za zgodovino pisje.

Upokojenci imajo skupaj z borci bogato razvejano spomeniško dejavnost in skupne akcije za negovanje, širjenje in razvijanje revolucionarnih tradicij iz časov delavskega revolucionarnega gibanja in NOB.

Velika pridobitev za upokojence in za borce je novozgrajeni solidarnostni dom Franca Salamona, v katerem je skupno prostora za 164 ostarelih občanov. Že sedaj pa so se znova dogovorili za skupno akcijo – gradnjo novega stanovanjskega bloka v neposredni bližini že obstoječih domov.

S 3068 člani ima to društvo pomembno in priznano vlogo pri skupnem reševanju vseh aktualnih vprašanj in problematike v občini, v prizadevanjih za njen nadaljnji razvoj.

RUDI MATKO

CELJE

Skokov memorial

Prvega maja bo AK Kladivar priredil mednarodno tekmovanje 25. memorial Ferda Skoka na stadionu Borisa Kidriča, v spomina na predvojnega atleta in zavednega človeka, učitelja ter kulturnega delavca.

Na Skokovem memorialu se bodo zbrali reprezentanti z mednarodno udeležbo, sestra pokojnega borca in predstavniki DPO.

VIKTOR DOBRIŠEK

RADOVLJICA

Nagrajenci z
občinskimi priznanji
OF

V jubilejnem letu, ko se spominjamo 35-letnice osvoboditve naše domovine, bo občinska konferenca SZDL Radovljica podelila 11 občinskih priznanj OF s srebrnim znakom. Priznanja bodo podelili na osrednji proslavi, ki bo v petek, 25. aprila zvečer v domu Joža Ažmana v Bohinjski Bistrici. Po sklepu predsedstva OK SZDL Radovljica bodo prejeli priznanja Ivan Cerkovnik iz Bohinja, Polde Cvetko iz Kamne gorice, Janez Janc iz Zadnje vasi pri Begunjah, Slavko Kariž iz Radovljice, Lenart Petrač iz Radovljice, Avgust Buda z Bleda, Ivan Ribič-Stojan z Bleda, Ludvik Rutar iz Lesc, Alojzij Žabkar, duhovnik iz Kroke.

Planinsko društvo Radovljica prejme priznanje OF za 85-letno požrtvovalno dejavnost, vzgojo mladine in zasluge pri krepitvi narodne zavesti. Priznanja OF pa bo deležni tudi DPD Svoboda Rudi Jedretič iz Ribnega pri Bledu za bogato, vsestransko in dolgoletno družbeno in kulturno dejavnost ter vzgojo mladine v duhu NOB.

J. R.

VODIŠKA PLANINA

Partizanski dom bodo
odprli 1. maja

Partizanski dom Vodniška planina, 1118 metrov nadmorske višine, v enem najlepših gozdnih območij Jelovice so za letošnjo sezono delno obnovili. V tem prijetnem počitniškem objektu, oddaljenem od Radovljice le 24 kilometrov po razmeroma dobri cesti, imajo na voljo 50 ležišč. Dom slovi po okusni domači hrani in vzornih storitvah. Zgrajen je bil predvsem za okrevanje borcev NOB in njihovih svojcev, vendar pa njegove zmogljivosti lahko koristijo tudi drugi gostje, ki so deležni enake gostoljubnosti.

Z rednim poslovanjem bodo v domu začeli še s 1. majem, sezono pa bodo sklenili konec oktobra. Od 21. maja do 8. oktobra se bo izvršilo kar 14 desetdnevni izmen gostov, ki so v večini že prijavljeni na občinskem odboru ZZB NOV Radovljica, vendar pa bodo prijave sprejemali tudi pozneje neposredno na upravi doma Vodiška planina, ker imajo tudi telefonsko zvezo.

Kljub splošnim podražitvam gostinskih storitev so na Vodiški planini letošnje cene še vedno dokaj ugodne. Nočnine do treh dni za odrasle so 60 do 70 dinarjev. Oskrbni dan za člane zveze ZZB NOV in njihove ožje svojce nad tri dni pa bo od 195 do 205 dinarjev, za njihove otroke do deset let starosti pa od 140 do 155 dinarjev.

V domu sprejemajo tudi goste, ki niso člani ZZB NOV. Zanje je cena oskrbnega dne od 205 do 220 din in za otroke od 170 do 180 dinarjev. Za tujce bodo veljale cene, ki veljajo v drugih gostinskih delovnih organizacijah.

J. R.

VIPAVA

Srečanje borcev 3.
SNOUB Ivana
Gradnika in
pripadnikov JLA

V spomin na sedemtridesetletnico ustanovitve 3. SNOUB Ivana Gradnika je bilo v soboto, 12. aprila, v kasarni narodnega heroja Janka Premrla-Vojka v Vipavi spominsko in tovariško srečanje borcev te brigade in pripadnikov JLA. Slavnostna govornika sta bila podpolkovnik Krsman Tripkovič in nekdanji komisar 3. SNOUB Ivana Gradnika Drago Flis-Strela. V imenu družbenopolitičnih organizacij in organov oblasti je udeležence pozdravila predsednica OK SZDL občine Ajdovščina tovarišica Milica Krapenc. Ob tej priložnosti so izvedli pester kulturni program pripadniki JLA skupaj z učenci šol in folklorna skupina Doma JLA Vipava.

S slovesnosti so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu z najboljšimi željami za čimprejšnjo ozdravitev.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

JASENOVAC

Obletnica osvoboditve

Z velikim ljudskim zborovanjem pred 25 metrov visokim spomenikom v obliki cveta so 20. aprila slovesno proslavili 35-letnico osvoboditve zloglasnega taborišča v Jasenovcu. Med vojno so ustaši v Jasenovcu umorili več kot 700.000 ljudi, pripadnikov vseh naših narodov in narodnosti. Le redki so prišli živi iz tega pekla. Od 1500 internirancev se jih je v jurišu 22. aprila 1945 rešilo vsega samo 60.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik ZZB NOV Hrvatske Ivica Gretič. Poudaril je, da je v taborišču kljub grozotam ves čas delovalo odporniško gibanje, ki ga je vodila KPJ. To je ljudem vlivalo voljo in krepilo uporniški duh. S slovesnosti, ki se je kljub dežju udeležilo več tisoč občanov, mladine, nekdanjih internirancev in borcev, so poslali tudi pozdravno brzojavko tovarišu Titu.

MENGEŠ

Borci sodelujejo pri
raznih akcijah

Naša pot je le ena: to je Titova pot naprej, samo naprej, so opozorili člani ZB NOV v Mengšu, ko so na občnem zboru ocenjevali svoje delo. Med drugim so ugotovili, da so v dokajšnji meri skrbeli za onemogle borce in se udeleževali ter sodelovali pri raznih družbenih akcijah, ki so jih prirejale tamkajšnje društvene in politične organizacije. Končno so se tudi zavzeli, da bodo v bodoče še bolj kot doslej dosledni in delovni pri izpolnjevanju številnih dolžnosti, ki jih imajo kot borci NOV pri uresničevanju socialističnega samoupravljanja, uveljavljanju delegatskega sistema in ne nazadnje uresničevanju kolektivnega vodstva, saj le tako uresničujemo revolucionarne pridobitve.

DRAGO MIKLAVEC

PTUJ

Tradicionalni pohod
po poteh revolucije

V Ptuj kot tudi na območju Haloz in Slovenskih goric so v vseh krajevnih središčih, zlasti pa na šolah dobro pripravljene na sicer že tradicionalni pohod po poteh revolucije.

Tako bodo v soboto, 26. aprila, pred dnevom OF mladi kot starejši odšli po poteh, po katerih so na ptujskem območju prvi šli slovenskogoriški partizani, ki bodo v sestavi odredov, kot so Osojnikov, Krambergerjev, Kvedrov in Lackov.

Predvidevajo, da se bo pohoda udeležilo blizu pet tisoč ljudi, predvsem mladih, ki se bodo zbrali v Mostju, kjer je danes spominski park kot nemi opomin in spomin na poslednjo bitko prve Slovenskogoriške čete. Osrednja slovesnost bo ob 11. uri, združena s kulturnim programom.

FRANJO HOVNIK

ČEBINE

Pomnik revolucije

Te dni je potekalo šestdeset let od prvega zbora (kongresa) Delavske socialistične stranke za Slovenijo in združenja s Socialistično delavsko stranko Jugoslavije (komunistov). Prav gotovo bodo ob letošnjem jubileju z obiski znova oživele Čebine, kjer se je bil v noči od 17/18. aprila ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije.

Tamkajšnja krajevna skupnost Klek s svojimi družbenopolitičnimi organizacijami in kraji ob tem zgodovinsko pomembnem dogodku, po katerem ima svoj krajevni praznik, organizira in izvede vsako leto krajše slovesnosti s kulturnimi in drugimi prireditvami. Ob najmanj vsakem petletnem časovnem razmaku, pa pripravijo osrednje proslave in prireditve v širšem obsegu.

Pomen ustanovnega kongresa KP Slovenije, na katerem je Edvard Kardelj imel glavni referat, je v tem, da je bil na njem sprejet Manifest slovenskemu narodu, s katerim so bili pozvani delavci, delovno ljudstvo in vsi demokratični Slovenci na odpor zoper popuščanja tedanjim fašističnim pojavom v domovini ter proti vojnim grožnjam Hitlerja in Mussolinija. Kongres se je odlikoval še po drugih vsebinskih odločitvah, ki so med ljudstvom bile sprejete kot znanilci novih usmeritev v političnem delovanju tedanje KP Slovenije.

Barličeva domačija na Čebinah je sicer cilj številnih pohodov in obiskov borcev, šolske in delavskokmečke mladine, predvojnih revolucionarjev in mnogih delovnih ljudi Zasavja in drugih krajev Slovenije. Tudi pionirji Trbovelj vsako leto na Čebinah predajo kurirčkovo pošto pionirjem Zagorja, večkrat pa tod vodi pot udeležence štafete mladih in razne mladinske pehotne enote, katerim spregovorijo o kongresu starejši borci-aktivisti udeleženci NOB in predvojni komunisti.

RUDI MATKO

Z Jurišnim bataljonom 31. divizije na Kras

Življenje pripada drznim

Jurišni bataljon 31. divizije NOV je decembra pred petintridesetimi leti v neenakem boju s številčno močnejšim sovražnikom pri Lipi na Krasu uničil 7. bataljon SS divizije Princ Eugen. V tem srčitem boju je omahnilo v smrt šest najboljših borcev bataljona. Tem bo posvečen spomenik, ki ga skupaj z občinskim odborom ZZB NOV Nova Gorica načrtujemo in ga nameravamo odkriti v tem letu.

Sivi Kras, ki ga je narava na rahlo pobelila, je bil na dlani. Bataljon je sprejel z odprtimi rokami, kot sprejme mati svojega sina. Mlado in staro je strmelo. Tako mla-

Ivan Leban, komandant Jurišnega bataljona

de in tako močno oborožene vojske v svojem življenju niso videli. Pred domačini je korakalo sto mladih, v mnogo bojnih prekaljenih in preskušanih ter do zob oboroženih fantov, s posebno smučarsko četo in desetino ostrostrelcev in edino žensko-borko, bolničarko Pavlo. Sto mladih v enake uniforme oblečenih jurišnikov. Prav gotovo je, da take oborožitve ni imela nobena partizanska enota na Primorskem. Vsaka desetina je imela mitraljez, ostrostrelsko puško in osem brzostrelk. Nekateri so mislili, da gre za neko posebno rusko enoto in k tej zmedbi je prispeval tudi mladi Rusko, ki je hitro zalezaval mlada kraška dekleta.

Sestnajstega januarja 1945 so borci bataljona zgodaj vstali. Tedaj smo šele videli to prijazno vasico, ki so jo domačini krstili za Škrbino. Intendant Vester in kuhar Drejc sta še bolj zgodaj vstala. Odločila sta se za presenečenje. Borci, ki so bili vajeni bolj redkega močnika in korenjeve neslane juhe, sta želela presenetiti z žganci z mlekom ali mastjo. Enkrat naj fantje sami izbirajo, si je mislil Drejc. S svojo lopatasto roko je že težko mešal, ko so borci, utrujeni od dolgega pohoda, vstajali. Oziral se je proti rdečemu obzorju, ki ni obetalo nič dobrega. Tedaj je opazil mlado rdečelično dekle, ki je s kolesom vsa zasopla hitela proti vstavi. Komandant Leban, komisar Veljko, Boris in Rudi in štabni oficir Zabukovec so si ravno pripenjali pasove, ko je dekle vdrlo v sobo. Povedala je, da prihaja proti Lipi skupina štiridesetih italijanskih fašistov. Malo zares, malo za šalo je Leban dejal, da jih bo dosti le za skromen zajtrk. Dežurni Jože Sodja je zbral bataljon. Drejc je bil že prepričan, da bo moral kot že mnogokrat prevrniti kotel,

toda to se ni zgodilo. Čas je hitro tekkel. Medtem ko so borci jedli, je izdelal razpored. Odločil se je za taktiko »levjega tropa«. Prvi četi je odredil glavno vlogo, zato je tudi sam prevzel poveljstvo. Emilovi in tretji četi je določil posebno nalogo, zasedo na cesti Škrbina-Lipa, sam pa se je odločil, da bo s prvo četo obšel Lipo in tako zaprl pot sovražniku, ki naj bi ga Emilova in tretja četa presemetila na cesti. Priprave so bile kratke, navodila jasna in že sta dve koloni krenili v smeri Lipe. Gorenjci, ki so tvorili predvsem tretjo četo, so se že nekoliko privadili golemu terenu. Nekateri so kar občudovali kraške zidove, ki so se jim zdeli še bolj varno zavetje za boj. Prva četa je s pospešenim korakom hitela med skalami, v kratkem presledku sta sledili Emilova in tretja. Tam v sredini je z zavito zastavo hitel Zabukovec. Ob njem je korakal mitraljezec, komaj šestnajsetni Celar Janko in nekoliko starejši Janko Burnik ali kakor smo mu pravili – komisar Boris. Četi sta se razporedili za kraškim zidom, le streljaj nad cesto, in opazovali, kako Leban z drugimi hiti naprej. Nenadoma je Leban zastal, ker se mu je zdelo, da se iz smeri Lipe nekaj pomika. Nastavil je daljnogled in zagledal je dolgo skupino vojakov, ki se je pomikala po cesti. Sam pri sebi

Boltazar Kastelic-Veljko, komisar bataljona

je dejal, da to niso italijanski fašisti, kajti na kapah je opazil mrtvaške glave. Četi je vele, naj se potuhne. Videti je bilo, da sovražnikova predhodnica ni ničesar opazila, zato ji je sledila dolga kolona vojakov in vozov. Komandantov kurir Nastran je počasi štel: dvesto, dvestopetdeset, tristo, tristopetdeset, tedaj je kolona obstala in njen poveljnik na belem konju je nekaj zasluhl. Opazoval je breg. Nenadoma je ukazal skupini, naj zasede majhno vzpetino nad cesto. Leban je zasluhl nevarnost. Sklepal je logično, da kdor bo zasedel ta položaj, ga bo tudi obvladal. Zato je hitro ukazal mitraljezcu Šarcu, naj s svojo trojko pohiti in zasede vzpetino. To so bili trenutki odločitve. Vsaka skupina je hitela s svoje strani. Še deset, pet, dva koraka in dva mitraljezca s šarcem v rokah sta se srečala iz oči v oči. Nemški za trenutek okleva, moti ga pozdrav v nemščini, ko na kapi zagleda rdečo zvezdo. Bilo je prepozno. Šarcev šarec je bil urnejši. Leban je spoznal, da je zmagala odločnost njegovih pogumnih fantov. Bojni ples se je šele začel.

Nemški poveljnik je skočil s konja in hitel razporejati svoje vojake. Določil je posebno skupino, ki naj bi za vsako ceno zasedla vzpetino, ki jo je držal Šarc s svojo skupino. Leban je spoznal sovražnikovo namero in je poslal kurirja Nastrana, da bi opozarjal Šarca na nevarnost. »Le povej Lebanu, da bomo položaj držali in da bodo šli naprej lahko le prek nas.« Sklonjen za kraškim zidom se je kurir previdno vračal. Za trenutek je obstal, da bi zajel sapo, ko je začutil, da ga je nekaj speklo. V zapestju je začutil toplo tekočino. Nemški ostrostrelci, ki ga je ves čas spremljali, je čakal na ugodni trenutek. Tokrat zadetek ni zadel v polno. Kljub rani je hitel h komandantu. Če bi Leban ne opazil krvi, sploh ne bi vedel, da je njegov kurir ranjen, saj mu tega ni povedal. Bolničarka Pavla ga ni mogla spraviti na varno, ker kurir ni hotel zapustiti komandanta in položaja.

Šarc je za nizkimi borovci opazil bližajočo se nemško skupino. Vojaki so previdno stopali med drevjem in iskali kritje za številnimi kraškimi kamni. Prvi trije so bili tik pred položajem, ostali pa so se pomikali v kratki razdalji. Za hip so vstali in podoficir je z daljnogledom opazoval pred seboj. Šarc je ob prežehi nevarnosti opozoril svojega pomočnika, mladega Hrvata Josipa Boriča in druge. Napetost je rasla in se stopnjevala. Vsi so nepremično strmeli naprej, pripravljeni na strel. Logatčan Jože Hodnik se je le s težavo obvladal. Najraje bi že sprožil, toda vedel je, da brez ukaza ne sme. Tedaj je nemški podoficir zasluhl nevarnost. Določil je izvidnika, ki je hitel naravnost pred cevi. Že je preskočil zid in se znašel v mitralješkem gnezdu. Kot leva sta se nanj pognala Jože in Josip in ga pritiskala k tlom. Mladi esesovec z mrtvaško glavo na kapi je pod silo dveh mladih borcev hropel in počasi so mu pojenjale moči. Truplo sta zvalila v stran. Jože si je nataknil na glavo nemško kapo in se ne-

Minerec Albin Kobal

koliko dvignil iz za zidu ter dal podoficirju znak, naj nadaljuje pot, ker je vse v redu. Uspel je. Prevarana skupina Nemcev je hitela pokonci, naravnost pred partizansko orožje. Nestrpno se je podvojila. Prišli so na deset metrov in tedaj je Šarc pritisnil sprožilni, za njim pa še drugi. Videti je bilo tako, kot da bi kosili mlado travo. Nemški vojaki so kot snopje padali drug poleg drugega, podoficir se je vrغل na tla in poiskal kritje za kamnom. Borič

ga je iskal s svojo puško in podajal mitraljezcu nove nabojke. Tedaj je podoficir sprožil in zadel naravnost v glavo hrabrega hrvaškega fanta. Šarc bi najraje skočil čez zid in se pognal na podoficirja, vendar se je moral obvladati. Medtem ko je ob njem iztekala poslednja kri njegovega pomočnika, se je podoficir poslednjič dvignil. Pokosil ga je Šarcev rafal.

Za trenutek je zavladovalo zatišje. Obe strani sta se pripravljali na nov udar. Emilova, prva in tretja četa so se ponovno združile. Zabukovec, ki je zvesto čuval bataljonsko zastavo, bi jo najraje zakoličil v kraški zid in razvil. Leban se je odločil za juriš, toda presenetili so Nemci. Tristopetdeset mladih z mrtvaškimi glavami se je kot en mož pognalo naprej, le njihovi ostrostrelci so ostali na svojih mestih in iskali primerne tarče. Nemška vrsta se je bližala partizanskim položajem. Leban je izdal ukaz, da ne sme nihče streljati. Sovražnik je hitel naprej, kot bi slutil, da so se partizani umaknili. Še nekaj trenutkov in njihov poveljnik je odredil juriš. Tedaj je Leban ukazal ogenj. Z vsem orožjem naenkrat! Nemci so vstali. Posamezniki so rinili naprej in za trupli iskali zaščite. Ostrostrelci so izkoristili priložnosti. Ko je mladi Jože pogledal, kje neki se

Zdravko Vidrih, minerec Jurišnega bataljona

skriva sovražni vojak, ga je ostrostrelci dobil na mušico. Zadel je točno v glavo in Jože je padel v naročje soborca. Pavlina pomoč ni pomagala.

Sovražnik se je plazil naprej. Nekateri so poskušali odnesti svoje ranjence, ki so stokali pred razgretim partizanskimi cevmi. V sredini jih je vodil sloki in svetlolasi hauptman. Njegovi fantje so se dvignili in pognali naprej. Naše orožje je ponovno spregovorilo in prikovalo sovražnika k tlom.

Nemci so iskali kritje za trupli in ranjenci, za mrtvimi konji. Stanko Šorl je sklenil, da bo tega slokega oficirja onemogočil. Zato je s svojo ostrostrelsko puško spremeljal vsak njegov gib. Ponudil se mu je ugodni trenutek in že je sprožil. Oficir se je pognal naprej, zakrilil z rokami in obležal na hrbtu. Vojaki so mu hiteli na pomoč. Tedaj pa je Leban ukazal novi juriš. Nemška četa je pod silo orožja popuščala in vojska se je pognala v beg onstran ceste. Tam so zbirali nove položaje. Mrtvi in ranjeni vojaki so bili že za hrbtom bataljona.

Janko Burnik med streljanjem sploh ni čutil, da mu je

sovražnikova krogla prevrtila levo roko. Komandant mu je ukazal, naj se umakne. Toda hitel je naprej, kot se komisarju spodobi. Končno se je vdal in v zavetju mu je Pavla ustavila krvavitev in prevezala rano. Nekoliko nižje je bilo slišati stokanje ranjencev. Enemu je krogla prebila prsi in mlo prosi Pavlo, naj ga ustrelji, da ne bi prišel živ sovražniku v roke. Pavla ustavlja njegovo krikar že s krvjo prepojeno srjaco in suknjičem. Kri brizga naprej in že odteka pod njim. Moči počasi pojemajo in glas mitraljezca Franca Grosa iz Vira, ki je pred šestimi dnevi praznoval svoj dvajseti rojstni dan, za vedno utihne.

Bolničarka Pavla Komel iz Bukovice na Vipavskem

Na skrajnem robu je pritiskal naprej Kogojev vod. Ta nekdanji divizijski obveščevalec, doma nekje od Grgarja noče zaostajati za svojo enoto. Desetarju Pavletu Demšarju je odredil položaj in že hiti naprej. Demšar opazi, da se za grmovjem nekaj premika. Začutil je sovražnika. Ob takem mitraljezcu, kot je bil njegov devetnajsetletni Janez Maček, ga ni bilo strah. Janez je naravnal cev in šarc je zapel svojo pesem. Nenadoma utihne. Pavletu se zdi to čudno in pogleda, kaj pomeni. Tedaj opazi na čelu mitraljezca kapljico krvi in že se Maček zruši pred njim. Položi ga na tla, pograbi njegov mitraljez in strelja. V grmovju je zavladoval mir. Na mušico išče ostrostrelca. Za trenutek opazi za kamnom čelado in sproži. Nemški ostrostrelci klecne in obleži. Tu je pot prosta.

Druga skupina Nemcev je skušala obiti bataljon in mu udariti v hrbet. To namero je opazil Drago Lampret in je s svojo skupino čakal na ugodni trenutek. Drago je sklepal, čim bliže bodo, tem boljše. Zato jih je pustil na dvajset korakov in že je sprožil, za njim drugi. Pred njihovimi očmi so se prekopicavali sovražni vojaki. Na tem delu položaja je za trenutek zavladoval mir.

Ponovno je zavladoval kratak predah na obeh straneh. Leban je ukazal koncentracijo sil, ker je predvideval, da bo sovražnik juriš ponovil. Zbral je vse tri komandirje in jim izdal nov ukaz. Z žalostjo v očeh je poslušal poročilo komandirjev o padlih in ranjenih borcih. Pred bojem se je ponovno posvetoval s komisarjem Veljkom. Ko je bilo vse pripravljeno, sproži belo raketo in bojni ples se ponovi. Kot bi trenil se bataljon požene naprej in juriša na nemške položaje. Sredina prebije glavno nem-

Pavel Demšar, mitraljezec

ško črto in pride sovražniku za hrbet. Nemška vojska je bila presenečena. Začel se je beg med skalami in grmičevjem.

Nemški poveljnik je zbral preostale sile in se utrdil. Prve mine so se raztreščile daleč za partizanskimi hrbti. Obe strani sta se pripravljali na poslednji udarec. Naši ranjenci so bili obvezani in niso hoteli iz bojnega stroja. Le težje je bataljon spravil v zavetje. Komandantov kurir je hitel z novim navodilom. Že se vrača, ponosen, da je nalogo izpolnil. Je že pri komandantu, pošili čez zid in že se zruši ob komandantovih nogah. Tudi njega je našel ostrostrelci.

Morda je tudi kurirjeva smrt še bolj pospešila komandantovo odločitev za poslednji juriš. Ko je spravil kurirjevo titovko za spomin v svoj žep, je poveljeval poslednji udarec. Z okrnjenim bataljonom je hitel naprej. Ob Celarjevem Janku, ki je kar v teku streljal s svojim brenom, je hitel njegov pomočnik. Nenadoma Janko zagleda, da se je pomočnik ob njem zrušil. Tedaj oplazi tudi njega sovražni rafal. Kobal bi se mu najraje zasmel, ko opazi, kako s strganimi hlačami hiti naprej. Desno in levo krilo ter sredina pritiskajo sovražnika. Sovražna moč popušča. Poveljnik zgubi glavo in beži pred poraženo vojsko. Ni časa za mrtve in tudi ne za ranjence. Rešiti si morajo svoje glave. Streljanje počasi pojenjuje in le sem ter tja je slišati posamezni strel.

Bataljon se je zbral na bojišču. Medtem, ko so bile cevi še vroče, se je s tesnobo v srecih poslovil od svojih najboljših. Tam so mirno ležali fantje, ki so šele začeli živeti: Martin Pučar iz Šentruperta, mladi Gorenjc Janez-Maček, Franc Gros iz Vira, Logatčan Jože Hodnik, Josip Borič iz Derešanov na Hrvaškem in zvesti komandantov kurir Franc Nastran iz Trate pod Krvavcem. Šest mladih, ki so z vero v zmago jurišli in v boju za zmago izgoreli. Tam na robu so ležali ranjenci. Ob njih je stala bolničarka Pavla Komel. Pri ležečih ranjencih je vladala žalost. Poslavljal so se od bataljona in kot bi slutili, da je to poslednje slovo, so se ozirali na soborce. Slutnja se je uresničila. Izdajalec je pripeljal krvoločne četnike v izdano bolnišnico in pobili so mlade fante.

Veseli se bilo pomešano z žalostjo. Bataljon se je poslavljal od svojih najboljših.

Zdravko Vidrih

Živeti se da tudi pod Čreto

Nikakršnih velikih besed ni trosil v noči

V ljudeh iščemo tisto, česar sami nimamo. V njih iščemo dobroto, znanje, vrline, sami sebi dokazujemo, kako nepopolni smo. Vsak od nas ima nekaj, toda vsi imamo vse. Jože Krebs, partizan, gozdovnik, človek, ki je pobegnil v osamo pod partizansko Čreto (da bi bil bliže spominom?) je z odprtimi rokami ponudil le drobec tega, kar iščemo v svojem nemiru.

Koliko jih je, ki so nam storili dobro? Koliko je tistih, ki jih nismo pripravljene pozabiti? Seme vzkali, stebelce zraste, drevo umre, plod pade na zemljo in se z njo spoji. Vdri v človeka z dobro mislijo, oplodi ga s srečo, ne bo pozabljeno. Hodi Krebsov Joža izpod Črete po ulicah, kadar pač hodi in ga cukajo za rokav. Morda so pozabili njegovo ime, zgrešili obraz in ga le medlo nosijo v sebi, celo zamenjali bi ga lahko, nečesa pa le ne pozabijo: ni morda to človek, ki nas je naučil ljubiti naravo?

Sto in sto malčkov se je v dolgih letih zbiralo okoli tabornega ognja, okoli Jože, v prekipeljavosti tišini poletnega jutra so sledili z očmi zastavi na poti k vrhu droga, kačaste niti drobščancev so se v rosnih jutrih zapodile s kosaricami po gobe...

Dvajset let je Krebs utiral pot celjskim tabornikom, se tolkel zanje, močito zastavljal besedo, jo obrnil na hudo, vse za tiste, ki so čakali zadaj. Predsednik celjske taborniške zveze je bil. Ko je bilo otrok dovolj, je leta 1965 ustanovil taborniško četo, ki je kmalu prerasla v taborniško odred Otok, poznejši odred Druge grupe odredov, s katerim je Joža leta za letom odhajal v Kokarje, v tabor. Bili so kot dobra, zvesta četa...

Najsi človek obrača po svoje, bolezen in z njo razočaranja obrnejo po svoje. Krebs, ki pozna dobro, in ki mu ostro ni tuje, kadar je treba udariti na nakovalno resnico, se je od gozdovnikov ločil. Nerač, s silo in premagovanjem, premišljevanjem, jezo... Trmasto se je odtrgal od debela in vnovič pognal korenine v samotni pod Čreto.

Nazaj k naravi?

»Najprej se mora človek obvladati. Prekiniti z vsem, odreči se tistega, kar ti je najljubše. Pobegniti v osamo ni preprosta stvar. Toda tukaj, med gozdovi, se počasi umiriš. Zdaj mesta ne potrebujem več. Taborniki prihajajo, poklepetamo, poštar prinaša časopise, kmetijica zahteva svoje. Le redkokdaj grem v Celje. Kadar moram. Ča sem se od-

Odovnikova domačija pod Čreto, previjališče ranjencev Trinajste brigade Mirka Bračiča.

ločil, da pojdem iz mesta, sem se odločil zatrdno. Sožitje je kar se da naravno, zdaj živim z naravo trdneje povezan kot kdajkoli in tudi bolezen se je umirila!»

Če bi ne bilo Brina, Franca Božiča, ki ga je pripeljal k tabornikom, bi najbrž stopil na njegovo mesto kdo drug. Joža je rad delal z mladimi, že v vojašnici v Celju, ko je bil še v vojski.

Srkala sva čaj iz gozdne melise. Če bi se komu zahotelo, bi pojedel jajce, dve, domačih kokoši. V shrambi tiče posušene gobe. Slivovka iz domačih sliv. Vino domačih brajd.

Pila sva dober čaj.

»Pripravljali smo se na tretji zlet tabornikov Jugoslavije. Takrat smo prvič taborili v Kokarju, 1966. leta je bilo taborišče vsaj za silo urejeno. Čez tri leta smo zgradili kuhinjo in hkrati odkupili nekaj zemljišča. Leto pozneje smo postavili stavbo, kjer je imela prostor uprava tabora. Vmes smo postavljali hišice in leta 1975 smo jih imeli že deset, poleg tega pa še zaprto jedilnico in skladišni prostor. Takrat smo postavili obeležje borcem Druge grupe odredov, Štirinajste divizije in aktivistom ter borcem vseh enot, ki so se bojevale na tem območju. Zgradili smo ga iz kamenja, nabranega na prizorišču bojev Druge grupe odredov na Dobrovljah, sedmega novembra 1942.»

Gozdovniki in vojska

Celjani, ki so srečevali Krebsa, vse dokler ni izginil iz mesta pod Čreto, vedo povedati, da je Joža za tabornike žrtvoval pravzaprav vse. Doma se je mislilo taborniško. Delalo po taborniško. Odločevalo po taborniško. Zakon največkrat ne dopušča več ljubezni hkrati. Družina Krebsovih je stopila na očetovo pot. Vsak

je dobil nalogo in naposled so se zlili v eno.

Pod pečevjem, kjer so se skrivali ranjenci, odkriva Joža svoj svet in svojo ljubezen.

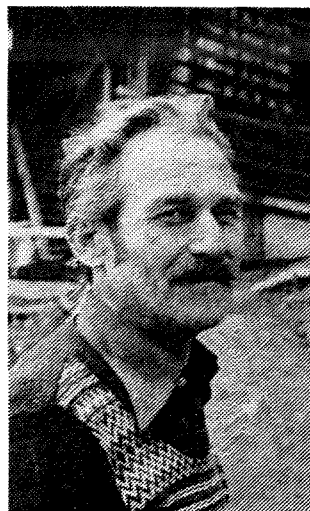
»Kokarskega tabora morda ne bi bilo, če nam ne bi pomagali vojska in

teritorialna obramba, ki tabor uporablja takrat, kadar v njem ni otročaje, »govori umirjeno. Včasih je govoril hlastno, krilil z rokami; razburjenosti, gnane od vojnih spominov, ni znal skriti.

Delo golih rok je ponos.

Jože Krebs: »Taborništvo je gotovo idealna oblika prenašanja tradicij našega boja, le da se tega premalo zavedamo...«

Kokarski tabor leta 1972

Joža razkazuje svoje kraljestvo. Hišica, ki jo je kupil, ga nehote spominja na preteklost.

»Bilo je to previjališče borcev Trinajste brigade Mirka Bračiča. Čisto blizu je bil bunker, nekakšna zemljanka, kjer so skrivali ranjence. Včasih so jih odnesli, kadar je bilo lepo vreme, pod peč nad hišo. Da so se greti na soncu.«

Če ne bi kupil hišice, bi propadla. Zdaj znova doživlja vse tisto, kar je ob večerih, svitu tabornega ognja, pripovedoval tabornikom. Avgust 1943. Odhod v partizane. December 1943. Priključitev k tretjemu bataljonu Šlandrove brigade. Odhod na Koroško. Napad na Črno. Pohorje. V sredi januarja 1944 korači Krebs s patroljo na Bohor in sreča Štirinajsto divizijo in se z njo vrne na Pohorje. V svojo enoto se ni več vrnil, dodelili so ga Bračičevi brigadi. V Sentvidu nad Mislinjem je prišel v drugi bataljon, ki sta ga vodila komandant Majetič in komisar Počkaj pa pomočnik komisarja Špela. V hudi nemški ofenzivi na brigado v strminah Konjiške gore je bil 26. marca 1945 ranjen.

Major Joža kuha čaj iz gozdne melise. Navadil se je na Udovnikovo domačijo kot mače na toploto jasli. Prede Joža pod Čreto (»Vedno sem želel oditi iz mesta. Manjkalo mi je moči, da bi se odločil. Ni jih ravno malo, ki si to privoščijo, to dragoceno razkošje za malo denarja!«).

»Pomagaj mi najti Tončka, kurirčka, ki me je spremljal, ko sem bil komisar tretje čete tretjega bataljona Bračičeve brigade. Fantiči, kakršen je bil takrat Tonček, so danes taborniki, Tonček pa je bil borec. Z vsem srcem navezan name in jaz na njega. Ko sem bil ranjen, Tončka nisem hotel pustiti. Na Pohorju sem ga izročil sestri v var-

stvo in fant se zaradi ne-nenih hajk ni več vrnil. Bil je doma nekje iz Slovenske Bistrice, po vojni pa se je menda izučil za ključavničarja. Rad bi se srečal z njim.«

Vezi z soborci niso pretrgane, še manj spomini, na Udovnikovem je kot nalašč za to. Po nekoč skorajda zapuščeni domačiji sva z Jožo koračila, gor in dol po omejkah, mimo kozolca s hladno kletjo in kletko z zajčki, ki še niso odprli oči, prav na obletnico, torej 26. marca. Petintrideset let je minilo od dne, ko bi bil Joža, da je Nemec imel za kanček več sreče, pustil glavo na Konjiški gori.

Noč pred obletnico sta Joža in žena prebila, vračajoč se nazaj. Nemirnost noči ni popustila, spomini so v bajti, previjališču njegovih ranjenih soborcev, komandanta Križmana in drugih, vrela do neslutnih višin.

»Vse to sem vsa leta pretakal, počasi, s potrpljenjem, z ljubeznijo do vsega tistega, za kar smo se bojevali in kar imamo... v otroke!«

Sentimentalnost? Nikakor. Prepričanje človeka, da dela prav. Govorimo o prenašanju tradicij našega boja. Govorimo, da, tipamo, večkrat negotovo bredemo to presilno stvarino, ne vedoč, kje bi poprijeli, kje pomagali, kako... Taborništvo je gotovo idealna oblika prenašanja tradicij. Zaradi vzdušja, tovarštva, okolja, borcev, ki prihajajo kot dobri, ljubi gostje.

Joža tako misli. Tako je tudi delal. Marsikdaj mu niso stopili naproti. Razjezil se je. Kadar so ljudje na različnih poteh, imajo različne skrbi. Popotovanja rojevajo različna mišljenja, Joževa vihravost je bila kompas, igla se je nenehno vrtela. Ničkolikokrat se je bilo treba uklo-niti.

Ko so pri Stranicah napadli kolono vozil, so povsem po naključju smrtno ranili tudi celjskega deželnega svetnika Tonija Dorfmeistra. Nacisti so 12. februarja v maščevanje za njegovo smrt obesili na jablane v Grabnu pri Frankolovem devetindevetdeset talcev, enega pa, ki je skušal pobegniti, ustrelili. Med napadajočimi partizani je bil tudi Krebsov Joža. In tudi o tem je ničkolikokrat pripovedoval mlademu rodu. nekajkrat sem ga poslušal. V Kokarjih. Veselega, do preprostosti sproščenega, nenehno blodečega. Gozdovniška mladež ni premaknila oči. Tukaj se je nekaj dogajalo. Iz oči v oči.

Nikakršnih velikih besed ni trosil v noči...

Milenko Strašek

Delavski praznik ni samo rdeč nagelj v gumbnici

Iz barake zrasede tovarna

Kakor mnogo območij Slovenije in Jugoslavije doživlja Cerkljanska zadnja tri desetletja v svoji družbeni in gospodarski sestavi spremembe, kakršne se prej niso razvile niti v dvesto in več letih. Cerkljanska je bila stoletja tipična kmečka pokrajina. Ljudje so bili prepuščeni svoji iznajdljivosti in boju za obstanek na koščkih obdelanih strmin. Vse do konca druge svetovne vojne in še dolgo potem je bilo delavstva sicer dovolj, dela pa ne. Nekaj kmetij, dva trgovca in trije ali štirje obrtniki – to je bilo vse, kar je pomenilo zaslužek na Cerkljanskem. Med italijansko okupacijo so Italijani nameščali svoje delavce, da bi tamkajšnji rod uničili. Nimalo se jim je izselilo in iskalo zaslužek v širnem svetu. Ni bilo družine, ki takrat ne bi imela prisilnega izseljenca.

Konec vojne. Začela so se leta socialistične graditve. Cerkljanska je bila gospodarsko izčrpana in porušena. Spadala je v cono B. Vse do leta 1947 je bila deležna velike pomoči Jugoslavije. Pa tudi mladi Cerkljani so znali prijeti za težaško delo, ko je bilo treba na ruševinah in pogoriščih graditi osnove za novo življenje, stanovanjske hiše in gospodarska poslopja. Iz novih družbenih odnosov so rasli junaki dela, udarniki, novatorji, konstruktorji in organizatorji proizvodnje. Udarne akcije prebivalstva so se zlepe v en glas: naprej, v lepši jutri! Pridni, delovni in iznajdljivi Cerkljani niso zaostajali za drugimi kraji. Pridobitve socialistične revolucije in narodnoosvobodilnega boja so jim bile vzpodbuda pri obnovi. Cerkljanska Obnovitvena druga je pri tem gotovo odigrala veliko vlogo.

Leta 1947 se je pravzaprav začelo življenje današnje Ete. Kdo bi si takrat upal misliti, da se bo iz tega lokalnega radioelektro mehaničnega podjetja REMPOD razvila tako velika in močna gospodarska organizacija, ki daje kruh ljudem Cerkljanske in bližnji ter daljni okolici! Saj danes opažajo na Cerkljanskem popolnoma narobe svet, kot pravijo moji sogovorniki: namesto za kruhom v tujino, prihajajo ljudje v Cerkno. Iz vseh šestnajstih vasi v okolici Cerkna prihajajo delavci v Eto, pa še iz krajevne skupnosti Idrija, iz Poljanske doline, s Tolminske in s Sebeljske planote in še jih ni dovolj, da bi lahko zadostili klicu dela. Zavedajo se, da si bodo morali pomagati z dislociranimi obrati. Take obrate že imajo v Ilirski Bistrici in v Idriji, v Poreču pa si pomagajo z delavci, ki se poleti ukvarjajo z natakarsvom.

Tovariš **Stane Uršič** že dvajset let skrbi za kakovost izdelkov tovarne. »To je zelo pomembno,« pravi, »če se hočemo uveljaviti na tržišču, tudi zunanjem. To so ugotovili že naši prvi strokovnjaki, bili so to štirje možje iz radiomehanske delavnice pri 9. korpusu, ki so staknili glave skupaj in iskali najboljše rešitve. Za razmnožitev dejavnosti so bili potrebni vajenci. Začelo se je novo življenje te doline, pojavil se je profil proletarca s poročtvom za svoj obstoj. Pot je bila zapletena, polna odrekovanja, udarniškega dela in velike moralne družbene podpore. V gospodarski reformi leta 1964 smo odstranili iz delovnega programa vso navlako in se odločili intenzivno skrbeti za kvaliteto grelnih plošč in cevnihih grel. Pomembno je leto 1968, ko smo našli stik z zahodnonemško tovarno EGO in z njo stopili v kooperacijo. Del naše tovarne je čez noč zrasedel, za to pa si je moral naš delavec zavestno zategniti pas. Toda, ni bilo negotovanja. V teh letih razvoja je zrasedla proletarska zavest. Ni več malega kmeta ali ekstremnega obrtnika.«

»Naša ETA« je priljubljen izraz cerkljanskega življa. Vedo, kaj jim pomeni tovarna. Po dvajsetih letih ugotavljajo, da so bile začrtane smernice pravilne in še nekaj, česar v Ljubljani ali v drugih večjih krajih ne srečamo: Eta je del kraja, tako da ni mogoče posebej govoriti o enem ali o drugem. Isti ljudje, isti problemi, isti glas. To je prava delavska enotnost.

»Veste, ta naša enotnost je že tradicija,« pravi **Miklavž Kranjc**, eden bivših skojevcev in vrstnik Ludvika Ličarja, ki so ga okupatorji ustrelili prav v prostorih Ete. »Takoј po vojni sem se vključil v Obnovitveno zadrugo. Postal sem zidarski vajenec. Vse smo morali delati z golimi rokami. Bili smo udarniki, polni mladostne moči in ni bilo pomembno, čigava je bila hiša, ki smo jo gradili. Ničesar nismo zahtevali. Uživali smo v sadovih naše-ga dela.

V Eto sem prišel pred osmimi leti kot skladiščnik in še danes opravljam to delo, vendar je nekoliko drugače. Takrat še ni bilo tozdov, tudi skladišča ni bilo. Material smo spravljali po hodnikih in tudi dvigal ni bilo za teža-

bremena, kot jih imamo danes. Toda, spet smo žrtve hitrega razvoja – primanjkuje nam prostora za skladiščenje.«

Da bi zaradi hitrega širjenja bolje opredelili rezultate dela, se je Eta reorganizirala in povezala šest tozdov, ki so v bistvu nadaljevanje razvojne poti nekdanjih delovnih enot. V takih okvirih lahko dosledneje uveljavljajo samoupravljanje in odločanje nad rezultati dela.

Tozd Livarna je bila ustanovljena v letu 1972. Nihče ni niti pomislil, da se bo v tem

poklic livarja,« pravi **Zvone**. »Ko bom odslužil vojaški rok, bom napredoval s pomočjo delovodske šole pri delavski univerzi. Moramo se potruditi, da s kvaliteto upravičimo naš obstoj in z inovacijami omogočimo razvoj naše livarne.«

Poleg svojih delovnih dolžnosti opravlja **Zvone** še naloge predsednika osnovne organizacije ZSMS v tozdu Livarna. Štiriindvajsetega aprila ob 17.55 bo glavni nosilec štafete z voščili tovarišu Titu.

Vse rezultate in načrte realizirajo s pomoč-

nhik kako svojo zamisel narisal preprosto na navaden papir in vsi smo tuhtali, kako bi jo čim bolj uresničili. Danes je seveda drugače: imamo 12 rezkalcev, šest strožnic in tudi elektronsko vodene, le Tone je še vedno isti.«

Tovarna ogromno vlaga v štipendije. Mladi se šolajo v Mariboru, Novi Gorici, nekaj pa tudi doma. Že leta 1963 so dobili prvi strokovni kader iz lastnih štipendij. V zadnjih štirih letih se tudi ženske odločajo za kovinarski poklic. Moji sogovorniki me prepričujejo, da jih v delovnih odnosih čisto nič ne ločijo od moških. Dobijo pač delovna mesta po izobrazbi.

Zdenka Verbič je tehnična risarka v tozdu Termoregulator, kjer je zaposlenih več kot dve tretjini žensk. Delo na tekočem traku ni najbolj vzpodbudno, zato pa se lahko uveljavljajo v družbenopolitičnem delu v samoupravnih organizacijah, kjer v zadnjih letih opažajo velik korak naprej. »Ženske se osveščajo,« pravi **Zdenka**, ki je tudi sekretarka ZK, »morda na Cerkljanskem nekoliko pozneje, ker so bile dolgo časa zaprte vase. Elektro stroka jih ni zanimala, drugih možnosti pa niso imele. Še vedno pa je ženska tudi pri nas v prvi vrsti mati.«

Videti je, da rastejo potrebe po otroškem varstvu. »Tovarna že poskrbi, da uredi delovni čas očeta in matere,« pojasnjuje tehnolog **Ete Pavle Zajc**, »toda to še ni dovolj. Iščemo možnost za novi vrtec in za jasli za najmlajše. Seveda ne bo šlo brez samoprispevka. Vedeti je treba, da prihajajo naši delavci tudi iz vasi, ki so trideset kilometrov oddaljene od Cerknega in tudi po vaseh so otroci, ki nimajo varušek.«

Eta je mlad kolektiv. Povprečna starost je 27 ali 28 let. Od sedemsto delavcev, ki bi lahko bili vključeni v mladinsko organizacijo, jih je vključenih le kakih tristo. **Janez Vončina** je namestnik predsedujočega predsedstva mladinske organizacije Ete. Zelo kritično je ocenil delo organizacije in nezainteresiranost mladih. Morda je za to kriva dvojnost, saj imajo ti mladi, ki prihajajo iz raznih krajev, v večini določene naloge v krajevnih skupnostih, kamor spadajo in so tako razpeti med domom in službo. »Delo mladinske organizacije ni le rizično delo,« pravi **Janez**. »Bojujemo se za to, da bi mladi čim bolj sodelovali na raznih področjih družbenopolitičnega dela in da bi njihova beseda nekaj veljala. Toda še vse premalo izobražujemo mlade ljudi v tej smeri. Sicer pa nam Eta nikoli ni odrekla pomoči, če smo jo potrebovali. Mladim so pomagali rešiti problem stanovanja tako, da so zgradili samski dom, ki pa postaja zadnja leta že pretesen.«

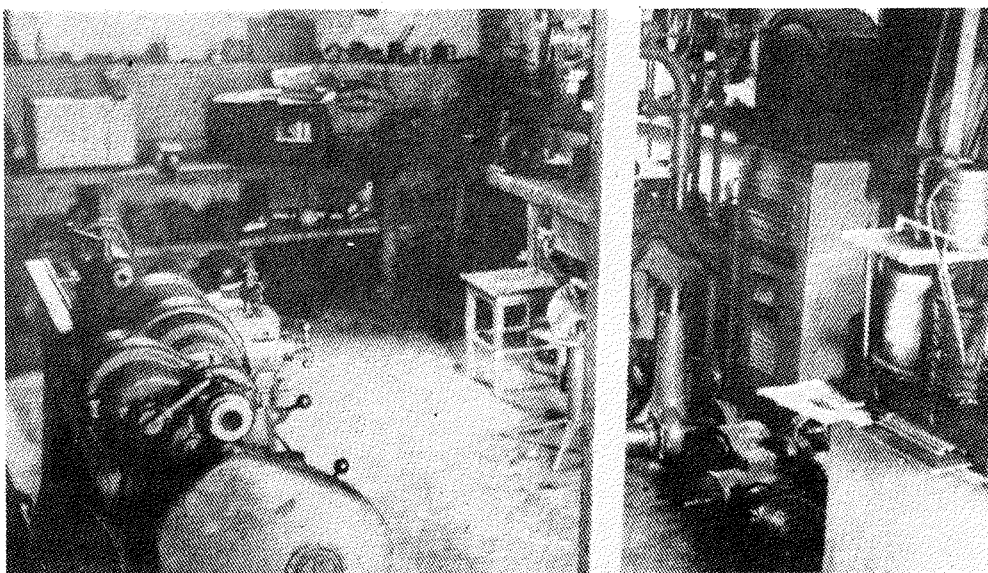
Poleg stikov z mlado generacijo, na katero vsi računajo, ima tovarna še vedno stike s tistimi, ki so ji omogočili prve korake in so sedaj že upokojeni. Obveščeni so o najbolj svežih dogodkih v Eti s pomočjo glasila Eta. Poleg tega jih vabijo ob raznih prireditvah in jim nudijo ugodnosti v počitniških domovih. Upokoјenci se radi odzovejo vabilom. Še pred novim zakonom so v poletnih mesecih prihajali nadomeščati delavce na dopustih. Vsak njihov nasvet je dobrodošel, saj so »stari mački«.

Glasilo Eta z občasnim internim informatorjem Občasne informacije, ima zanimivo zgodovino. Začeli so leta 1964 z vrtenjem papirjev na ciklostilu. Po premoru petih let je Jože Pirih dal ponovno pobudo za glasilo, tovariš **Stane Uršič** pa je zamisel podprl. Delovna organizacija je rasla. Ni bilo mogoče več dati zanesljive informacije za vogalom, novice pa morajo biti verodostojne. Že to, da ljudje pri vratih glasilo dobesedno razgrabijo, pove, da je doseglo svoj namen. Novinar **Milan Koželj** se o trudi, da bi, čeprav finančno omejeno na osem strani in vsebinsko determinirano, le zadovoljili vse bralce. Kot podaljšek glasila Eta že deseto leto deluje radio Cerkno.

Se celo vrsto stvari so mi pripovedovali v Cerknem, od obnovljenega amaterskega dramskega društva, »pleh-muzike«, godbe na pihala, o smučarjih in drugih športnih društvih. Vse ima svoje korenine v Eti. Tam se začneja in tam se konča beseda, ko nanese pogovor na življenje na Cerkljanskem.

Na malo izzivalno vprašanje o vrednotenju dela so bili vsi enoti, da odnosi med umskimi in fizičnim delom niso še povsem usklajeni. Vendar tako usklajevanje ni enkratna naloga, temveč dolgotrajen proces. »Tako bomo živeli, kolikor bomo ustvarili,« se prepričani. »Vztrajnost je že od nekdanj naš pomočnik. To je lastnost vseh rovtarjev, vseh, ki so rojeni na skopi zemlji.«

Živa Drole

Delovni prostori v letih 1947–1950

Leta 1970 se je proizvodnja grelnih plošč preselila v nov obrat

Boljši delovni pogoji so omogočili hitro rast produktivnosti

zadnjem delu Primorske med cerkljanskimi hribi kdaj talilo železo. Tu je dokaz, da je naš delovni človek sposoben kjerkoli opravljati še tako zapletene naloge. Delavci so sami gradili to temeljno organizacijo od zamisli dalje, sami so montirali opremo in znajo z njo danes tudi upravljati. V livarni je zaposlenih kakih devetdeset delavcev. Med njimi je **Zvone Krapež** prvi izučeni livar, saj je lani septembra končal poklicno kovinarsko šolo v Mariboru. »Ni mi žal, da sem se odločil za

jo novih orodij, novih strojev in naprav ter ob kvalitetnem vzdrževanju le teh. To osnovno nalogo so delavci Ete poverili tozdu Orodjar- na. Uresničila se je želja marsikakega mlade-ga delavca, ko je želel s svojo sposobnostjo in znanjem prispevati k napredku tovarne. »Danes je v našem tozdu kakih sto delavcev,« pravi **Tone Lahajnar**. Ko sem prišel kot izučen avtomehaničnik, nas je bilo le sedem ali osem kvalificiranih. Imeli smo le strožnico rezkalni stroj. Bilo je leta 1962. Takrat je te-

Ustanovitev pokrajinskega odbora OF za Štajersko

Korenine upora so pognale na Kojzici

»Odšli smo, da dvignemo množico kvišku, v boj!«

V Šmarjeti pri Rimskih toplicah so potrkavali zvonovi. Okoli cerkve so se zbirali ljudje, praznje oblečeni. Mednje se je pomešalo nekaj neznancev. V vrvežu nedeljskega jutra, 22. maja 1942, prived jeklenega rožljanja vojne je visel nad glavami ljudi, ki so se zgrnili s hribov, nihče skorajda opazil ni čednega mladega moža v gornještajski, zeleni lovski obleki, ki je mirno koračil sem in tja in pozorno ogledoval ljudi. Miloš Zidanšek, tako se je pisal neznanec, je narahlo pokimal z glavo skupinici mož, ki so stali ob cerkvenem zidu.

Na dva, tri može razkropljena skupinica se je odtrgala od vrveže množice in se napotila k Zeličevi gostilni v grabnu proti Hrastniku. V njej so bili Martin Kores in Leon Novak, ki sta se pripeljala s prvim vlakom iz Maribora, pa Metod Hočevar, ki je prišel iz Celja, ter Karel Rebršek. Iz ljubljanske smeri, pravzaprav iz Rimskih toplic, so se skupini pridružili Zidanšek, Jurač, Diacci, Besednjak, Lešnik, Ustar, Zidanšek in Grčar.

Dvaindvajseti maj 1941. Dan, ko so možje, ki so bili videti kot nedeljski izletniki, na videz brez zlih slutenj, ustanovili pod Kojzico pokrajinski odbor Osvobodilne fronte za Štajersko. Bil je to dan, ki je nič hudega slutečemu sovražniku zmešal štrene, vojski, ki je bila do takrat nepremagljiva, trdna in samozavestna, pa pokazal zobe.

Sestanek na Kojzici

Nad poredko raztresenimi hišami Rimskih toplic in Šmarjete se je rodil lep dan, prijetno nedeljsko jutro. Možje so vstopili v Zeličevu gostilno.

Danes od dvanajsterice živita le še Jože Jurač in Lojze Diacci.

»Zeličevi so bili zanesljivi ljudje,« se spominja tistega dne Lojze Diacci. Da bi bili videti kar se da preprosto, da ne bi vzbujali nikakršnega suma, smo pri točilni mizi spili vsak en »šnopsek« in se napotili v posebno sobo, kjer smo bili čisto sami. Večino njih sem videl prvič. Zidanška, Šlandra, Besednjaka... poznal sem Grčarja pa Lešnika, pozneje smo se večkrat videvali.

V prvi sobi je bilo hrupno. Pogovarjali smo se o vojni, o položaju v svetu, o vsem, kar je razgibavalo tiste usodne dni. Nenadoma so se odprla vrata in v posebno sobo je vstopil domačin, kolporter, revež s štirimi otroki, ki se je preživljal s prodajo nemških časopisov. Pod pazduho je nosil Marburger Zeitung, Grazer Tagespost in še nekatere druge časopise. Zazeblo me je pri srcu. Na to nisem računal, ko sem pripravljaj srečanje, izbiral kraj sestanka...

Hitro smo se odločili in kupili vsak en izvod časopisa. Kolporter je bil zadovoljen, saj je prodal skoraj vse, kar je imel in je hitro izginil. Zagodnjajal je svoj heilhitler, mi pa tudi, da bi ne bili sumljivi, kajpada, v meni pa je le ostalo nekaj nedorečenega, kar me je gnjavilo še teden dni po sestanku. Iz vsega tega se na srečo ni ničesar izcimilo.

Iz gostilne smo se odpravili kakšnih petsto metrov naprej, do tja, kjer se svet nekoliko odpre, zavili v Kojzico in šli križem krašem po goščavju do steze, ki vodi na Sedraž. Nad tisto stezo je bila – in je še danes – velika skala, nad skalo pa jasa, obraščena z grmovjem. Od zgoraj si lahko videl človeka, če je šel po tezi, on pa tebe ne. Kraj je bil torej več kot primeren.

Zbrali smo se v tej privlačni tišini, se odzvali klicu partije delavski zastopniki jugoslovanske strokovne zveze, kjer je imela svoje ljudi tudi partija pa tudi najzanesljivejši in najnaprednejši iz vrst krščanskih socialistov. Bilo je le borih petindvajset dni po ustanovitvi Osvobo-

Plošče, vzidane na skalo, v neposredni bližini jase, kjer je bil sestanek.

Slavko Šlander

Lojze Lešnik

Miloš Zidanšek

dilne fronte v Ljubljani, v času torej, ko je napihnjeno rožljanje z orožjem doseгло višek in so hitlerjevci kot stekli psi hrumeli, kamorkoli si stopil, suvajoč z rokami osovraženi pozdrav.«

Klic k upor

Zidanšek, Besednjak, Šlander, poznejši narodni heroji, Grčar, Novak, Ko-

res, Jurač, Hočevar, Ustar, Lešnik, so-govornik Diacci, ki živi danes nad Rimskimi toplicami, v Sevcah nad Šmarjeto, Rebršek, niso oklevali. Muževno zelenje maja, opojni dihi pomladi, so se morali umakniti klicu domovine, partije... Zidanšek je spregovoril o dogodkih pred petindvajsetimi dnevi v Ljubljani, o ustanovitvi Osvobodilne fronte slovenskega naroda, o organizacijski shemi, nalogah, ki jih bo treba opraviti,

Lojze Diacci (tretji z leve) v Črnomlju na osvobojenem ozemlju v eni izmed komisij. Februar 1945

previdnosti... Za njim je povzel besedo profesor Leon Novak in podrobno opisal zunanje politični položaj.

»O marsičem smo se pogovarjali že prej, slutili, razglabljali, da bi našli pot, tako temeljito kot takrat pa nas seveda nihče ni seznanil,« pripoveduje o dogodku Lojze Diacci. Po referatih smo se spustili v dolg, vnet pogovor, kjer smo sodelovali kar vsi po vrsti. Dobili smo odgovore, ki smo jih potrebovali: kako se je treba organizirati, da je treba ustanovljati krajevne odbore Osvobodilne fronte, da moramo paziti, s kom se pogovarjamo, komu zaupamo... da ne smemo ničesar zapisovati.

Rečeno je bilo tudi, naj začnemo zbirati orožje, obleko, vse, kar bomo in bomo potrebovali. V Rečici je bilo namreč nekaj fantov, ki so že bili partizani. Zidanšek je dejal: Tovariši, to bo gverilska vojna, borili se bomo do zadnjega diha. In ne pozabite, da je sovražnik mnogokrat močnejši...

Profesor Novak (ali morda Zidanšek?) je domala vse zapisoval na majhne lističe cigaretnega popirja.

»Če me ujamejo, jih lažje požrem, je mimogrede pripomnil.«

Potem so se poslovili s kraja, kjer je v skalo vzidana spominska plošča in marsikdo med njimi ni slutil, kako velike posledice bo imel sestanek, ki je trajal kakšne tri ure, kot je povedati Lojze Diacci.

Ustanovni sestanek na Kojzici je minil in možje so se razkropili. Kores Martin in profesor Leon Novak pa Metod Hočevar in Lojze Lešnik so odšli z Diaccijem na dom in so tam vroče zaneseno razpravljali vse do večera, ko so se poslovili.

»Seveda je bilo potem začeto delo treba nadaljevati, misel s Kojzice razvejati in ji dati polet. Začeli smo najprej kar doma, ko smo se komaj kakšen mesec dni pozneje zbrali celjski politični delavci v ilegali in ustanovili okrožni odbor Osvobodilne fronte v Govcah, pri Blažu Kurniku, v vasici, ki jo je požrl rudnik. Predsednik okrožnega odbora Osvobodilne fronte za Celje je postal moj dolgoletni sodelavec Lojze Lešnik. Začeli smo zbirati vse, za kar smo se zmenili na Kojzici, konec leta 1941 pa smo se že povezali z revirsko četo,« zao-krožuje pripoved Lojze Diacci.

Odhod k partizanom

Pod Diaccijevo kmetijo je soteska, v kateri je komaj prostora za cesto, Savinjo in progo. Žvižgi lokomotiv napolnjujejo prostor. Promet buči spodaj, brez prestanka vrvi življenje. Onkraj hriba je Kojzica, hrib zgodovinske odločitve.

Ni mogel dolgo ostati doma Lojze Diacci. Močno si je želel, da bi bil tudi sam med tistimi, ki so sejali iskro upora. Vendar je bil potrebnejši tam, kjer je bil in šele v letu štiriinštiridesetem, ko ni bilo več moč skrivati svojega dela, je prišlo iz Kočevskega Roga pismo prijatelja, naj naposled vendarle pride. Diacci se je oddahnil. Vedel je, da noči, ko so se menjavali v njegovi hiši partizani in Nemci, terenci in brigade, ne bodo večno trajale, da to ni mogoče. Odšel je na Rog, toda to je že druga povest.

Sestanka na Kojzici se niso udeležili vsi povabljeni, je bil pač takšen čas. Prišli niso iz zasavskih revirjev, ni jih bilo iz Laškega... Od osemindesetih se jih je pod skalo sredi goščavja zbralo dvanajst. Dva sta ostala živa, trije so narodni heroji.

Diacci je doumel pomembnost dogodka kaj kmalu. Je pač tako, da stvari pridejo za človekom. Danes je hvaležen zgodovini, da ga je vpela v svoje kolesje.

Milenko Strašek

Socialistična republika Slovenija

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

čestita vsem občanom in delovnim ljudem k dnevu
osvobodilne fronte in prazniku dela

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

SOZD SLOVENIJA PAPIR

TOVARNA CELULOZE
IN PAPIRJA

djuro salaj

n. sol. o. 68270 KRŠKO

Žel. postaja Krško — Telefon: Krško (068) 71-010 — Brzjav: ROTOCEL Krško — Telex: 33-725

Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj« Krško
proizvaja beljeno in nebeljeno celulozo,
lesovino, tiskovne papirje ter opravlja montažo
in izdelavo strojnih naprav za papirno
industrijo.

RADENCI

OZD Zdravilišče Radenska Radenci
TOZD Naravno zdravilišče Radenci

INVALIDI NOB
BORCI NOB
REZERVNI VOJAŠKI STAREŠINE

Izberite za zdravljenje
**RADENCE
BANOVCE
MORAVCE**

SOB

SPLOŠNA OBRT BEŽIGRAD LJUBLJANA, SAMOVA 12a

telefoni: direktor 327-468, komerciala 321-374
OE SOP Črnuče 341-390
OE TAPETDEKOR 321-374
OE USLUGA Bežigrad 310-431

- stavbno ključavničarstvo
- montaža centralne kurjave
- vodovodna instalacija
- stavbno kleparstvo
- prezračevanje
- montaža zunanjih cevovodov
- montaža oken in vrat
- polaganje podov
- plastične fasade
- slikanje, pleskanje in polaganje tapet
- šivanje zaves
- montaža zaves in karnis
- tapeciranje
- modno šiviljstvo
- kemično čiščenje

MERCATOR-KONDITOR, p. o.
Ljubljana, Koblarjeva 3

Nudimo dnevno sveže kvalitetno pekovsko pecivo,
torte, krofe in ostale slaščice v naših poslovalnicah:

- TINKA - Potrčeva 6
- KEKEC - Nazorjeva 3
- MOJCA - Rimska 6
- SNEŽNIKA - Miklošičeva 22
- GRAD - Mestni trg 17
- KIOSK - na avtobusni postaji
- KAVARNA-SNACK BAR - Čopova 14

Za obisk se toplo priporočamo!

ZIV TAM
GENERALNA, SREDNJA
IN TEKOČA POPRAVILA
AVTOMOBILOV
AVTOOBNOVA MARIBOR
p. o.

Servis TAM in MAGIRUS-DEUTZ opravlja vsa popravila
na vozilih TAM in MAGIRUS

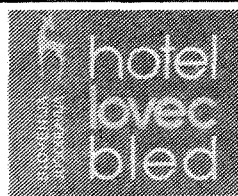
V zalogi generalno osveženi motorji po sistemu
zamenjave za vozila TAM in MAGIRUS-DEUTZ

TEHNO-IMPEX s.p.o., IZVOZ-UVOZ, 61001 LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 12 - P.O.B. 194/IV.

Filbo

Delovna organizacija za projektiranje,
proizvodnjo in montažo ventilacijskih
in filtracijskih naprav za industrijo.

Iskreno čestitamo za 1. maj –
praznik dela!

Na Bledu obiščite hotel LOVEC.

Priporočamo obisk hotela Lovec,
kjer se boste prijetno počutili v
domačem okolju.

Čestita delovnim ljudem in kolektivom
ob 1. maju prazniku dela.

MIZARSTVO TRNOVO
LJUBLJANA
PO NAROČILU IZDELUJEMO - OPREMO LOKALOV, POHIŠTVO, OKNA,
VRATA TER INDIVIDUALNE STORITVE

LJUBLJANA,
Trnovski pristan 20 A

Po naročilu izdelujemo - opremo lokalov, pohištvo, okna,
vrata ter individualne storitve.

MARIBORSKA LIVARNA MARIBOR

n. sol. o.

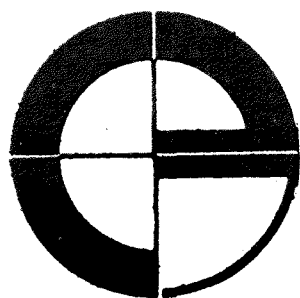
62001 MARIBOR, Kežarjeva 11

Proizvodni program TOZD 2 – proizvodnja
industrijskih polizdelkov bakra in bakrovih
zlitin, n. sol. o.:

- stiskani in vlečeni izdelki
- nizkolegirni baker s posebnimi lastnostmi
- kontinuirano in centrifugalno uliti bron
- bloki bakrovih zlitin
- odkovki barvnih kovin
- kokilni ulitki

LABOD
Tovarna
oblačil
TOZD
DELTA
Ptuj

Merkur

PTUJ
s svojimi poslovalnicami:

Zvezda, Tehnika, Oprema, Ideal, Volan,
Jasmin, centralno skladišče, vas vabi k
nakupu in spoznali boste, da je

MERKUR POJEM KVALITETE!

OGRAD

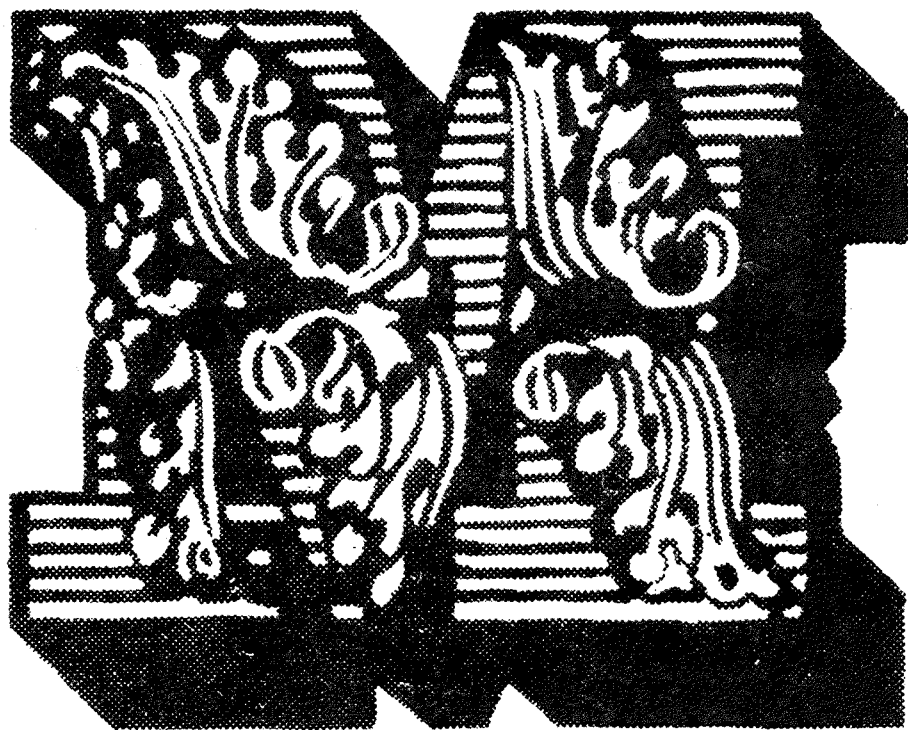
INDUSTRIJSKO GRADBENO PODJETJE ORMOŽ, KOLODVORSKA 7

ZIRO RACUN: 52410-501-10194 — TELEFON: 70-201, 70-211 — P. p. 15 — TELEGRAM: OGRAD — ORMOŽ

- izvršujemo vsa v stroko spadajoča dela,
 - vse gradnje všteti z elektriko in vodovodno instalacijo.
- Nudimo vse vrste gradbenega materiala, opeko in iz lastne proizvodnje modularni
blok 6/1 in NF 1/1.

Se priporoča

IGP Ograd Ormož

tovarna pogrebne opreme

MENINA

61240 kamnik, šmarca 32/B

telefon: h. c. 831-607, 831-610; komerciala 831-027

telegram: menina kamnik

tek. račun: 50140-601-32127

OPEKARNA KOŠAKI / MARIBOR

SENTILJSKA 116 - TEL.: H. C. 21-018 - DIR. 25-730 - KOMERC. 24-907 - TEK. RAC. PRI SDK 51800-801-10238

p. o.

GRADITELJI!

Obveščamo graditelje družbenega in privatnega sektorja, da
proizvajamo visokokvalitetni

KLINKER ZIDAK

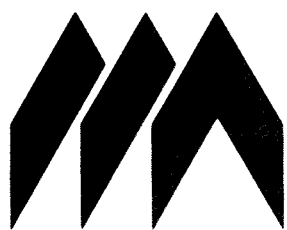
Posebno primeren:

- za vse vrste dimnikov
- neometane fasade
- sobne kamine in vrtno roštilje
- notranje okrasne stene
- tlake, ograje ipd.

Opeko odlikuje praktična neuničljivost, mala vodovpojnost,
in različne barvne nianse.

Vse informacije dobite po telefonu, številka: 24-907 ali 21-
081

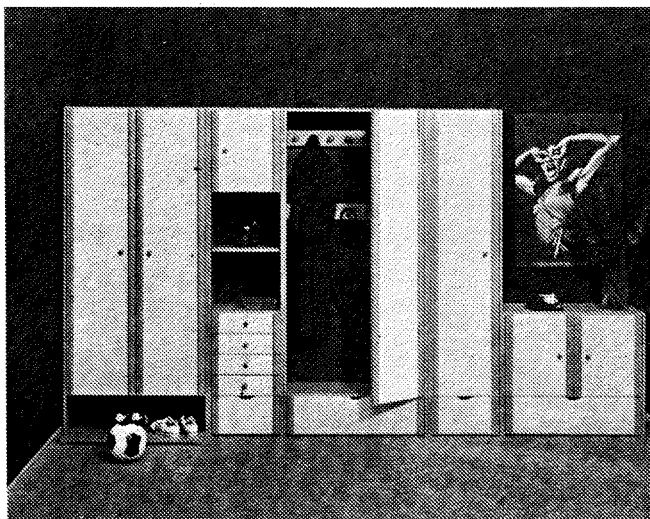
Priporočamo svoje kvalitetne izdelke!

alpes industrija pohištva

Železniki

Alpes vam nudi bogato izbiro pohištva za opremo vseh stanovanjskih prostorov.

Proizvodni program Alpesa obsega: sistemsko pohištvo TRIGLAV mladinsko in predsobno pohištvo SAVA masivne klubske mize karnise kotne letve cvetlična korita

AGROSTROJ LJUBLJANA
LJUBLJANA, DRAGA 41 — JUGOSLAVIJA

PODJETJE ZA PROIZVODNJO KMETIJSKE
MEHANIŽACIJE IN OPREME n. sol. o.

»AGROSTROJ LJUBLJANA«
LJUBLJANA, Draga 41

telefon: 555-366

— konstruira, projektira in izdeluje najsodobnejše naprave za namakanje z umetnim dežjem, v stabilnih, polstabilnih in premičnih sistemih.

— IZDELUJE:

- silose iz poliestra do 100 m³
- cisterne iz poliestra do 10 m³
- platenike

— V KOOPERACIJI Z ALPINO NUDI MOTORNE ŽAGE IN KOSILNICE

- opravlja servis kmetijske in gozdarske mehanizacije in avtomobilov znamke Škoda, Simca, Saab, Zaporozec, Volga, Land-rower in druge.
- izdeluje epoxy smole in kite, odporne proti kislinam in alkalijam za uporabo v elektro, gradbeni in živilski industriji.

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA

Skupščina občine – Izvršni svet Grosuplje

Občinski odbor ZZB NOV
Občinski odbor ZRVS
Občinska konferenca ZKS
Občinska konferenca SZDL
Občinski sindikalni svet
Občinska konferenca ZSMS

z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami pristrčno pozdravljajo delovnega človeka, nosilca napredka in blaginje ob 1. maju – resničnem prazniku dela svobodnega delavca-ustvarjalca.

Socialistična republika Slovenija

Skupščina občine Cerknica

občinski odbor ZZB NOV
občinski odbor ZRVS
občinska konferenca ZKS
občinska konferenca SZDL
občinski odbor zveze sindikatov
občinska konferenca ZSMS
izvršni svet občine
in druge družbenopolitične organizacije

čestitajo za 1. maj – praznik dela in 27. april – dan ustanovitve OF vsem delovnim ljudem in občanom

Gostilna MILENKO LUŽNIK

Ptuj, Ormoška c. 18.

vsak dan sveža topla jedila (malice) in po naročilu. Vse vrste alkoholnih in brezalkoholnih pijač.

Delovnim ljudem pristrčno čestitamo za 1. maj

Ljubljanska banka

Temeljna dolenska banka
Novo mesto

Novo mesto, Kettejev drevored 1
telefon: 068/21 635, 22-213
telex: 33736 yu lb nm
telegram: lbanka Novo mesto
p. p.: 19

Pristrčne čestitke ob delavskem prazniku 1. maju vsem delovnim ljudem, občanom in poslovnim prijateljem!

INDUSTRIJSKO
MONTAŽNO
PODJETJE
LJUBLJANA

TOZD ELEKTROKOVINAR
PTUJ, n. sol. o.

ZADRUŽNI TRG 11
62250 PTUJ,
POŠTNI PREDAL 17
Delavski pozdrav k 1. maju

Vodnogospodarsko podjetje Maribor
n. sol. o.

TOZD VODNOGOSPODARSKA
ENOTA »DRAVA« PTUJ b. o.

čestita za praznik dela – 1. maj

Izvajamo vzdrževalna in regulacijska dela na območju Drave

Vsem delovnim ljudem, občanom in poslovnim partnerjem čestitamo za 1. maj – praznik dela!

ELKOM OLGA MEGLIČ

DELOVNA ORGANIZACIJA
62250 PTUJ
VOŠNJKOVA UL. 6 — TELEFON: (062) 771-281, 771-255, TELEX: 33387
OBRAT DOLANE — TELEFON: (062) 791-040, 791-042, 791-051, 791-053

PROIZVODNE
DEJAVNOSTI
KOVINSKA
PLASTIKA
HIDRAVLIKA
PNEVMATIKA

Pred dnevom OF

Brodolomec z rušilca Zenta – član okrožnega odbora OF

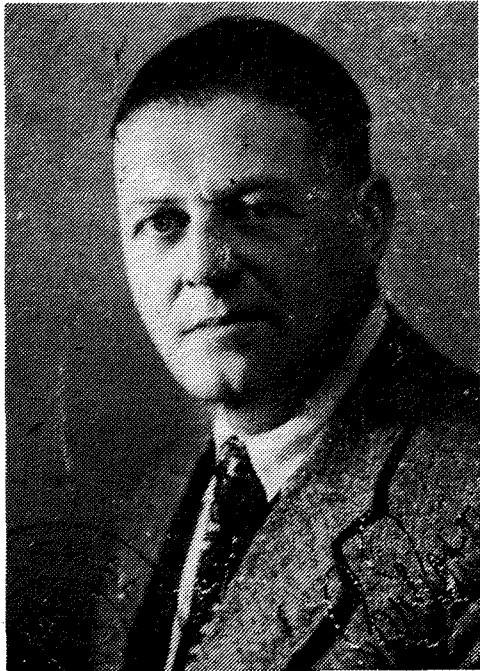
Poleti 1941 so vodilni jeseniški komunisti Jože Gregorčič, Vencelj Perko, Karel Preželj, Viktor Kejžar, Albin Zemva in Polde Stražišar imenovali Ignaca Strlekarja, davčnega uradnika, za sekretarja okrožnega odbora OF Jesenice. Po kratkem posvetu so v odbor izvolili Lovra Ažmana za sekretarjevega namestnika in blagajnika, za člane pa Matijo Sušnika, dopisnika Jutra na Jesenicah, Leona Okrožnika z Javornika, Pavla Robiča iz Kranjske gore, dr. Miha Potočnika z Belce in Alojza Pukšiča z Jesenice.

Pavla Robiča smo doslej le omenjali v raznih časopisih in knjigah, kaj več o njem pa še ni bilo nikjer zapisano, čeprav je bil zelo aktiven član odbora in je zaradi svojega delovanja za OF moral žrtvovati svoje življenje. Aktivist OF in član odbora OF v Podmežaklju se spominja, da je Pavel Robič prinašal blagajniku Ažmanu cele šope jugoslovanskega, nemškega in italijanskega denarja.

Robiča so aretirali decembra 1941. leta, ga strahovito mučili in soočali z drugimi zaprtimi aktivisti OF in člani odbora, ustrelili pa aprila 1942 v skupini petdesetih talcev – v povračilo za ubitega jeseniškega župana Lukmana.

Z željo, da v počastitev dneva ustanovitve OF in v njegov spomin napišem kaj več, sem pred dnevi obiskal Robičevo ženo Ivanko Rezelj. Kar hitro je stekla beseda.

»Pavel je bil rojen leta 1897 gostilničarju v Kranjski gori. Hotel je biti mornar, in se je zato v Avstro-Ogrski vpisal

Pavle Robič, član okrožnega odbora OF Jesenice.

v mornariško šolo. Gledano iz Kranjske gore, se mu je zdelo morje še bolj romantično, kot je v resnici.«

Med prvo svetovno vojno je Pavel Robič služil na avstroogrskem torpednem rušilcu Csepel.

Na petek, 1. februarja leta 1918, ko je v Boki Kotorski izbruhnil upor mornarjev, je komandant rušilca Csepel dobil ukaz (še pred uporom), naj popoldne ob pol štirih izpluje in spremlja konvoj tr-

govskih ladij od Boke Kotorske do Drača v Albaniji. Že je začel pluti proti izhodu, ko so ga uporniki z admiralske ladje Sankt Georg in križarke Gaea s topovskimi streli prisilili, da se je vrnil v luko.

Potem je upor zajel tudi Csepel, na katerem so uporni mornarji zaprli vse oficirje v prostore pod palubo in z vrvmi zvezali železna vrata, edini vhod v te prostore.

Nimam namena pisati o upor mornarjev v Boki Kotorski, omenjam ga le iz dveh razlogov: ker je bil Pavel Robič udeleženec upora, in ker mi je njegova žena Ivanka pokazala dva lista, iztrgana iz časopisa Ilustrirani Glasnik. Na nobeni strani ni datuma, kdaj je omenjeni časopis izšel, iz člankov in fotografij pa je razvidno, da je bilo to med vojno v času Avstro-Ogrske. Med drugim je objavljena fotografija skupine vojakov, pod njo pa piše: »Pozdrav z bojišča. Slovenski vojaki na daljnem severu so se pri zabavi dali fotografirati in so poslali to fotografijo svojim prijateljem v Ljubljano. Na razglednici so podpisani Stele, Poljanšek, Čatar, Gašparin, Belič in Rabelj.«

Ivanka Rezelj hrani ta dva lista zato, ker je na njih objavljeno pismo njenega prvega moža Pavla Robiča, ki je bil mornar na potopljeni Zenti, in se je po boju srečno rešil ter prišel v črnogorsko ujetništvo v Cetinje.

Iz pisma, ki ga je pisal materi v Kranjsko goro, lahko razberem, da je bilo napisano tik pred koncem prve svetovne vojne.

»Po prvi svetovni vojni se je zaposlil pri lesnem trgovcu na Bledu kot manipulant,« mi je pripovedovala Ivanka Rezelj, potem se je zaposlil v jeseniški železarni in nazadnje je bil računovodja v električnem oddelku.

Poročila sva se 28. aprila 1939. leta, na njegov 42. rojstni dan. Zaposlena sem bila v hotelu Slavc v Kranjski gori, stanovala pa sva v Podmežaklju, kjer sva tudi spoznala Ignaca Strlekarja, Rešeka, Pukšiča, Ažmana in mnogo drugih, ki so padli kot talci ali kot partizani.

Pomagala sem mu zbirati denar za OF. Vsak v svojem vagonu sva se peljala od Jesenic do Rateč in od potnikov zbiral prostovoljne prispevke za OF in agitirala za naše cilje. Imela sva pol hiše; spodnji del je bila last Zupanovih, zgoraj pa najino. Padlega sekretarja SKOJ Ježka vsi poznajo. Vidite, on je bil iz Zupanove družine, ki so stanovali pod nami. Ko sta januarja 1944. leta prišla ponj član okrožnega odbora OF Anton Ambrožič-Božo iz Gorij in domačin Rupert Kiršner-Jože, sekretar OK KPS in odbora OF Jesenice, sem pomagala Ježku nabasati nahrbtnik, ker je njegova mama že umrla. Dvakrat sem po nekaj minut govora z možem, ko je bil več kot tri mesece zaprt v Begunjah. Povedal mi je, kdo ga je izdal. Pisal mi je tudi dve razglednici. Marsikaj vem o obnašanju nekaterih aktivistov v zaporu, pa je boljše, da po toliko letih ne vznemirjam ljudi. Izdajo je moj mož plačal z življenjem. Sicer pa... saj smo za to svobodo morali mnogo pretrpeti in preliti mnogo krvi in solza.

Jože Vidic

Ob osvoboditvi taborišča smo spet postali ljudje

Beseda, ki ne bo pozabljena

Kaj pomeni svoboda, najbolje vedo tisti, ki so se mesece in leta zanj bojevali, in tudi tisti, ki so jo nestrpnost pričakovali v zaporih in raznih koncentracijskih taboriščih. Težka so bila leta za naš narod med okupacijo in veliko je bilo žrtev, preden smo po štirih letih lahko zopet svobodno zadihali. Umirali so naši najboljši ljudje v boju z okupatorjem, padali so pod streli nacistov kot talci in umirali so v raznih koncentracijskih taboriščih.

Tudi za interniranje koncentracijskega taborišča Flossenbürg je napočil dan, ko so izčrpani in do kraja onemogli 23. aprila 1945, torej pred 35 leti, postali svobodni. Okoli poldneva tega dne so opazili, da so oboroženi stražarji nenadoma pobegnili in da se jim bližajo ameriški tanki. Svoboda, svoboda, se je slišal glas iz vseh strani. Objemali so se in drgetali od veselja. Žal pa svobode ni dočakalo mnogo tovarišev, ki niso mogli nadalje-

vati poti in so jih ustrelili. Nobeden ni smel ostati za dolgo kolono, obnemogle so takoj ustrelili.

Že nekaj dni so v taborišču govorili o evakuaciji taborišča, preden pridejo Amerikanci, ki so se seveda bolj bližali. Tako je napočil 20. april 1945, ko so že ponoči vdrali v barake esesovci in pozivali Žide na »apelplac«. Grozili so, da bo vsak ustreljen, kogar bi zjutraj še našli v barakah. Še pred dnem so jih odvedli iz taborišča in kasneje smo slišali, da so jih nedaleč stran postrelili. Pokojni zdravnik dr. Joško Bežek, ki je bil tudi v tem taborišču, pa je le rešil mladega židovskega dečka, tako da ga je skrival, dokler niso prišli Amerikanci. Tudi ženske, kakih petsto, ki so jih pripeljali nacisti v taborišče nekako v začetku aprila in jih namestili v slabo barako v kamnolomu, so odpeljali v neznano. To je bila skupina žensk raznih starosti. Vse so bile podhranjene in oslabele. Pripeljali so jih iz neke po-

družnice tega taborišča. Kdo ve, če je sploh katera ostala živa, saj za pot niso bile več sposobne.

Okoli dvajset tisoč ali celo več je bilo zapornikov ob koncu vojne v tem zloglasnem taborišču, ki je bilo zgrajeno leta 1939 za šest tisoč zapornikov. Natlačeni drug ob drugem smo se prerivali v umazanih barakah in že tako skopi obroki hrane so se še zmanjšali. Na delo že nekaj dni nismo več hodili, in tako smo čakali na osvoboditev. Dvajsetega aprila 1945 je šlo na pot iz taborišča okoli 16.000 zapornikov vseh narodnosti Evrope in to v štirih kolonah, v presledku nekaj ur. Nismo vedeli, kam nas bodo odvedli. V taborišču so ostali le taki, ki sploh niso mogli hoditi, nekaj zdravniškega osebja in tudi taki, ki so morda imeli zveze, da so se poskrili. Zadnja kolona, v kateri je bilo kar precej naših slovenskih rojakov, je odšla nekako ob 16. uri. Tri dni in tri noči smo hodili brez vsa-

ke hrane, v dežju in sneženju, slabo oblečeni in obuti. Že prvi dan smo izgubili našega rojaka Franca Luznarja, ki je opešal in so ga ustrelili. Drugi dan smo izgubili dobrega tovariša Viktorja Drašlerja, ki je imel nekoliko pohabljen nogo in je težko hodil; tudi tega so ustrelili. Tako smo izgubili premnogo tovarišev, s katerimi smo živeli v slogi in prijateljstvu v Flossenbürgu. Po podatkih, ki so nam na razpolago, je ostalo na cesti smrti, kot imenujemo ta pohod v neznano, okoli štiri tisoč zapornikov in med temi nemalo naših rojakov. Kdor je opešal in ni mogel nadaljevati poti, je bil zapisan smrti. Šele kasneje smo zvedeli, da bi morali v Dachau. Neki Nemec, komunist, ki je bil kazensko premeščen iz koncentracijskega taborišča Sachsenhausen v Flossenbürg, opisuje v knjigi z naslovom Die lange Nacht (Dolga noč), da je šel s tretjo kolono in da so dospeli v Dachau.

Omenja, kako je pomagal nekemu partizanskemu oficirju, doma iz Sarajeva, ki je bil ujet nekje v koroških hribih.

Triindvajsetega aprila 1945 smo prenočili v nekem gozdiču v bližini vasi Weterfeld, seveda močno zastraženi. Stiskali smo se drug k drugemu, da bi se tako vsaj malo ogreli. Bali smo se jutra, ker smo se zavedali, da bo ta dan spet zahteval med nami velike žrtve, saj smo bili vsi že tako oslabele, da bi le težko še nadaljevali pot, in bi nas postrelili. A glej čudo! To jutro je bilo nekako bolj mirno, nihče nas ni preganjal in pretepal kakor prejšnje dneve. Slišali smo daljnje grmenje topov, ki se je vedno bolj bližalo. Opazili smo, kako so naši spremljevalci postajali nemirni, in videli smo tudi, kako hitijo avtomobili in kamioni proti mestu Cham. Celo volovske vprege, naložene z raznim blagom, ter tudi gruče vojaških transportov so hitele v to smer. Na cesti smo videli

hiteti debelo esesovko, z velikim kovčkom v vsaki roki. Čeprav izčrpan in obnemogel, si Franc Koman iz Ljubljane ni mogel kaj, da bi ne dejal, kako rad bi dal pošteno brco v to zadnjo plat esesovke, da bi si zapomnila okostnjake v zebrastih oblekah.

Čudili smo se, zakaj nas niso nagnali na cesto kot druge dni in nato postrelili tiste, ki niso mogli več na pot. Nemirno so postopali naši oboroženi stražarji, ko smo lahko ugotavljali, da se vedno bolj bližajo ameriški tanki. Letala so nas preletavala in daleč od nas odmetavala bombe. Kar naenkrat smo opazili, da ni več stražarjev. Tudi oni so bežali proti mestu Cham. Svoboda, je šlo od ust do ust. Komaj smo lahko verjeli, da je to res. Ameriški vojaki na tankih so nam mahali v pozdrav ter peljali dalje za sovražnikom. Svoboda, beseda, ki ne bo pozabljena.

Srečko Šorli

Ob petintridesetletnici osvoboditve koncentracijskega taborišča Buchenwald

Naše drugo rojstvo

Enaindvajset tisoč internirancev je dočakalo osvoboditev

V neposredni bližini Weimarja, kjer so ustvarjali slavni nemški možje Goethe, Schiller, Bach, Herder in Liszt, je sredi leta 1937 začelo rasti koncentracijsko taborišče Buchenwald. V nepolnih osmih letih je v Buchenwaldu in številnih njegovih podružnicah hiralo in umiralo več kot 200.000 ljudi, 56.000 pa jih je za vedno ostalo v osrčju Nemčije.

Enajsti april 1945 je bil za okoli 21.000 internirancev vseh narodnosti, ki so preživel trpljenje v enem prvih Hitlerjevih taborišč, drugo rojstvo. Tistega dne je namreč nad glavnim vhodom, kjer je bilo na železnih vratih napisano »vsakemu svoje«, zavihrala bela zastava. To je bil znak dolgo pričakovane svobode, konec dolgoletnega trpljenja, mučenja in zaničevanja. Svoboda pa so si interniranci, čeprav samo še okostnjaki, priborili sami z jurišem na esesovce.

»Noč na 11. april 1945 smo preživel v veliki napetosti. Že v zgodnjih jutranjih urah

smo zaslišali letalski alarm. V bližini je strahotno grmelo. Taborišče se je stresalo. Bali smo se, da se bodo barake, v katerih je bilo tudi po več kot dva tisoč ljudi, zrušile. Ko smo od ilegalnega taboriščnega komiteja dobili znak, smo začeli člani bojnih skupin z akcijo, ki smo jo vnaprej pripravili. Mnogi interniranci zanj sploh niso vedeli. Ujete in ranjene esesovce in zaplenjeno orožje smo izročali pomožnim enotam. Ni bilo zapornika, ki se ne bi pridružil boju proti našim mučiteljem. V dobri uri in pol je bilo taborišče v naših rokah,« se spominja svojega drugega rojstva Janez Alič, ki je bil v tem zloglasnem taborišču od leta 1943. Da pa je vsa akcija tekla po načrtih, je imel zasluge ilegalni taboriščni komite, ki je bil ustanovljen poleti leta 1943.

V njem so bili predstavniki nemških antifašistov, Avstrijcev, Čehov, Francozov, Nizozemcev, Rusov, Poljakov in Jugoslovancev. Slednje je v njem predstav-

Skupina bivših internirancev in njihovih svojcev iz Slovenije na »cesti narodov« v spominskem parku v Buchenwaldu

ljal Janez (Johan) Ranzinger, ki je bil tudi ustanovitelj jugoslovanskega ilegalnega komiteja v taborišču:

»V Auschwitzu sem dobil nekaj napotkov od dunajskih komunistov. In ko sem v začetku leta 1943 prišel v Buchenwald s skupino 999 poljskih internirancev, sem se takoj povezal z ilegalno organizacijo v taborišču. Takrat nas je bilo v taborišču malo Jugoslovancev. Med prvimi sem srečal danes že pokojna tovariša Slavka Figarja in Slavka Saračevića. Naloga naše ilegalne organizacije je bila, da kar največ naših tovarišev obdržimo v glavnem taborišču. Naša dobra organiziranost je prišla še posebej do izraza, ko je v drugi polovici leta 1943 pri-

šel v Buchenwald transport več kot petsto Jugoslovancev. Večino so nameravali poslati v komande izven taborišča, še posebej v Doro, kjer so izdelovali letala in orožje V 1 in V 2. V tej akciji smo dosegli več, kot smo prvotno pričakovali. Med tistimi, ki smo jih uspeli obdržati v glavnem taborišču, sta bila tudi predvojna komunista in borca za delavske pravice Dušan Kermavner in Janez Drašler,« je pripovedoval danes sedemdesetletni Janez Ranzinger.

»Ilegalni taboriščni komite, ki je bil politična organizacija, je pozneje ustanovil vojaške skupine, Jugoslovani smo jih imeli 16, ekonomske, sabotažne, za reševanje

pred transporti in političnoorganizacijske skupine.«

Med številnimi interniranci, ki so po 35. letih ponovno obiskali mesto trpljenja, je bil tudi Ciril Škerlj. Na prostoru, kjer je nekoč stala kuhinja, je pripovedoval svojem sinu:

»Najprej sem delal v kamnolomu. S posredovanjem naše ilegalne organizacije pa so me premestili v kuhinjo. Bil sem prvi Jugoslovane, ki je delal v kuhinji. Vsi, ki smo delali v kuhinji, smo ob nedeljah dobivali suho večerjo.

Jugoslovanskim tovarišem, ki so pozneje delali z menoj, sem predlagal, da to hrano damo jugoslovanskemu bloku za bolne in oslabele tova-

riše. Vsi so bili za to. Ko so to videli tovariši drugih narodnosti, predvsem pa Čehi, kako smo Jugoslovani povezani, so tudi oni nekajkrat prispevali svoje obroke. V kuhinji smo imeli 14 tisočliterskih kotlov in dva kotla po petsto litrov.

Vendar pa je zaradi velikega števila internirancev bilo premalo, da bi lahko vsi dobivali hrano. Tako so marca 1945 hrano delili le vsak drugi dan.«

Tudi za Cirila Škerlja je bila osvoboditev njegov naj-srečnejši trenutek v življenju. Njegovo drugo rojstvo. Živo se spominja 11. aprila 1945:

»Ko je bilo taborišče že osvobojeno, je prišel k meni v kuhinjo kapo kuhinje Erich Voight, predvojni komunist. Objela sva se in poljubila. »Ciril, zdaj je svoboda. Zdjaj ni več dosmrtnje ječe. Dvanajst let sem preživel v zaporih. Najlepša leta življenja sem pustil nacistom. Toda sedaj smo zmagali,« je dejal. Oba sva jokala. Iz številsk smo zopet postali ljudje. Ko je prišel v kuhinjo ameriški oficir, je vprašal, kako je s hrano. Povedal sem mu, da imamo samo krompir in kolerabo. Dejal je, da dokler bo v Nemčiji ena sama krava, bomo imeli meso in mleko. Se isti večer so prinesli v kuhinjo dva medveda in nekaj srnjakov iz živalskega vrta, ki so ga imeli esesovci, pa tudi nekaj prašičev, ki so jih naši mučitelji redili zase.

Na veličastni slovesnosti, ki je bila 12. aprila letos v spominskem parku v bližini nekdanjega taborišča, je bilo na tisoče nekdanjih internirancev. Prišli so njihovi svojci in mladina. Med trideset tisoč glav množico je bilo pod jugoslovansko trobojnico zbranih tudi okoli dvesto Jugoslovancev. Prišli so, da

Srečanje z dr. Walterjem Bartlom (drugi z leve), nekdanjim sekretarjem ilegalne taboriščne organizacije in velikim prijateljem Jugoslavije, je bilo izredno prisrčno

3

ZLOMLJENA
KRILA

Revolucija mora biti čista kot solza, neomadeževana kot otrok ob rojstvu. Tega se je zavedal sleherni, ki je vanjo brezmejno verjel. Veliki so bili cilji revolucije, in zato strogi zakoni. Toda povsod so pod tem velikim imenom, pod imenom revolucija ljudje, le-to vodijo, v njej sodijo in odločajo: nekateri strožje, drugi blažje, bolj uteleljeno ali pa kot pravimo prek kolena. In v takem vrtincu se je znašel tudi naš nepozabljeni Frenk, o katerem pripovedujem...

Vlažna in dolgočasna megla, ki se je ves večer valjala po savski dolini, je počasi ostajala za nama. Na vrhu ni bila tako gosta tema. Skozi vrhove visokih dreves so se kot skozi razpoke svetlikali bledikasti oblaki. Edino v eni hiši, ki ni bila daleč od poti, se je kot sončni žarek prebijala rumenkasta svetloba. Prav čudno se mi je zdelo, zakaj je povsod drugod v drugih hišah tema, le v tej se niso legli k počitku.

Ko sva stopila bliže, sva hitro ugotovila, zakaj je tako. Nad vežnimi vrati je z velikimi črkami pisalo »gostilna«. Vrag jih vzemi! sva rekla. Toliko so na Javorniku imeli povedati o tej vasici, gostilne, tako imenitne hiše pa nihče niti omenil ni. Kar zasmejala sva se drug drugemu. Zagotovo je notri kdo, ki dela pri jezu. Nisva se zmotila.

V baraki pri jezu

Razumljivo, da gostilniška soba ni bila tako nabita kot tista na Javorniku. Tu je bilo že visoko v hribih, daleč od tovarne in mestnega vrveža, pa še navaden delovni dan je bil. A gostilna, čeprav je bila ura okrog desetih ponoči, ni bila prazna. V kotu za mizo je sedelo nekaj mlajših moških. Po oblekah in obnašanju sem takoj lahko ugotovil, da niso domačini. In nisem se zmotil. Vsi, kolikor jih je sedelo v kotu, so bili delavci, zaposleni pri jezu. Pridružila sva se jim in jim povedala, kdo sva in kaj iščeva tukaj. Podoba je bila, da so nama verjeli, zato so potrdili, da sprejemajo delavce. Torej vse tisto, kar sva zvedela od Matije in njegovih prijateljev, ni bila laž. Torej bova jutri že lahko delala.

»Že, že. Kaj pa če nam vreme zagode? Se preobrne in nameče snega?« se je Žust resno zamislil, kot da je hotel vse s tem opozoriti, da so na to najbrž pozabili.

»Tudi če ga zapade meter in če še ne vem kakšna burja pritisne, bomo delali. Kajti jez mora biti zgrajen. Tako so nam zatrjevali polirji,« je nekdo razlagal. Pozneje sem spoznal, da so imeli fantje prav. Gostilničarke takrat, ko sva stopila skozi vrata, ni bilo v sobi. Ko sva že sedla k družini, se je primajala in rekla, naj hitro kaj naročiva, ker gostilno že zapirajo.

»Kam, hudiča, bi se dala čez noč?« sva oba hkrati potar-

nala. Verjela sva, da bi nama tile delavci, ki se že dlje časa zadržujejo tukaj, znali svetovati.

»O, kar z nama pojdi,« je po prekmursko zavil najstarejši. »Mi spimo v baraki, vaju bomo že zbasali kam. Se bomo stisnili. Vaju vsaj zeblo ne bo.«

Ce ne bi srečala teh delavcev, ne vem, kako in kje bi prebila noč. Gostilničarka je bila namreč videti bolj gosposka in dvomil sem, da bi nama dovolila kar na klopih dočakati jutro. Če ne bi bilo mrzlo, bi se v skrajni sili zadovoljila tudi pod košato smreko.

Potem smo zapustili gostilno in počasi odšli proti jezu. Čez dobre pol ure smo bili že na vrhu. Med redkimi drevesi so se kot črne sence prikazale barake.

»Tule v tej baraki zraven spimo mi, toda samo zgoraj,« so rekli delavci. Kljub temi sem vseeno lahko videl navadne nizke barake, v katerih so ponavadi prostori le spodaj. »Je že pozno, fantje, hitro se podvizajmo spat!« je zaukazal tisti, za katerega sem že prej menil, da je najbrž iz Prekmurja. Z žustom sva se zdaj obnašala kot šolarčka, pustila sva se jim voditi...

Se nekaj korakov naprej, pa smo obstali na koncu velike in podolgovate barake. Šele takrat, ko bi se skoraj z glavo zaletel, sem pred seboj zagledal lestev, ki je bila naslonjena na steno barake.

»Pazite, da se kdo ne prekuče!« so naju opozorili. Pa ni bilo potrebno, preveč sem bil navajen lestev. Zgoraj, pod streho barake je bilo tako nizko, da bi moral človek hoditi po vseh štirih. Ko smo se vsi prikobacali na vrh, je nekdo dejal, naj kar tam, kjer sva, počakava, da bo prižgal svečo, sicer tudi po vseh štirih ne bi prišli nikamor. Toda ob eni svečki vidiš le korak pred seboj, tema pa se še bolj zgosti, da ne vidiš drugega kot nihajoči plamenček.

»Pazite, da kdo koga ne pohodi!« naju je opozoril tisti, ki je imel svečo v roki, in se je počasi premikal proti drugemu koncu podstrešja barake. Po sredini podstrešja pa je bilo le toliko prostora, da če si se previdno prestopal, nisi stopil komu na nogo.

Sezul sem čevlje, jih postavil na konec zraven nog in si dal kapo pod glavo. Kot ovčka sem se stisnil skupaj in kmalu smo zaspali kot pobiti.

Tako zelo trdno sem zaspal, da sem mislil jutraj, da se

Jugoslovani v Buchenwaldu

Med 239.000 interniranci, ki jih je v sedmih letih in devetih mesecih šlo skozi taborišče Buchenwald in njegove podružnice, je bilo tudi 3872 Jugoslovancev. Med njimi je bilo 42 otrok v starosti od 12. do 14. leta. Od lakote, naporov in bolezni se 635 naših očetov, bratov in mož ni nikoli več vrnilo.

se poklonijo spominu nekdanjih tovarišev, da prižgejo svečo na skupni grobnici, kjer počivajo oče, brat, stric. Mnogi so se po osvoboditvi prvič srečali. Prelitih je bilo mnogo solza, solza sreče in veselja.

Marcel Paul, predsednik mednarodnega komiteja Buchenwald-Dora pa je v pozivu mladi generaciji dejal:

Nekdanji interniranci umirajo. Vse manj nas je. Na vas mladih je, da ohranite tradicije. Storitvi morate vse, da se fašizem ne bo več pojavil. Precej je po svetu fašističnih žarišč. Zatrete jih morate v kali.

In po petintridesetih letih se je z Ettersberga po Tiringiji zopet razlegala internacionala. Vsak jo je pel v svojem jeziku. Marsikdo se je spomnil na tovariše, leta trpljenja, na 19. april 1945, ko so se interniranci tedaj na poziv že legalnega Mednarodnega antifašističnega taboriščnega komiteja Buchenwalda prvič prostovoljno zbrali na zbornem mestu, na kraju, kjer so prestali toliko ponižanja, trpljenja in muk. Takrat so izrekli svečano prisego, da se ne bodo nehalno bojevali proti fašizmu in nacizmu vse dotlej, dokler krivce grozot ne bo doletela zaslužena kazen.

»To smo dolžni našim umrlim tovarišem. To smo dolžni zato, da pomagamo obvarovati prihodnost človeštva,« je tistega aprilskega dne leta 1945 obljubilo 21.000 preživelih zapornikov.

Besedilo in slike:
Jani Alič

Pogled na slavnostno tribuno, kjer so bili zbrani člani mednarodnega komiteja Buchenwald – Dora na čelu z Marcelom Paulom in dr. Walterjem Bartlom

Osrednje proslave se je udeležila tudi velika množica Francozov

Pogovor bivših jugoslovanskih internirancev pred našim spomenikom v Buchenwaldu

Več akcij je bilo potrebnih za razstrelitev skladišča bencina

Miting

Bilo je 22. aprila 1944, dan pred znano akcijo, v kateri je bilo uničeno nemško skladišče bencina v Postojnski jami.

Pred štabom divizije, ki je bil nastanjen v Severjevi hiši v Predjambi, smo, skupina borcev, sedeli na kupu jelovih hlodov, se pogovarjali, zbijali šale in si na soncu gredili že malo premre ude, saj že nekaj dni dni nismo bili v nobeni akciji.

Nekdo je omenil, da v Hruševju pripravljajo partizanski miting. Rudi Stanič, Pavel Žakelj – Nino in jaz – doma iz Hruševja, smo se razveselili, saj smo bili prepričani, da bomo tudi mi šli tja. Kdo bi ne bil vesel obetajočih se domačih dobrot, ki jih ne zna nihče tako dobro pripraviti kot mati, sestra ali žena.

Sonce je še vedno prijetno gredo in se komaj opazno nagibalo k zatonu, ko so me iz prijetnega razmišljanja zdramili koraki. Bil je Aleš, oficir obveščevalnega centra. Stopil je naravnost k meni in me vprašal, če bom šel. Seveda, na miting v Hruševje, sem navdušeno izstrelil odgovor. »Ti-bom že dal miting«, me je Aleš sme-

je nahrulil. Zagotovo se mi je razočaranemu obraz zelo podaljšal, saj so tovariši na hlodih še dolgo zbijali šale na moj račun.

Po nekaj kozarčkih nečesa tropinovcu podobnega sem nekako prebolel željo po mitingu in kmalu za tem že pridno stopal v vrsti še dvajsetih tovarišev proti cilju – Črni jami. Otorvorjeni z dodatno municijo in minerskim orodjem smo po stezi med grmovjem dosegli cilj že v mraku. Brez besed smo se razporedili ob vhodu v jamo, kjer smo ovire odstranili brez miniranja. Minerski vod s tovarišem Rudijem na čelu je vodil Franc Saje- vic iz Velikega Otoka v smeri skladišča na drugem koncu jame, nato se nas je razporedilo pet obveščevalcev v presledkih po sto metrov za stražo in zvezo, osem borcev pa je ostalo s svojim mitraljezom v zasedi pri vhodu v jamo.

Naša naloga je bila s streli opozoriti minerje v akciji in se seveda braniti, če bi nas presenetili Nemci. Ko sem se znašel na odrejenem mestu in zaslišal pod seboj grozljivo šumenje reke

Pivke, sem se nehote spomnil zamujenega mitinga v moji vasi, toda že so bile tu druge, bolj črne misli. Bolšal sem v temo in za vsak primer iskal kritje. Kljub puški v rokah pa sem začutil po hrbtu neprijeten srh. Potem sem se privadil temi in grozljivim sencam med jaskimi kapniki. Pomislil sem celo na Aleša in si želel, da bi mu tudi jaz lahko kakšno zagodel, saj me je zares grdo pri- krajšal za nekaj prijetnih uric ter za dobrote v domačem okolju. Na moje maščevalne naklepe pa sem pozabil v trenutku razveseljive novice o uspelem zažigu skladišča bencina in ob srečni vrnitvi minerskega voda.

Da je bil miting voj- kovcev, ki ga je organiziral znani tovariš Andrej Pagon-Ogarev v Hruševju, tistega večera le taktična poteza, s katero so hoteli odvrti pozornost Nemcev od akcije v Postojnski jami, pa smo izvedeli šele po veseli vrnitvi v našo partizansko enoto.

Po pripovedovanju:
Franca Mohorčiča
Lovro Bizjak

mi sanja, ko je začelo po baraki šumeti, ropotati in so vsi križem zlobodrali, kot bi bili na vaškem sejmu. Vse dokler me ni nekdo krepko stresel za rame, češ da je ves ta rompopom samo zato, ker je konec počitka.

Zanesljiva streha

Takrat sem prvič spal v takem »močniku«. Nikoli prej nisem doživel, da bi kakšno podjetje za delavce postavljalo barake... Kajti menili so, da je to njihova skrb. Zato si je vsak delavec iskal prenočišče sam, kakor je vedel in znal. In zdaj je prav to podjetje postavilo svojim delavcem barake? Delavci so pravili, da sta bila dva razloga.

Najprej zato, da je potrebno jez čimprej očistiti in ga razširiti, ne glede na vreme, kajti voda iz tega jezusa je poganjala elektrocentralo za potrebe tovarne. Zato so postavili barake, da so bili delavci čim bližje delovišču. In drugič? Kranjska industrijska družba, tako se je namreč takrat tovarna imenovala, je bila med prvimi, ki je sorazmerno dobro plačevala svoje delavce.

Sele zdaj zjutraj, ko se je svetlikal dan in sem se kot maček vlekel s podstrešja barake, sem si lahko bolje na daleč ogledal, kam sva pravzaprav z Žustom prišla. Skoraj iz barake bi skočil od majhnega akumulacijskega jezera. Bistra voda v njem se je srebrnkasto lesketala v jutranjem zraku. Redka smrekova drevesa so kot kakšni stražarji stala okoli jezera, in kadar je z visokega grebena dahnul mrzel sever, so se rahlo zatresla, kot da se tudi ona otepajo mraza.

Z Žustom sva se vrtela in si ogledovala delavce, ki so hiteli k drugi baraki, iz katere dimnikov se je vrtel modrikasti dim. Tudi če nama nihče ni rekel, sva vedela, da je tam kuhinja. Vendar v kuhinji, dokler naju polir ni zapisal v svoje »bukve«, nisva imela česa iskati.

»Potem najprej zavijeva tja, če bova sploh sprejeta,« je dejal Žust.

Srečanje z znancem

Sele ko so se vsi prebudili in je oživel dvorišče, sem lahko ugotovil, da so ljudje, ki so se zatekli semkaj na

delo, z vseh vetrov. Med skupino, ki se je vračala iz kuhinje, sem že od daleč opazil znani obraz. Čim bliže so prihajali, tem bolj se mi je vrtelo v mislih, od kje poznam tega človeka. Vsakdo se v neznanem svetu, razveseli, če sreča znanca. Že drug poleg drugega smo bili, pa se še nisem mogel spomniti, od kod tega človeka poznam. Govorili so hrvaško. Za korak sem stopil naprej oziroma bolj v ospredje, da bi me morda opazil ali me celo prepoznal. Bil je že starejši, blizu štirideset let je imel, za spoznanje malce zgrbljen.

Imel je nenormalno dolge in suhljate roke. Končno se mi je le posvetilo v glavi in mi zletelo iz ust:

»Žužek!« Skočil sem k njemu. Zaustavil se je, izbuljil oči in v hrvaščini rekel:

»Od kod pa je tebe vrag prinesel?« stegnil svojo nerodno roko in me krepko stisnil za vrat.

Žužek je bil doma nekje iz Hrvaškega Zagorja, sicer pa izredno zanimiv človek. Spoznala sva se že osemindesetega leta, ko sva skupaj delala nekaj mesecev na cesti v Selški dolini pri podjetju Slograd. Kot bi bil moj daljni stric, tako sem se takrat navezal nanj. Kolikokrat po delovnem času, ob nedeljah ali pa v deževju, ko nismo delali na cesti, smo se takile mulci, kot sem bil jaz, drenjali okoli njega in poslušali njegove življenjske zgodbe, ki si jih je nabral na svoji poti! Nazadnje, sedemindesetega leta, je delal v nekem francoskem rudniku. Stavka tamkajšnjih rudarjev ga je prisilila, da se je vrnil v domovino.

Joj, kako jezen je bil, kadar je udrihal čez režime. Dozdevalo se mi je, da bi lahko zadavil vsakega tistega debe- luharja, ki je kriv, da so delavci brez dela in sploh, da so tako siromašni. Sicer je bil izredno dober, iskren tovariš in zelo rad, če je le mogel, je pomagal drugim. Spomnil sem se, kakšen vik in krik je napravil takrat, meseca julija, ko je bilo pri jezusu delo končano, potem pa delavci – kamor je kdo vedel in znal. Premlad sem bil še takrat in nisem globlje in bolj nadrobno doumel življenja takih brezdom- cev, katerim je bil dom tam, kjer so se po naključju ustavili. Okoli petnajst se nas je tedaj hranilo v bližnji vaški gostilni, med nami sta bila tudi Žužek in še en njegov prijatelj, katerega življenjska pot je bila podobna Žužkovi. Vsi drugi smo bili pretežno tiste vrste podeželski fantje, ki smo še bolj malo vedeli, kaj je svet. In ne daj, da

bi komu padlo v glavo, kaj takega, da ne bi do zadnjega dinarja poravnal zapitek pri gostilničarju! Opoldne pri zadnjem kosilu je bil obračun. Razen dveh, to sta bila Žužek in njegov prijatelj, smo vsi delavci sedeli pri mizi in smo natančno preračunali, kar smo dolgovali. Čakali in čakali smo, toda teh dveh od nikoder. Gostilničar ki se mi je zdel sicer poštenjak, je mencial in kar naprej hodil gledat za vogal hiše na cesto, če bi ju zagledal. Pa ju ni bilo. Po pravici rečeno, tudi nam je bilo nerodno, češ, le kaj si bo gostilničar mislil? Gotovo to, da smo vsi bolj ali manj premazani z enako mastjo. Pa se Žužek in njegov prijatelj zares nista vrnila in tudi dolga nista nikdar poravnala.

Zdaj, ko smo stali zraven kuhinjske barake, sem se takoj, ko sem ga zagledal, spomnil na njegov dolg. Takrat, s tisto otroško pametjo sem mu zameril, da ni poravnal računa. Zdaj sem na to gledal precej drugače. Saj so znali tisti, ki so »pucali kljuke« povedati, kako jim je že župnik razlagal, da če ti je le preveč predlo v želodcu in če si izmaknil kakšen kos kruha, kadar ga nisi mogel nikjer pošteno zaslužiti, ne more biti greh niti za vero niti za državo. Ko sem ga na to spomnil, je zamahnil z roko, kot da je s tem hotel reči: »Piši me v uh!« Nekam kislo se je zasmejal in povedal, kako gleda na take reči:

»Prav nič mu nisem ostal dolžan, saj sem tako vse, kar sem zaslužil, pustil pri njem.«

Bilo je res, da je Žužek v tisti gostilni vsak dinar posebej pognal po grlu. In če nas ne bi takrat odpustili z dela, bi se še naprej hranil pri gostilničarju, zaradi tistih dvesto dinarjev oziroma kolikor je že bilo dolga, ni bil lačen in prav ena figa se mu pozna, jaz bi pa bil gotovo prikrajšan. A ni res tako, fanta? Vidva sta še mlada, imata celo dom, jaz pa, če ne delam, se nimam kam dati.

Skoraj oba sva bila prepričana, da ima možakar po svoje kar prav.

(Se nadaljuje)

PROIZVAJA IN PRIPOROČA

TEKSTILNI INDUSTRIJI:

- volnene, sintetične in mešane česane preje, visokokvalitetno OE bombažno prejo ter nylon preje,
- jersey pletenine za konfekcije.

TRGOVINI IN POTROŠNIKOM:

- modne pletenine »LOKA-JERSEY« iz sintetike in mešanic za vse letne čase in prilike,
- prejo za ročno pletenje »LOKA« v modnih barvah, izdelano iz čiste volne ali v mešanicah.

Škofja Loka

n. sol. o.

Kidričeva cesta 75, 64220 ŠKOFJA
LOKA

KUPUJTE KVALITETNE IZDELKE GORENJSKE PREDILNICE!

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA–SKUPŠČINA OBČINE NOVO MESTO–IZVRŠNI SVET
z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami

čestitajo
vsem borcem, aktivistom, delovnim ljudem, občanom in kolektivom za praznik dela – 1. maj in
za 27. april – dan ustanovitve OF slovenskega naroda
z željo za čim večji napredek in blaginjo delovnega človeka

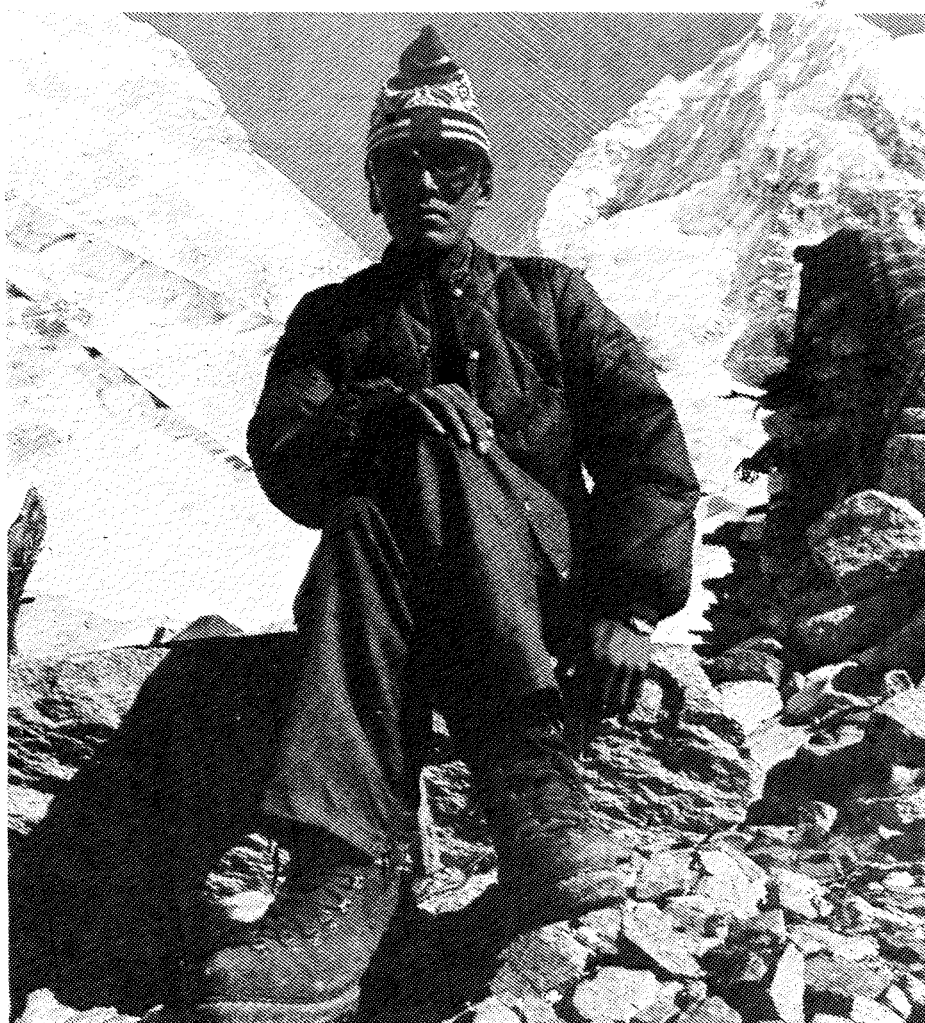
Socialistična republika Slovenija

Skupščina občine

Mozirje

občinski odbor ZZB NOV
občinski odbor ZRVS
občinska konferenca ZKS
občinska konferenca SZDL
občinski odbor zveze sindikatov
občinska konferenca ZSMS
in druge družbenopolitične organizacije

čestitajo vsem delovnim ljudem, občanom in kolektivom za 1. maj – praznik dela in 27. april – dan ustanovitve OF

alpina

OD TRIGLAVA DO
EVERESTA V
PLANINSKIH ČEVLIH

Komunalno podjetje »Ljubljana«

n. sub. o.

LJUBLJANA, POVŠETOVA 6

P. p. 295; tel. 322-265, 317-883, 316-362 – Telegram: Komunalno podjetje Ljubljana

TOZD »JAVNA HIGIENA«, n. sub. o., Povšetova 6, tel. 316-382
Dejavnost: Odvoz smeti in odpadkov in upravljanje deponij, vzdrževanje javne snage na javnih prometnih površinah

TOZD »RAST«, n. sub. o., Rimska 24, p. p. 32, tel. 20-390
Dejavnost: Urejanje in vzdrževanje zelenih površin, proizvodnja in prodaja okrasnih rastlin v vrt-nariji, drevesnica

TOZD »ŽALE«, n. sub. o., Tomačevska 2, tel. 317-644, 316-365
Dejavnost: Pogrebi, vzdrževanje pokopališč, vzgoja in prodaja sadik za grobove

TOZD »JAVNA RAZSVETLJAVA«, n. sub. o., Poljanski nasip 42, p. p. 240, telefon 312-936
Dejavnost: Vse vrste svetlobnih naprav in javne razsvetljave ter gradnja semaforških naprav, vzdrževanje javne razsvetljave, osvetlitve in semaforizacije ter obnova in ureditev prometne signalizacije

TOZD »ŽIVILSKI TRGI«, n. sub. o., Pogačarjev trg 1, tel. 310-740
Dejavnost: Urejanje in vzdrževanje tržnic, upravljanje in vzdrževanje parkirišč in sejma motornih vozil

TOZD »PROIZVODNJA KOMUNALNE OPREME«, n. sub. o., Litijska 261, telefon 49-054
Dejavnost: Izdelovanje nadgradenj komunalnih vozil na šasije ter remont vozil

TOZD »KOMUNALNE GRADNJE«, n. sub. o., Tomažičeva 10, tel. 261-261
Dejavnost: Vzdrževanje in obnova makadamskih in moderniziranih cest, pridobivanje in prodaja peska, gramoza ter gradbenega materiala, opravljanje zimske službe
Izpostava: Cestno vzdrževalna služba, Ljubljana, Celovška 410, tel. 51-388 Kamnolom Sostro, tel. 49-013
Asfaltna baza Zadvor, tel. 49-054

TOZD »REMONT«, n. sub. o., Tomažičeva 10, tel. 267-661
Dejavnost: Vzdrževanje in remont strojnih in transportnih sredstev ter ostale komunalne opreme za TOZD v sestavi DO in zunanje naročnike
Delavnice: Tomažičeva 10, Povšetova 6

TOZD »DIMNIKARSTVO«, n. sub. o., Prešernova 34, tel. 310-065
Dejavnost: Čiščenje, pregled dimnovodnih in kurilnih naprav, meritve sajavosti in izžiganje

TOZD »PROJEKTIVA«, n. sub. o., Povšetova 6, tel. 322-265
Dejavnost: Projektira vse vrste nizkih gradenj, zelenih površin, semaforje in javne razsvetljave

DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB, Povšetova 6, tel. n. c. 322-265, glavni direktor, tajništvo 317-883, direktor DSSS, komerciala 316-656

DELOVNA SKUPNOST DRUŽBENI STANDARD, Poljanska 66, tel. 310-356

Janez Vipotnik

Ranjenec

Novela je iz knjige Ledina, za katero je avtor dobil letošnjo Kajuhovo nagrado. Izšla bo pri založbi Borec.

»Hi, prem, hi«, je poganjal Gavron vola, ju polahko opletal s šibo in vlek vrv, ki je bila privezana na jarem. Od časa do časa je pogledal ranjenca na slami na lojtrniku. Ni mu bil všeč njegov bel obraz in tisti madež na prsni se je kar naprej širil. Ne bo dolgo, ga je motril Gabron, takšenle, kakršen je videti, ne bo dolgo. Tudi če ga zdravnik vzamejo v roke. Samo da bi prišli do tiste nesrečne Rebri. Da le ne bi med potjo umrl. Koliko mora biti star, fant? Osemnajst. Dvajset jih nima, saj mu je šele dobro pričelo poganjati pod nosom. Redke koccine na bradi so štrlele na vse strani, kakor da bi jih burja znosila. Le odkod je? To ni kmečki človek, mu je gledal roke. Roke niso kmečke. Če bi bile, bi bile debelejšje, močnejše, tršate in okorne, rjave od sonca, dlani utrjene od žuljev, na hrbtni strani nabrekle žile, kakor pritiče kmečkim rokam, vajenim premetavati zemljo. Ne, ta ni kmečki, mestni mora biti. Če bi bil delavec, bi imel tudi drugačne roke. Žuljave in črnkaste od mašinskega olja. Zdrgnjene od malte ali cementa. Razjede od luga. Ne, ta ni te vrste. »Hi, šik da te ne bom...« je osvrknil vola. Mora biti mestni. Mogoče je dijak ali študent. Uradnik? Lahko bi bil komi s trgovine. Ne ni! Tudi komiji imajo zdelane roke. Zaboje prevračajo, nosijo vreče moke in soli, zavijajo neskončne množine škrocniljev. Mestni je, mestni. Kdo ve, ali ima starše? Seveda jih ima. Saj je še mlad. Kaj bi rekla mati, če bi zvedela za njegovo nesrečo. Kdo ve, ali sluti. Ali jo je danes spreletela skrb, jo stisnilo okrog srca, ko jo je fant skupil. Pravijo, da imajo matere šesti čut za svoje sinove. Če je to res, potem jo je danes streslo in misli so ji morale čudno zastati. Mogoče je v partizanih z njim. Kako režež lovi sapo. V prsih mu grgrga, kakor krop. Ali jo je v pljuča dobil? Ne, če bi imel pljuča načeta, bi imel krvavo peno na ustih. Tam nekje okrog srca ga je zadelo. Mogoče je žila. Joj, kaj vse se dogaja na tem svetu. Da bi le bilo konec tega gorja. Dobro, da nimam sinov. Kdo ve, kje bi bili zdaj. Kako ga je klalo tista prva leta zakona, ko so sama dekleta prihajala na svet. Na, vidiš, zdaj pa prav pride. Kje bi bili, pri partizanih ali pri belih? Saj ne bi mogli ostati doma. Preklete muhe, se je otepal roja vrtočavih, majhnih muh, ki so bolj žužnjave in tečne kakor obadi, saj rinejo v ušesa, v nosnice, v usta. Prekleti mrčes, je lopnil prema po hrbtu in razmazal maščnega brenclja.

Iz zabasanega neba je lila odkritosrčna vročina. Sladkobna, trpka soparica je žehlala iz tal. Ko so odšli iz vasi, se je sonce še kazalo. Zdaj so bile vse odprtine na nebu zabasane s tolstimi oblaki, ki so rinili drug v drugega. Od časa do časa jim je blisk razparal trebuh in grom je grozeče brbotal daleč za hosto. Kolovoz se je vzpenjal po gozdu, med starimi zverženimi bukvami in smolastimi smrekami, po šustečem listju, med dračjem in mahom. Iz grmovja so se kričavo oglašali načopirjeni vrabci. Zrak je bil nasičen s trohno. Prekleta sparina se je dvigala, kakor da bi gorelo pod zemeljsko površino.

»Daj no, Gabron,« se je zadržal Mirko za lojtrnikom, »poženi te svoje preklete vrance, da nas ne dohiti nevihta.«

Gabron je poškilil vanj, debelo požrl in adamovo jabolko mu je poskakovalo kakor frnikola na betonu.

Le kaj bi rad, se je jezil in ježno potegnil vrv ter se pošev postavil na kolovoz, da bo bolje videti, kako se trudi. Kdaj je kdo videl vole dirkati? Hitreje ne morejo stopati. In še v breg! Mirko mu nekam ni bil všeč. Z bolničarji sploh ni bil na dobri nogi. Še iz Galicije, iz prve svetovne vojne. Niso mu bili po duši, ker je bil prepričan, da so se z bolničarstvom izmuznili boju v strelskih jarkih. Njihovi četi je bil dodeljen prav takšen bolničar, kakor je bil tale Mirko. Visok, suh kakor žrd in stegoval je svoj dolgi vrat kakor kavka. In drežnjaj je kar naprej. Pravi zmuzne! Tale je gotovo tudi takšen. Običajno imajo partizani dekleta za bolničarke, na, tale je pa fant. Kdo ve zakaj. Ker ima trde prste in petelina pri puški ne more sprožiti, mu jih je hudobno prilagal. Morda pa je bolničar po poklicu, morda se spozna na posel. In si ga je predstavljal v beli halji, kako zavija po hodnikih bolnišnice kakor strah v sokolskem gradu.

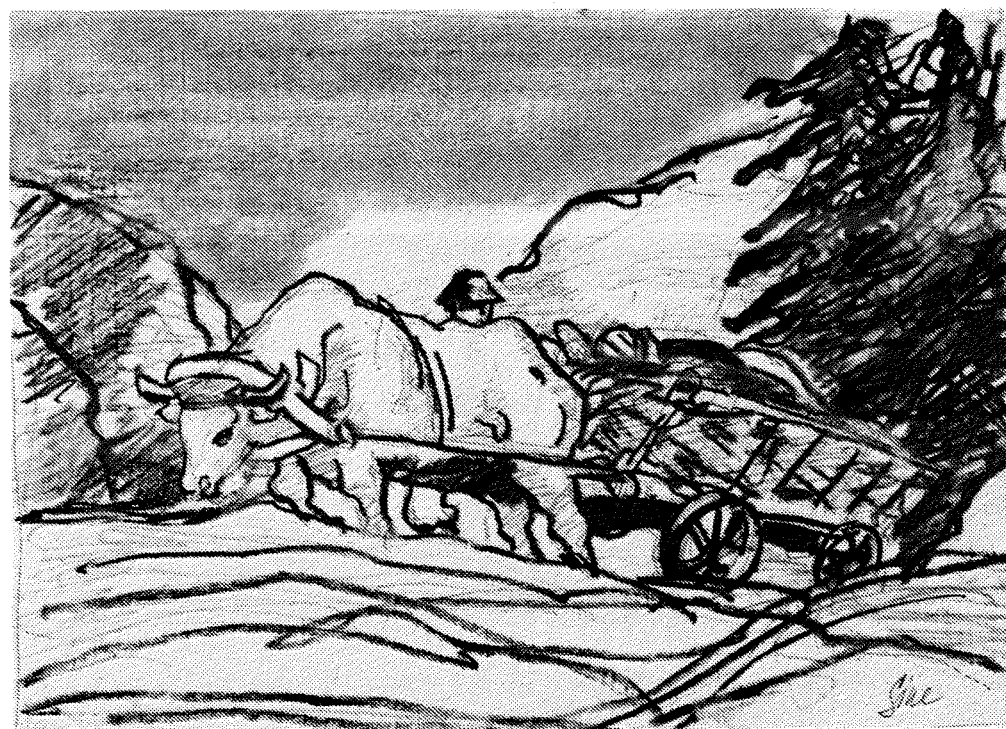
Le zakaj sitnari nad njim in njegovimi voli. Onega, drugega naj pogleda, Šikovca, kako počasi cijazi za njimi. No, on ima tri ranjence na lojtrniku. Dva sta jo staknila v nogo, tretji v ramo, se pravi, da imajo voli več za vleči kakor njegovi. Zato pa je toliko pred njimi.

»Vode!« je naenkrat zastokal ranjenec. Zbudil se je iz omedlevice in pogledal s krvavo podplutimi očmi, ki so se bleščale temno

kakor zemlja. Celo je imel prekrito z drobnimi kapljicami potu, da so se muhe trdovratno napajale. Mirko jih je odganjal s košato leskovo palico.

»Ustavi!« je vzkliknil. Gabron se je naslonil na vola, da sta obstala. Bolničar je dal čutarico ranjenemu na usta in jo nagnil. Ta je željno potegnil vase, toda v trenutku se je izmaknil in spačil obraz. Spahnilo se mu je. Mlačna tekočina mu je dvignila žolodec. Izpljunil jo je, da se mu je pocedila po vratu in za premočeno srajco, globoko vzdihnil in zaprl oči.

»Saj bomo kmalu...« je dejal Mirko in mu brisal potno čelo. Toda ranjeni je že spet stopil v neizmerna prostranstva nezvesti. Mirko je s strahom gledal obvezo, na kateri se je vztrajno širil krvavi madež. Preketo, saj bo izkrvavel. Oni trije na drugem vozu so bili mnogo na boljšem. Tale je bil največji revež. Nekaj časa je bil pri zavesti, se nato izgubil, kakor v neznanem svetu in se čez čas spet vrnil na lojtrnik. Samo da ga dobi zdravnik v roke, pa bo v redu. Zdravnik Ivan ga bo zakrpal, če kdo, ga bo on. Ta se spozna na svoj posel. Kakšnega vruga je že počel s tistim kirurškim nožem. Neverjetno, kako si ga je naredil, skalpel. Preprost kuhinjski nožič je tako dolgo brusil, da si ga je oblikoval po svoji predstavi. Nato ga je zvesto kuhal v

loncu, vsakokrat, kadar so počile puške. Kako čudno jo je skupil Jožek. Pritekel je s položaja, ves razgret, skočil za zid prve hiše in prav takrat, ko se je ustavil, ko je mislil, da je že na varnem, ga je zadelo. Bržkone si ni predstavljal, da so Italijani tako daleč na levi. Nekdo je pomeril nanj, nekdo, ki je moral biti velik mojster. Kdo ve, če ni kakšen od tistih, ki se že dolgo tepejo. Eden od tistih, ki ima za seboj špansko državljansko vojno, kjer je nekje na Ebru meril na revolucionarje. Za Mirka se je vsa španska državljanska vojna vrтела okrog Ebra. Preprosto zato, ker je velikokrat poslušal Stancita, španskega borca, kako je prepeval: Una noche passa Ebro, aj Carmella, aj Carmella mia-a-a! Morda je bil tudi v abesinski vojni. Tam se je izvežbal, fant, v džungli. Postal je spoštovanja vreden ostrostrelec, saj je Jožeka zadel skoraj na cel kilometer. No, ni nujno, da bi se moral že toliko časa tepsti. Saj imamo tudi mi ostrostrelce, pa se ne bijemo dolgo. Zbran moraš biti, mirno roko moraš imeti in takrat ko sprožiš, zadržiš dih, pa gre. Takole teoretično je vedel, kako se tem stvarjem streže, praktično pa še krave ne bi zadel na sto metrov, ker je bil tako salamensko kratkoviden. In očala, v partizanih nositi, ne to ne! Zdrobil bi jih, ponoči v hosti, zgubil, kakor je tiste, ki jih je od doma prinesel. Pri bolničarskem poslu jih ni rabil. Ali pač. Kako mu je na lojtrniku, je mahal z listnato šibo nad njim, in odganjal črne muhe. Nikakor si ni mogel predstavljati, kako je, če si ranjen. Včasih so se v bataljonu dajali med seboj, češ tisti, ki še ni bil ranjen, pravzaprav ne ve, kaj je partizansko bojevanje. Skoraj mu ne bi verjeli, da je sploh bil v spopadu. No, nič ne bi imel proti, če bi ga zadelo. Toda ne prehudo! Marička, da bi mu kaj odbilo, roko ali nogo! Ne, tega ne! Ali če

bi ga do konca. Če bi ga do konca, ne bi bilo tako hudo. Zadene in konec. Preseliš se na drugo stran in znebiš se skrbi, dela, uši, vsega. Zdajle, govori, se dela heroja, v resnici pa bi vse naredil, da ga ne bi položilo. Saj se poznamo. Prekleta vročina. Da bi le pred dežjem prišli na Reber, se je ozrl po stlačnem nebu. Veje so ga delile, kakor bi ga gledal skozi rešetke. Čutil je veliko oblakov nad seboj, čutil da imajo polne malhe vlage, ki jo komaj zadržujejo, in da jih tam zgoraj preganja veter, ki sem na zemljo ne seže. Če bi majčkeno zapihljalo, bi bilo takoj bolje. Preklete muhe, kako so tečne.

Ranjenec je zastokal. Čeprav ni bilo čuti drugega kot škripanje lojtrnika in počasno poganjanje voznikov, je imel občutek, da je v daljavi velik trušč. Zdaj je jasno videl listnati obok nad seboj, rogovilaste veje, zamišljene-ga Mirka, zdaj spet je vse izginilo v gosti, vijoličasti megli. Deroča voda ga je odnašala in zibal se je sem in tja, sem in tja in valovi so bili čedalje bolj strmi in so grozili, da ga bodo zdaj zdaj pokopali pod seboj. Hip za tem je vse utonilo v mir, v morje bolečine, ki ga je gosto zalivala kakor s katranom, nenehoma iz enega mesta, iz prsi, tam nekje okrog srca. Bolečina je valovala, kakor bi jo poganjal mogočen mehanizem. Blodnje so ga nosile v

po volih. Zavili so iz gozda. Pred njimi je bil pošev travnik, ki ga je rezal kolovoz. Kolovoz je bil ozek, da je bilo komaj prostora za voz. Desno pripeti vol je stopal zdaj po kolovozu, zdaj po travniku, po katerem mu je drsel parkelj, da se je krčevito stegoval nazaj. Po travniku je bilo posuto leskovo grmovje, bel cvet ivanjščice se je bahal na visokih steblih, trava je bila gosta in sočna, željno je čakala kosce. V daljavi se je nad gozdom dvigal kvišku droban, navpičen steber dima. Tam so se zjutraj dajali. Tisti dim je ostanek ognja, ki je upepelil domačijo. Strelji so že dolgo molčali. V trenutku predaha, med škripanjem koles je trepetala tišina gozda. In spet so ptiči žejno zavreščali.

»Pazi-i-i!« je zarjul Mirko. Toda bilo je prepozno. Desnemu volu je zdrsnilo s kolovoza. Ko se je lovilo nazaj na pot, je zdrsnilo s kolovoza prvo desno kolo, in za njim še zadnje. Lojtrnik se je nagnil, desna kolesa so drsela po strmini, ravnotežje je bilo zrušeno. Voz se je počasi, kakor neresnično, zvrnil na bok, da se je ranjenec zakotalikal po strmini in grmovje ga je ustavilo pet metrov pod kolovozom in slama je frčala na vse strani in voz se je obrnil še enkrat, na lojtre in desni vol se je krčevito upiral z zadnjimi nogami v strmino, da bi zlezal nazaj na pot in levi vol se je postavil povprek na kolovoz, tiščal glavo v strmino nad potjo in se napanjal, da prevrnjeno vozilo ne bi potegnilo vprege po bregu.

»Gabron, jebenti, kaj si naredil,« se je drl Mirko in tiščal voz navzgor, da mu je pokalo v sklepih.

»Eja,« se je drl Šikovec, ustavil za njimi in stekel na pomoč. Tekel je tudi spremljevalec drugega voza in kar med tekom vrge puško v breg.

Gabron je bil bel kakor duh. »Na, na, na,« je brbotal, lezel v levo strmino, vlekel, za vrv da so mu čreva pokala in misli so mu bliskovito brzele skozi možgane. Samo da volov ne potegne po bregu, samo da jih ne potegne. Če jih potegne, ju bo polomilo, da bosta samo še za zakol. Kje naj dobi druge? Ti krucifiksi nazaj! Le kako se je moglo to zgoditi. Prekleti kolovoz, prekleti Rebrači, lahko bi majčkeno razširili to svojo cesto. »Na, na, šik, na,« je bodril vola, da bi splezal nazaj na pot. Šik se je napanjal, sam je čutil, da gre zares in mišice na bedrih so mu drgetale kakor strune na berdi in koža se je cedila od potu, v posebno veselje obadom.

»Zdaj pa počasi, pametno,« je bruhal Mirko besede iz napete notranjosti in tiščal zadnje kolo navzgor, da ne bi drselo naprej. Pogledal je po ranjencu, ki se je vsedel pri grmovju in začudeno ogledoval, kaj se dogaja. »Dajmo, Gabron, naravnaj vola,« se je trgalo iz Mirka, »vidva pa poprimita, da obrnemo voz nazaj na kolesa, in na pot!« Kakorkoli je bil lojtrnik majhen, obrniti ga in še v strmino, ni bila preprosta zadeva. Desna kolesa so se še vedno počasi vrtela, kakor bi bilo vse v najlepšem redu.

»Gabron, vleci vola na desno, mi pa primimo za lojtre in obrnimo voz!« je naročal Mirko. Gabron je pritiskal vola, ta sta glasno sopla in se napanjala s silno močjo. Držal je oje, ki je rinilo v vis kakor strelovod, ležal na volih, ju potiskal na desno, vzdihoval kakor vola, ju ljubkoval, naj vzdržita, klel pri tem, da se je kresalo, istočasno pa je imel malone polne hlače od groze.

Oni trije so poprijeli za lojtre, za ogrodje voza, za ročice, stokali, vpili: »Zdaj!« dvignili so voz, da je že skoraj ležal na desnih kolesih, toda tistega zadnjega, odrešilnega sunka ni bilo. En cel mož jim je manjkalo. Če bi bil še nekdo, bi ga spravili nazaj na kolovoz. Mučili so se, da so jim nabrekli žile na čelu, kute na vratu, čevlji so se jim pogrezali v zemljo, razkopali so jo, kakor da bi vranci orali s kopiti po njej. Onemoglo so spustili voz nazaj na strmino, se naslonili nanj in lovili sapo, ki jo je tako preketo zmanjkovalo.

»Dajmo še enkrat,« je čez čas spregovoril Mirko. »Gabron, počasi pritiskaj vola na desno. Pazi, da ne zlomiš oje, no, dajmo, zdaj-a-a-j!« je spuščal zadnje moči skozi sapnik. Nič. Prišli so do iste točke, kakor prej. Vsi so bili kakor ena sama mišica, ena sama moč, ena sama energija, toda voz se kakor začaran ni hotel postaviti na noge. Spustili so ga spet ležati s kolesi navzgor in kratko sunkovito sopenje je frfotalo nad travnikom.

»Ne – rini – z – voloma – nazaj,« je vzdihoval Mirko, »ali – ne – vidiš – če ne – poprime – kako – drsi – voz. Vsi – naenkrat – moramo – pritisniti – če ne – je slabše – kot – je – bilo!«

Prve kaplje so se zvrtnile skozi soparico. Ljudje so onemoglo gledali v nebo. Samo še tega je zdaj treba. Hip za tem se je vsulo. Vili

»Gabron, ali se boš ščajmal,« je zavpil Mirko, da se je revež spotaknil in ježno zamahnil

se je, kakor da bi nekdo na en sam gumb odprl vse zapornice tega sveta. Za tem se je shladilo ozračje, soparica se je stopila v vodi. Ta je silila za srajce, pod pas, v čevlje. Travnik se je pričel solziti, na kolovozu je zažuborela voda. Nebo je pričelo siveti. Kakor bi mu z mokro kunjo obrisal mrko barvo.

Voda pa, kakor da je voznikom vrnila glas. Vsevprek so kričali.

»Kaj bomo zdaj?« je vpil spremljevalec drugega voza.

»Izprezi vola, naj gre voz k hudiču, ranjenca bomo dali na drugi voz,« je hripavo svetoval Šikovec.

»Nikoli,« se je zadr! Gabron. Mrha, lahko govori, ker ni njegov voz.

»Sami ne bomo zmogli postaviti tega sata-na nazaj na kolesa. Gabron, pusti vola in pojdi pomagat!« je zapovedoval Mirko. Šum dežja je sekal besede, kakor bi drva cepil.

»Kako?« se je hudoval Gabron. »Če spustim vola, ju bo voz potegnil po strmini,« in bilo ga je groza, kaj bi se zgodilo. Njegova vola! Prekleti partizani, da so morali prav njega dobiti za ta prekleti prevoz. Kljub obilni moči je imel oči suhe od strahu in vlekel je mokro vrv, ki mu je polzela iz rok in zabadal čevlje v kašo, ki se je delala pod nogami.

Spet so poizkusili dvigniti voz, stekali pri tem kakor cel bataljon, da so preglasili škrepet dežja, kričali: »no, no, zdaj, dajmo,« spet so prišli samo do polovice in spet so ga morali spustiti nazaj.

»Samo še enega človeka bi morali imeti, pa bi ga spravili na cesto,« je vpil Mirko in bilo mu je žal, da ni zdaj, ob vseh milijardah ljudi, kolikor jih je na tem božjem svetu, nikjer enega samega, edinega človeka, ki bi jim pomagal. Ti prekleta šlamastika. Prekleti svet, prekleti dež, kakor pada, so se mu skozi vlogo v očeh razmazale podobe, se razvlekile, trepetale.

»Jaz bom,« je nekdo zahropel. Mirko se je obrnil. Ranjeni, na katerega so malone pozabili, je po vseh štirih prilezel do njih. Dež, kakor da bi ga obudil iz nezvesti. Voda mu je curela po obrazu in pogled mu je bil ubit in prazen. »Jaz bom šel vleči vole, Gabron pa naj gre pomagati dvigati voz,« je dejal in misli so mu bile čiste in jasne, kakor bi bil cel in zdrav.

Mirko ga je nejeverno pogledal. »Kako boš ti?« je dejal in nemoč ga je naskočila, da bi se zjokal.

»Kako bi drugače spravili voz na cesto?« je vprašal ranjeni, kakor da bi bil edini, ki je bil sposoben trezno misliti in ga ni prijemala panika. »Oni trije ranjeni na drugem vozu, še stati ne morejo, jaz pa lahko,« se je naenkrat postavil na noge, se majal pri tem in zabode-no gledal, kakor bi spil celo steklenico sli-vovke. Stal je v bregu, majčkeno razkoračen, dež ga je umival, in rdeča maroga na prsih je postajala od trenutka do trenutka bolj svetla in vodena. Ko so ga gledali, kako se je postavil pred njimi, so imeli čedalje močnejši občutek, kako ga bo dež zdaj zdaj odplaknil. Tiščali so voz, ki je pod dežjem postajal čeda-lje bolj živ. Hotel je drseti po travniku in spolzeti z rok. Naprej in naprej so ga morali preprijemati z mokrimi rokami.

Jožek se je spustil na kolena in počasi drsal navzgor, h kolovozu. Počival je in spet nada-ljeval pot in za njim sta se vlekli dve sledi, črni in blatni, kakor bi vlekel dve počeni vreči ilovice. Dušilo ga je v prsih, lovil je sapo, želel si je na vrh hriba, kjer bi bil sam in bi dihal, samo dihal, nič drugega, dihal na vso moč. Že se je potegnil na kolovoz. Vola sta ga otopelo gledala in noge so se jima pogrezale v mehko cestišče. Jožeka je smeš-no spreletelo, kako je komandant Luka govo-ril o govedih, da mora biti velika, da ima dobro kožo za usnje, debela, da ima veliko mesa, krava mora imeti vime kakor čeber, da daje dosti mleka in debel drek za masten gnoj. Samo še dva metra! Oprijel se je volovih nog in se počasi postavil na noge. Samo da se mi ne omoti v glavi, da me ne obide slabost, si je dopovedoval, da se ne zgubim v tem prekle-tem pragozdu, ki okrog in okrog čaka name, da me bo pogoltnil. Le še en meter, še malo, pa bo pri Gabronu.

Gledali so ga kakor prikazen. Nihče mu ni pomagal. Saj mu ni mogel. Gabron je vlekel vrv, ostali trije so tiščali v voz, da se ne bi posmuknil po strmini. Gledali so ga, belega kakor gašeno apno, kako se je vlekel na kolo-voz, kako se je dvignil ob volih, se oprijemal krčevitih mišic, napetih kakor fičafaj. Gleda-li, živega mrliča s krvavo obvezo na prsih. Oprijel se je vrvi in zamomljaj Gabronu: »Pojdi!«

Gabron ga je nejeverno gledal, spustil je vrv in Jožek jo je prijel na kratko, se uprl v mehka tla, spustil glavo vznak, da mu je dež lil v odprta usta in čakal.

Zdaj je bilo dovolj moči pri vozu. Napeli so se, polni mračnega obupa, da so škripale mišice. Voz se je dvignil, iz njega je curelo, počasi je legel na bok. Ranjeni je vlekel za vrv, se majal kakor list v vetru, vrv mu je izpila zadnjo moč. Tema se mu je delala pred očmi, lovil je ravnotežje kakor nad globeljo in blebetal: »hi, hi!«

Zgodilo se je! Voz se je zvrnil na kolovoz, na kolesa. Končno! Vola sta hropla, vozniki so hropli, se naslanjali na voz in začudeno ogledovali okrog sebe, kakor da se prvič vi-dijo.

Dež je ponehal tako nanagloma, kakor je začel. Oblaki so se podolgem in počez razkla-li, redke meglice so hitele k obzorju, sonce je pokukalo na kolovoz in spustilo ves ognjeni žar na razmočeno zemljo. Iz premočenih oblek se je zakadilo, zadišalo je cvetje, zemlja je zadihala, drevje.

»Dajmo, slamo,« se je prvi premaknil Mir-ko in z razkrečenimi prsti grabil premočeno slamo po travniku in jo nosil na voz. Ena, dva je bilo ležišče pripravljeno in prijeli so ranje-nega, ki se je gugal pred voloma, ter ga polo-žili na mokro ležišče. Iz lic mu je hitel zadnji žar življenja.

Gabron je pognal in žalostna vola sta nada-ljevala pot proti Rebri. Vola sta stopala poča-si, premišljeno. Z iksastimi nogami sta za-stavljala noge v lepljivo pot in jih spet vlekla iz nje, da je glasno čmokalo. Prestopala sta, desno, levo, desno, levo in pri tem v obratni smeri kimala z glavama, kakor da bi lovila ravnotežje, neskončno pohlevno kakor stroj, kakor bati, ena dva, ena dva. Debele oči so brezizrazno buljile predse, kakor da ne bi bile oči žive stvari, marveč reči. In mahala sta z ušesi in opletala z repom, in vlekla voz, kakor da bi bila na cesti že tisočletja, od vekomaj, kakor da nikoli nista ničesar druge-ga počela.

Nesrečnega travnika je bilo konec. Spet so bili v gozdu. Resje je rdelo na straneh kolovo-za. Rdečkastorjavi borovci z vednozelenimi nakopičenimi iglami so bahato kazali svoje olesenele storže. Iz starega votlega debela so se spreletavali sršeni. Zlatorumeni in črnopa-sasti so drveli skozi zrak, kakor bi imeli že davno določene cilje. Borovnice so se blešča-le, umite v svoji prašnosivi barvi. Muhe in obadi so si opomogli od dežja in spet krvo-ločno navalili na karavano.

Vas je bila pred njimi. Obsijana v žarkem in svetlečem se, kakor bi jo posul z dragulji. Pogoltno sonce je pohlepno pilo razsuto vo-do. Oglasil se je pes. Ihtavo. Zaganjal se je proti poti. Veriga ga je zadrnila vsakič, ko se je dvignil proti neznanecem. Ni in ni pojenjal. Izlajal si je glas.

Bolničarji so bili ustaljeni pri prvi hiši. Zdravnik Ivan je najprej pogledal ranjenega Jožeka. Ni bil zadovoljen s tem, kar je videl. »Koliko časa je od tega, kar je bil ranjen?« je vprašal.

»Kakšne štiri ure bo,« je odgovoril Mirko.

»Prej bi ga morali pripeljati!«

»Kako, duša draga?« se je Mirko uprl. Na tistem pobočju so izgubili največ pol ure. Drugega ni bilo mogoče nadoknaditi. Pol ure, če bi ta hudič, ta Gabron pazil na vola, če se ne bi zgodila nesreča, bi bili pol ure prej na cilju. Vse drugo je bilo v dobrem časovnem razponu: prenos ranjenca, obvezovanje, iska-nje voza in voznja. Saj so bili še hitri. Če bi bil zdravnik bliže. Toda, kako ga boš namestil tam, kjer je nevarnost, da ga odkrijejo. Ne, tu se ni dalo nič drugega napraviti.

»Oni trije bodo počakali,« je dejal Ivan, ko je pogledal ranjenca na drugem vozu. »Naj-prej je tale na vrsti,« je pokazal na Jožeka. »Mirko, pomagaj boš,« se je obrnil k bolni-čarju. »Odganjal boš muhe. Kar tule mu bom izrezal kroglo,« je zamahnil nad mizo pod košato tepko, prevlečeno z belo hodnično rjuho. »Na mizo ga denimo!« je naročal.

Prenesi so ga z voza. Bil je takšen, kakor da mu srce še komaj utriplje, ves krhek. Vi-dno je usihal. Za hip je odprl oči. Gledal je z belim in veke so mu božjastno utripale.

Zdravnik ga je privezal k mizi. Odvezal je rano, da so se muhe kakor na med zagnale vanjo. »Odganjaj mrčes,« se je zadr! na Mir-ka, da je ta krčevito pričel mahati z vejo nad ranjenim.

»Da bom lahko delal,« je dejal sam zase. »Če bo še čas,« je nadaljeval s trpkim glasom, in ogledoval rano, iz katere je počasi polzela življenjska tekočina kakor solze, kakor bi se kri jokala.

Toda časa ni bilo več. V tistem trenutku, ko je Ivan vzel iz kroga skalpel in se pripravil, da zareže z njim, se je Jožek stresel in obstal. In doktorju se je v hipu obraz spremenil, postal je prsten, kakor vsakokrat, kadar je moral prepustiti mesto smrti.

NAGRADNA KRIŽANKA TV-15 ŠTEV. 2

Razpis nagradne križanke:

Knjigotrški oddelek Založbe BOREC je zopet namenil tri knjižne nagrade za našo nagradno križanko TV-15. Upamo, da bomo skozi leto 1980 spoznali celotni knjižni program Založbe BOREC v obliki nagrad za nagradno križanko TV-15. Naslovi knjig so:

Heinrich Jaenecke: Beli gospodarji
Zbirka revolucionarnih pesmi narodov vsega sveta: Vstanite sužnji

Matjaž Kmecl: Mala literarna teorija.

Rešitve te nagradne križanke pošljite na naslov: UPRAVA ČASOPISA TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, najkasneje do 16. 5. 1980. Na kuverti levo spodaj napišite

»NAGRADNA KRIŽANKA TV-15 ŠTEV. 1«

Mnogo uspeha in obilo sreče pri reševanju križanke vam želijo Založba BOREC, uredništvo in uprava TV-15.

Nagradni kupon

Priimek in ime

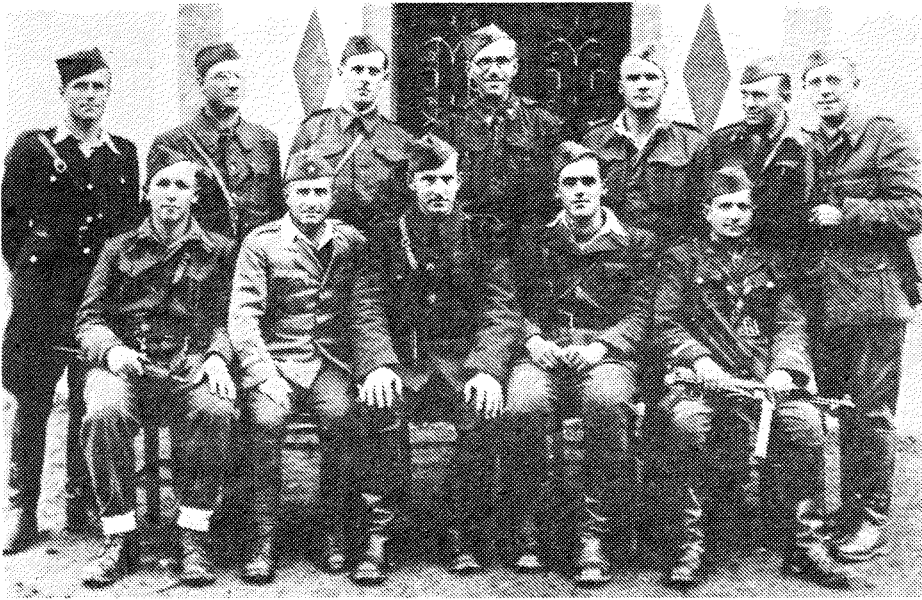
.....

Pošta

Branko Blenkuš

Podoficirska šola 4. operativne cone

3

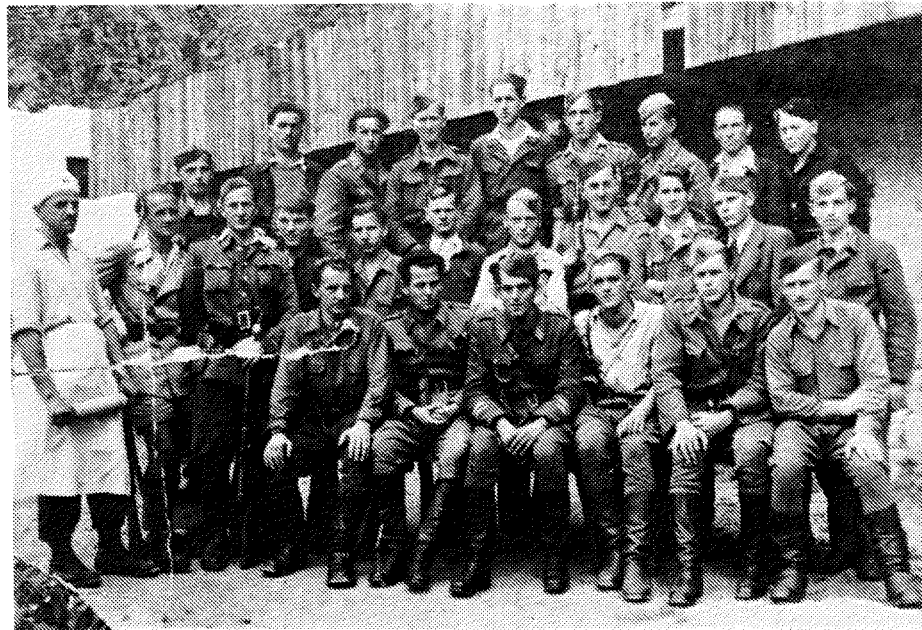

Štab podoficirske šole 4. operativne cone na Otoku jeseni 1944.

V vsakem oddelku je bilo do 50 slušateljev, borcev iz vseh enot 4. operativne cone in iz Kokrškega odreda. Tako organizirana podoficirska šola je na Pohorju začela s temeljitim delom. Vodje in predavatelji so za vsak oddelok sestavili program, ki je obsegal približno mesec dni teoretičnega in praktičnega strokovnega dela. Poleg tega je bil v programih vseh oddelkov predviden političnovzgojni pouk, ki ga je imel Bojan Smrk, komisar šole.

Program oddelka za pehoto je obsegal orientacijo, vojaško taktiko, uporabo vseh vrst pehotnega orožja do težkega minometa, ki ga je šola tudi imela. Borci so vadili poveljevanje, napad in obrambo, kritje in drugo. Taktiko in pravila vojskovanja so povzeli iz nekdanje jugoslovanske vojske. Pouk so prilagodili ustrezno partizanskemu bojevanju. Slušatelji so se spoznavali tudi z vsemi vrstami orožja, municije in razstreliva.

Program obveščevalcev in intendantov je bil povsem prilagojen takratnim razmeram in potrebam: brez veliko teorije, pač pa veliko učinkovite prakse. Obsegal je zgoščeno snov obveščevalnega tečaja oficirske šole pri Glavnem štabu: spoznavanje oznak domačih činov, oznak sovražnika, oznak vozil, železnice, zračnega prometa, objektov, cest in vozil drugih vrst. Slušatelji so se seznanjali s sestavljanjem poročil s podatki o sovražniku, vodilnem kadru, razporeditvi (skice) orožja, bunkerjev in podobnem. Učili so se o načinih najhitrejšega obveščanja – osebno, telefon, radiogram itd., o načinih zaslišanja ujetnikov, uporabljanju prometnih sredstev. Pri tem so poudarjali povezavo s terenom, s posamezniki, način pridobivanja podatkov iz sovražnih postojank, o nameranih napadih sovražnika, smeri pohoda, številu, oborožitvi in podobnem.

Tečaj za obveščevalce v Čepeljah

Minerci so se spoznavali z vrstami in delovanjem razstreliv, z razstreljevanjem mirujočih predmetov ter sodelovanjem v napadu in uničevanju različnih sovražnikovih utrd.

V oddelku za zveze so se učenci spoznavali z vsemi vrstami zvez, največ pa z radiotelegrafskimi, telefonskimi in kurirskimi zvezami. Program tega oddelka je vseboval še naloge in pomen zvez v raznih situacijah, uporabo signalnih sredstev za optično in zvočno zvezo. Učili so se Morsejevo abecedo in razne dogovorjene znake. V posebnem pododdelku so se seznanjali s telefonijo v teoriji in praksi. Brigade, ki so rušile telefonske naprave, železniške postaje in druge objekte, so prinesle telefone in žico, da so se učili napeljevati telefonske linije.

Pozneje, ko je bila šola pri Ajniku, v Čepeljah, Otoku, Trnavčah in Pobrežju, so telefonisti ob vsaki preselitvi vzpostavili telefonsko zvezo med štabom šole in telefonsko centralo v Gornjem gradu, ki je imela zvezo z drugimi enotami, komandami, delavnicami v različnih krajih zgornje Savinjske doline. Tako obveščanje je posebno dobro koristilo za hitre obrambne ukrepe proti vdoru sovražnika na tamkajšnje osvobojeno ozemlje.

(Se nadaljuje)

Študij vseljidske obrambe na univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani

Prva diplomanta

Študij vseljidske obrambe usposablja visoko izobražene obrambne strokovnjake za analitično svetovalno in organizacijsko delo v upravnih organih družbenopolitičnih skupnosti, organizacijah združenega dela, družbenopolitičnih organizacijah, v štabih in enotah teritorialne obrambe in drugod kot tudi za pedagoško delo v srednjih šolah. Zadnje čase mu družba namenja vse več pozornosti, saj se zaveda pomena tega študija za boljšo obrambo domovine in vsestranski družbeni napredek Jugoslavije.

Obramboslovje postaja tako rekoč nova veda v znanosti, pomemben znanstveni dosežek pri nas. Prav je, da vojaške vede stopajo v korak z drugimi brez podcenjujočega donosa, ki ga je žal še kje moč zaslediti.

Vztrajnost je prinesla uspehe. Zanje se je treba poleg profesorjem in mentorjem, ki so to študijsko skupino omogočili, zahvaliti tudi drugim obrambnim institucijam v Sloveniji, ki niso odrekle pomoči pri nastajanju in razvoju oddelka splošne ljudske obrambe. Leta 1976 so se za to smer odločili prvi študentje. Kakih 60 se jih je vpisalo. Štiri leta rednega ali izrednega študija vodijo do diplome. **Maksimilijan Marošek** iz Podgorja in **Milorad Miljatović** iz Srbije sta 17. aprila letos postala prva diplomirana obramboslovca na univerzi Edvarda Kardelja. »Pridobila sta potrebno znanje in dokazala, da ga znata metodično pravilno uporabljati,« so se glasile besede dekana fakultete dr. Franca Vrega, ko je diplomirancema slovesno izročil zaslužen diplom.

Tovariš Marošek se je v svoji diplomski nalogi empirično poglubil v raziskavo dejanskega stanja na Koroškem, tovariš Miljatović pa se je ukvarjal z normativno ureditvijo podružbljanja SLO na Primorskem, konkretno v Ajdovščini, kjer dela kot aktivni oficir. Nakazal je nekaj problemov in tudi njihove možne rešitve.

»Študij mi je bil v osebno zadovoljstvo,« pravi tovariš Milorad. »Ne pričakujem nobenega napredovanja. Preden sem prišel sem, sem končal višjo vojaško šolo. Bili smo homogena skupina, dobro organizirana, vedno pripravljena drug drugemu pomagati. Ta povezanost nas je motivirala, da smo hitreje prišli do cilja. S kolegom

sva pustila tik za seboj še kakih dvajset diplomantov, ki se mrzlično pripravljajo na zadnje izpite ali pa že na zagovor diplomske naloge. Tudi profesorji so nam bili vse-skozi naklonjeni. Ni jim bilo žal popoldanskega časa, če ga je bilo treba žrtvovati za naše izpite.

Posebej bi še omenil ne-sebično pomoč tovarišev Turka in Kobala ter vodje katedre tovariša dr. Beblerja pa še polkovnika Staneta Kranjca in podpolkovnika Suziča.

Tovariš Maksimilijan Marošek je učitelj predmeta obrambe in zaščite v šolskem centru v Slovenj Gradcu. Tudi njega

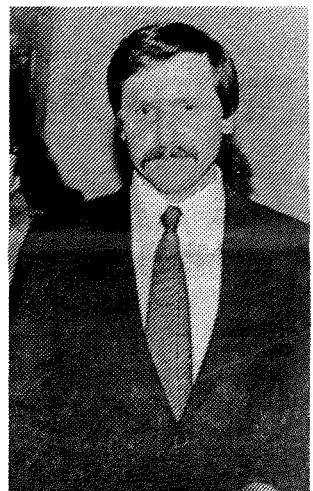

Milorad Miljatović

je prignala na univerzo Edvarda Kardelja v študijsko usmeritev splošne ljudske obrambe osebna želja po širšem poznavanju »vojaščine«, kot sam pravi. Učni načrt s tremi temeljnimi skupinami predmetov to vsekakor omogoča. Družboslovni predmeti posredujejo študentom temeljno marksistično družboslovno znanje ter poznavanje naše družbenopolitične in družbenoekonomske ureditve. Skupina obrambnostrokovnih predmetov zagotavlja študentom nujna teoretična in temeljna praktična znanja za uspešno strokovnost v različnih delih sistema vseljidske obrambe in družbene samozasčite. Pedagoško-psihološki in splošni predmeti pa dopolnilno usposablja študente za pravičen in učinkovit pristop v opravljanja posameznih strokovnih dejavnosti. Vsebinski program določijo v Beogradu. Seveda obsega tudi zgodovino in v njej ima posebno mesto zgodovina narodnoosvobodilnega boja. Poleg tega pa je precej tradicij iz NOB ostalo pri drugih vojaških predmetih. Ostaja le problem tehtnega znanstvenega vrednotenja snovi iz narodnoosvobodilnega bo-

ja, ki je še neobdelana, kot na primer politična zgodovina NOB, socialna zgodovina NOB itd.

Na vprašanja o težavah, osipu in vzpodbudah za poklic obramboslovca ali obramboslovke (v zadnjem času se odločajo tudi ženske), pravi dr. Bebler: »Razlogi osipa so ugotovljeni. Največ študentov odpade na začetku študija. Nekaterim je ovira nezadostna predhodna izobrazba, drugi opešajo zaradi psihičnih naporov, zlasti tisti, ki so zaposleni in študirajo ob delu, ne dobijo olajšav v delovnih ali družbenopolitičnih organizacijah, v katere so vključeni. Navadno so njihova delovna mesta zahtevna in hočejo

Maksimilijan Marošek

njihovo polno zavzetost, če pa živijo zunaj Ljubljane, pomeni premagovanje razdalje še oviro več pri študiju. Poskušali smo ustanoviti dislocirani oddelok v Mariboru, vendar pri tem nismo prišli daleč. Toda, osebno mislim, da čeprav bi zagotovili študentom ob delu idealne pogoje, vseh težav le ne bi ukinili, saj se glavne težave pojavljajo v družbenem okolju, in to je nedovoljno vrednotenje vojaškega poklica, da o pomanjkanju standardnih učbenikov niti ne govorimo.

Kako vzbuditi zanimanje za ta poklic? Ena plat je boljše ekonomsko nagrajevanje, drugo pa je narediti poklic tudi vsebinsko zanimiv. Prav bi bilo, da bi družbenopolitične organizacije intenzivneje iskale interese za to poklicno usmeritev.

Kako bosta Milorad in Maksimilijan, za njima pa še drugi diplomanti, v praksi pokazali svojo strokovnost – to bo pomemben del motivacije k odločitvam za poklic obramboslovca.

Živa Drole

Iz govora Janeza Vipotnika ob šestdesetletnici železničarske stavke

Mladini

Slovesnosti, posvečene 60-letnici železničarske stavke začnemo z razstavo nagrajenih del mladinskega natečaja, ki ponazarjajo spomine in čustva na zgodovinske dogodke iz pred šestih desetletij. Izpričujejo pa tudi občutke šolarjev o železnici, o njeni razvojni poti in njeni vlogi danes in jutri, v likovni podobi in leposlovnih besedi.

Čprav železniško gospodarstvo že vrsto let razpisuje po osnovnih šolah v celi Sloveniji nagrajni natečaj literarnih in likovnih stvaritev na temo Železnica, ima letošnje tekmovanje nekoliko drugačen zven. Uглаšeno je na obletnico upora železničarjev, na izjemni dogodek v kalvariji delavskega razreda za pravico in resnico. Posvečen je ljudem, ki so v imenu prihodnosti v domala brezupnih razmerah dvignili zastavo upora in dokazali, da so tukaj in da hočejo živeti.

Po svoje tudi takšni natečaji, katerih rezultate gledamo danes, in mladi avtorji na njih dopolnjujejo s svojimi prispevki zgodovinski mozaik.

Zgodovina je učiteljica življenja. Modro ravnamo, da mladim generacijam obujamo spomine, skozi kakšne boje in žrtve so morale bojujoče se sile, da so ustvarile to, kar imamo. Zato, da se bodo mladi znali ravnati v prihodnosti. Da bodo čuvali tisto, kar je bilo priborjeno s tolikimi žrtvami. Pa tudi zato, da bodo na razpotjih vedeli, kjer je prava smer, da se bodo izogibali krivim prerokom in verovali v edino pošteno moč delavskega razreda in delovnih ljudi in njihovo napredno usmerjajočo silo komunistov.

Dragi mladi prijatelji, imejte radi deželo in domovino, ki ji pripadate. Bodite ponosni nanjo. S svojim delom za boljši svet je socialistična sa-

moupravna Titova Jugoslavija uglebna in spoštovana širom po zemeljski obli. Mi starejši smo prepričani, da bo vaša generacija, ki bo čez čas prišla v roke našo družbo, zavrano nadaljevala pot, ki smo jo mi prehodili.

In drugič, spoštujte delo. Samo to poganja človeštvo dalje in dalje k napredku. Vaše glavno delo zdaj je učenje. Bodite dobri učenci, v ponos svojih staršev, vzgojiteljev in družbe. Jutri boste morali spreminjati življenje v novo in boljše. Čim več boste znali, tem bolj boste opravljali svoje delo v lastno korist in v korist skupnosti. In vaša mladost, moč in zalet, ki je osnova izpopolnjevanja vsake družbe, si bo učinkovito utirala pot naprej, če bo spoštovala pridobitve revolucije, in če bo prepričana, da mora biti jutrišnji dan še bolj sončen od današnjega.

Veliki uspehi mladih smučarjev

Kranjska gora. Zime je konec in z njo so se zaključila zimska smučarska tekmovanja. Tekmovalci sedaj preračunavajo svoje uspehe in neuspehe. Med uspešne tekmovalce letošnje zimske sezone vsekakor sodijo mladi smučarji alpske sekcije kranjskogorskega smučarskega društva, ki je pod okriljem športnega društva v Kranjski gori.

Pred nedavnim smo te mlade ambiciozne smučarje obiskali na celodnevni osnovni šoli Jeseniškobohinjskega odreda v Kranjski gori. Mladi alpinisti so imeli ravno svoj vsakodnevni trening na šolskem športnem igrišču. V zelo kratkem času so dosegli uspešne rezultate v republiškem in zveznem merilu. Tako se z uspehi lahko pohvalijo Gregor in Andrej Gosar, Vesna in Matjaž Dolžan, Aleš in Boštjan Vidic, Peter Klotfutar, Roman Škrilec, Jani Pečar, Sandra Kotnik, Marjan Plavčak, Igor Oman, Teodor Albreht, Uroš Rožič in Majda Košir. Toda vse predolg bi bil seznam, če bi naštevati vse njihove uspešne rezultate v letošnji sezoni.

Med najboljše sodita Romana Kotnik in Jože Lavtižar. Romana je bila letos med Cicibani kar desetkrat prva in petkrat druga in je kandidatka za pionirsko reprezentanco. Letos je že nastopila na FIS tekmi Pokal Loka kot članica B reprezentance. Štirinajstletni Jože pa je letošnji slovenski prvak v veleslalomu pri starejših pionirjih. Jože bo eden prvih, ki bo prišel v mladinsko reprezentanco brez predhodnega staža v njej.

Mlade tekmovalce in celotno alpsko sekcijo uspešno vodijo trenerji Edi Slivnik, Evgen Škrilec in Leon Pečar, tehnični vodja Jože Kotnik, tajnica Cveta Pečar ter gospodarja Edi Dolžan in Rajko Oman.

LOJZE KERŠTAN

Uspel zaključek tekmovanja

Pionirji Dean Bačič, Suzana Škalič in Andrej Kalamar ter mladinke Bernarda Kocjan, Jasna Sever in Jelka Sever so se uvrstili na regijsko tekmovanje Tito-revolucija-mir za področje Pomurja, ki je bilo 12. aprila letos v Lendavi. Kot prejšnje leto je tudi tokrat v murskosoboški občini za tekmovanje, ki ga organizira uredništvo revije Kekec za celotno domovino, vladalo veliko zanimanje.

Tekmovalci z osemletk, srednjih šol, delovnih organizacij, krajevnih skupnosti ter družbenih organizacij in društev se lahko pripravljajo na tekmovanje s pomočjo gradiva, ki ga objavlja revija Kekec tudi v slovenščini, izdala pa ga je tudi Mladina. Letos je nosilo delovni naslov Trideset let samoupravljanja. V murskosoboški občini je koordinacijo priprav na tekmovanje in izvedbo tekmovanja prevzela komisija za ohranjanje revolucionarnih tradicij pri občinski konferenci ZSMS Murska Sobota. Odziv je bil zadovoljiv. Občinskega tekmovanja se je namreč udeležilo kar 90 mladih tekmovalcev.

FILIP MATKO
Murska Sobota

Povojni razvoj naše domovine

»Miru ni moč doseči z delitvijo, temveč le s trajno težnjo h kolektivni varnosti v svetovnem merilu in s širjenjem svobodnih ozemelj, kot tudi s prenehanjem nadvlade nekaterih držav nad drugimi,« pravi med drugim tovariš Tito v izjavi o miru. Boji, muke, nečloveški zločini, požiganja, zatiranja, strah, trepet, uničevanje in še bi lahko naštevati – vse to je bilo potrebno za naš mir.

Mrazi me, ko poslušam dedove pripovedi. Primerjam z današnjim življenjem. Pionirji hodimo v šolo in želimo koristiti sebi in družbi. Večkrat nas učitelji in starši opominjajo na revne in lačne otroke po svetu.

Po vojni smo našo domovino prenovili. Vsak dan zraste kaj novega. Pogumni graditelji so zvoke lopat in ostalega orodja prepletli s pesmijo. »Kljub žuljavim rokam nismo odnehali,« pripoveduje oče, ki je tudi sam gradil avtocesto Ljubljana-Zagreb. Tako je zrasla naša domovina v današnji dan.

ZDENKA JEŽ 7. c
osnovna šola Drago Bajc
Vipava

Bogastvo človeka je svoboda

»Zadnje mesece vojne sem preživela na Dolenjskem, v izgnanstvu. Vso pomlad leta 1945 so bili hudi boji med Nemci in partizani. Fantje in dekleta, ki smo ostali doma, smo morali kopati za Nemce strelske järke. Med delom so za našimi hrbti stali stražarji. Tako lahko trdim, da sem svobodo dočakala prav v strelskih jarkih. Prišli so pionirski in nam prinesli letake, na katerih je pisalo: Svoboda je prišla! Konec je vojne! Od veselja so nam spolzele solze po licih. Konec maja pa je prišel po nas sorodnik. Vrnili smo se na svoj dom. Z veseljem smo se bližali rojstni hiši. Toda, kaj smo videli! Vhodna vrata so visela na enem tečaju, po tleh je bilo polno slame, pohištvo polomljeno, vse umazano in zapuščeno. Zemlja je čakala na pridne roke. Nismo obupali. Zavihali smo rokave in počasi se je vrnilo staro življenje. Res smo morali veliko storiti, toda tega ne bi zamenjali za izgnanstvo.

Največje bogastvo človeka so svoboda, dom in domača gruda. Tako je pripovedovala Marjana Bornšek iz Stranic.

NEVENKA LAPORŠEK
Dopisniški krožek Stranice

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Veseli vsakega novega dopisnika

Iz malega prijetnega kraja Šempasa na Primorskem so nam pisali osnovnošolci, sicer z nekoliko strahu, da njihovih vrstic ne bomo objavili. Res, da pride na naše uredništvo vsak teden toliko vaših toplih dopisov, dragi mladi prijatelji, da vsaka vrstica ne najde mesta na naši mladinski strani, toda nikoli ne zavržemo nobenega vašega dopisa. Vse je skrbno spravljeno. Vsaka vaša beseda je ogledalo vaših drobnih dejanj in vaših misli, ki gradijo danes, ki gradijo za jutri. Obenem pa vsak vaš dopis pomeni vzpodbudo našemu časniku, saj je našel svojo bodočnost, če je našel pot med vas mlade.

★

Elza Jelerčič iz Šempasa piše, da imajo v njihovem kraju veliko naročnikov in rednih bralcev TV-15. Vesela sem tudi tvojega povabila, Elza, naj pridem v vaš sončni Šempas, kjer mi boste, kot si napisala, dokazali, kako delavni ste mladi in kako hodite po stopinjah svojih vzornikov. Prav radi bomo še kaj napisali o vas, naše bralce pa gotovo zanima, kako živite mladi v vašem kraju. Sedaj s ponosom pišete o svoji novi šoli, ki jo boste otvorili 27. aprila. Martina Badalič iz 3. a razreda pojasnjuje v svojem pismu, da stoji njihova približno 90 let stara šola na robu vasi ob glavni cesti, ki pelje iz Nove Gorice v Ajdovščino. Helena Rijavec iz 4. a razreda se pritožuje, da zaradi premalo prostora v stari šoli ni mogoče imeti veliko krožkov, ki si jih vsi tako želijo. »Komaj čakam, da bom prestopil prag nove šole,« se navdušuje Aleš Gorjanc iz 3. razreda. Istih misli je tudi učencec 4. razreda Robert Bovcon, vendar na koncu dodaja: »Tudi stara šola mi bo ostala v lepem spominu, saj sem se v njej naučil pisati prve črke.«

★

Učenka 7. b razreda Margerita Faganel je povezala novo šolo s tradicijami narodnoosvobodilnega boja. Med drugim je napisala: »Naša šola se bo poimenovala po 1. primorskem bataljonu Simona Gregorčiča. Ta je bil ustanovljen 10. avgusta 1942 na Vodicah nad Šempasom. Ustanovitelj bataljona je bil Rudi Grajš, komisar pa Mile Špacapan-Igor, doma iz Ozeljana. V spomin na ta bataljon so na Vodicah postavili spomenik. Ob žuborečem izviru je trdno v tla zasajena skala, na njej pa ploščica z datumom ustanovitve bataljona. Nad spomenikom mogočno kipi v nebo skala, čeznjo pa so razlite tri barve: rdeča, bela in modra, ki simbolizirajo našo zastavo.« Gotovo vas bomo obiskali v vaši novi šoli, do takrat pa nasvidenje in lepo se počutite v še neoguljenih šolskih klopeh.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Pred zborom partizanskih novinarjev propagandistov

Takrat, na osvobojenem ozemlju...

Pogovor z Marijo Vilfanovo

Med srečanja in proslave ob letošnjem dnevu zmage se uvršča – 7. maja v Ljubljani – tudi zbor partizanskih novinarjev in vojni dopisnikov. Po dolgih letih se bodo znova zbrali še živeči ustvarjalci partizanskega tiska. Njihovo srečanje ima več namenov, ki naj bi dobili na zboru svojo potrditev v sklepih in nalogah za prihodnje obdobje.

Rod partizanskih novinarjev združuje novinarje, urednike in publiciste, ki so odločilno prispevali tudi k rasti in razvoju socialističnega tiska v prvih desetletjih po osvoboditvi. Pri vsem tem zahtevnem delu so pozneje, ko so odhajali v pokoj in zapuščali svoja delovna mesta, pustili nerešene nekatere naloge. To je bila četa bojevnikov s peresom, ki se ni pogostje zbirala. Še danes ni postrojena kot enota z domicilom, napisala pa tudi ni zgodovine partizanskega novinarstva, uredila in zbrala dragocenih zgodovinskih dokumentov, obeležila pomembnih dogodkov, krajev in ljudi iz NOB. To ostaja dolg, ki ga je potrebno poravnati.

Partizanski novinarji in vojni dopisniki so dejavni tudi danes. Mnogi še pišejo. Plod njihovega dela so številni prispevki o tematici NOB, monografije in spominski zborniki. Toda še bolj bi se lahko vključevali s svojimi izkušnjami pri reševanju nalog problemov sredstev javnega obveščanja v sedanjih razmerah. Veliko bi lahko prispevali pri vzgoji novinarjev in vojni dopisnikov v splošnem ljudskem odporu in družbeni samozasčitvi. Odzivati bi se morali na dogajanja v razvoju naše samoupravne družbe, sodelovati pri izobraževanju mladih novinarjev od šolskih in mladinskih glasil naprej. Tudi ta vprašanja bodo v središču pozornosti na letošnjem zboru.

Prvi zbor partizanskih novinarjev in propagandistov je bil maja 1944 v Beli krajini. Presledek je dolg, a prav zato bo potrebno ob letošnjem zboru nadoknaditi zamujeno. Delo bo potrebno v prihodnje nadaljevati, vendar bolj povezano in načrtno. Pričakujemo, da se bo del nekdanjih partizanskih novinarjev, saj jih je okrog 150, znova vključil tudi v naš TV-15, danes edini list, ki nadaljuje tradicijo partizanskega tiska neposredno z nekdanjimi sodelavci iz NOB. Pogrešamo njihova peresa. Prav zato naslavljamo zboru prošnjo za sodelovanje vseh piščih novinarjev, da bi naš TV-15 postal vsebinsko bogatejši.

DV

Na prvi slovenski novinarski konferenci, ki je bila 5. do 6. maja 1944 v gozdu nad Metliko, je bila tudi Marija Vilfanova (prva z desne)

Bili ste glavna urednica Slovenskega poročevalca na osvobojenem ozemlju Dolenjske. Partizanski urednik, kaj je to?

– V različnih časovnih dobah in različnih okoliščinah, različno.

Urednica Slovenskega poročevalca sem bila leta 1944, ko smo imeli že osvobodeno ozemlje. To je bilo po Kočevskem zboru in Avnoju, ko nismo bili več samo politično gibanje in partizanska vojska, ampak smo vzpostavljali že svojo oblast, svoje znanstvene in kulturne institucije, ustanavljali svoja strokovna združenja. Ti kvalitetni premiki so morali najti odraz v osrednjem glasilu Osvobodilne fronte. Poleg tega smo se pripravljali na nove naloge, ki so nas čakale v osvobodjeni domovini.

Slovenski poročevalec in naše časopisje sploh je imelo v tej dobi torej že čisto drugačne naloge kot v herojski dobi svojega obstoja v letu 1941, ko je bil njegov urednik Boris Kidrič. Poleg vsebinskih smo imeli tudi strokovne in oblikovne naloge. V tej dobi nam je bilo že mogoče razviti dopisniško mrežo, tako da je bil utrip Sloven-

skega poročevalca res živ. Dopisništvo je tudi v jezikovnem pogledu prispevalo k temu, da smo v Slovenskem poročevalcu razvili živ slog. Problem jezika nam je bil stalno pred očmi. Jezik naj bo tak, da nas bodo ljudje razumeli, da nas bodo brali, da jih bomo sposobni navdušiti in mobilizirati za nadaljnji boj. Pri tem je mnogo delal Vlado Kozak, tedaj urednik Kmečkega glasa, in po svoje tudi mi drugi. Že takrat smo se dobro zavedali, da je slog sovjetske Pravde pravo nasprotje tistega, kar naj bi razvili pri nas.

Naše uredništvo je imelo prostore sredi roškega gozda, na Bazi 20. Imeli smo svojo barako, v kateri smo delali in stanovali. Sodelavcev se ne spominjam samo kot dobrih tovarišev, marveč tudi kot sposobnih ustvarjalcev. Bili smo pravo uredništvo, načrtovali smo številke, pisali svoje in pripravljali tuje članke, dopise, lovili rokopise. Vedno se bom spominjala France Bevka, ki je prinašal svoje članke v obljubljenem roku. Bil je v tem pogledu velika izjema.

Okupator je Slovenijo razkosal. Dolgo nam je bila njena enotna slika zabrisa-

na. Vedeli smo, da se povsod bore partizanske enote, da so povsod na delu aktivisti Osvobodilne fronte, toda resnične predstave nismo imeli. Nenadoma pride v uredništvo dopis iz Koroške, ki nam v šaljivem tonu pove, kako slovensko delavstvo na Koroškem na vsakem koraku sabotira. Pride dopis iz Stajerske, ki opisuje preprosto kmečko dekle, ki je odprlo partizansko šolo, dopis iz Primorske, v katerem mladinci poročajo, da so za triletnico Osvobodilne fronte zakurili blizu Gorice tak kres, da ga je videl Tito v Bosno. Dopis iz Notranjske nam poroča, kako so podjetni Notranjci napeljali elektriko, in dopis iz Bele krajine, kako v neki skromni vasi iz starih kos izdelujejo kirurško orodje, potrebno v naših bolnicah. Iz teh dopisov nam vstaja slika nove Slovenije, brišejo se meje, ki jih je začrtal okupator, mi vsi bolj čutimo enotnost našega gibanja in medsebojno povezanost.

(MARIJA VILFAN
– iz knjižice
Novinarji zborujejo,
5. in 6. maja 1944)

Kako se spominjate prve slovenske novinarske konference, ki je bila 5. in 6. maja 1944 na osvobojenem ozemlju Dolenjske?

– Vedno rada ogledujem znano fotografijo, posneta v gozdu nad Metliko, kamor smo se zatekli pred bombnimi napadi. Tu smo novinarji, tu so politični delavci, tu je šef sovjetske misije.

Zbralo se nas je sto vojaških in civilnih novinarjev. Partizansko časopisje je leta 1944 s 378 izdajami doseglo 69,61 odstotka vsega v slovensčini in na Slovenskem tiskanega časopisja! Bili smo v glavnem »novi«,

brez novinarske tradicije, in zato ni čudno, da je Vida Tomšičeva v svojem referatu govorila več o slabostih kot o dobrih platih našega tiska.

Osrednje vprašanje konference je bil razvoj našega tiska, pri čemer sta bili važni dve nalogi: dviganje novinarskega kadra in razvijanje dopisništva, ki naj bi po besedah Borisa Kidriča pomenilo vključevanje ljudskih množic v naš tisk. Prav tako pomembno je, da smo na prvem novinarskem kongresu odgovorili tudi na vprašanje, kakšen naj bo družbeni položaj našega novinarja. Če je bila naša neposredna naloga v tistem trenutku mobilizacija ljudskih množic za nadaljnje vojne napore in izgradnjo oblasti, naš tisk ni mogel biti samo registrator, moral je biti in je bil organizator naših množic. Naš novinar je bil torej od samega začetka družbeno-politični delavec, kar je še danes zapisano v kodeksu novinarjev Jugoslavije.

Dan za dnem prihajajo v uredništva naših listov dopisi iz vse Slovenije, ki potrjujejo v istem, kako ljudje iz množice prijemajo za pero in na čisto svojski, doslej nepoznan način z veliko prepričevalnostjo izražajo to, kar jih teži. Tovariši, to je dragocenost, ta naš novi, pristni ljudski slog moramo skrbno gojiti in razvijati. Ta slog je dokaz ustvarjalnih sil, ki se vzbujajo v slovenskih množicah, je velik prispevek k pestrosti novega slovenskega življenja. Zato pazimo na to, da se naši dopisniki izražajo, kakor jim srce velewa, kakor so vajeni govoriti! Naj ne prevzemajo suhoparnega načina pisanja, naj ne pišejo s parolami! Parole so potrebne in koristne. Toda

od ljudskega dopisnika zahtevajmo izvirnosti, preprostosti, domačnosti, misli, ki so res njegove!

(MARIJA VILFAN
– iz knjižice
Novinarji zborujejo,
5. in 6. maja 1944)

In zadnje vprašanje: kaj iz tistih dni vnesti v današnjo rabo?

– Ko sem zbiral podatke za referat o Borisu Kidriču kot novinarju in publicistu, sem z začudenjem ugotovila, da je zgodovina našega novinarstva v tej dobi še nepopolno obdelana. Morda je prva naloga sestaviti aktiv, katerega odgovornost naj bo, da bi z vseh vidikov obdelali zgodovino novinarstva v narodnoosvobodilnem boju. Napisati je treba tudi zgodovino povojnega novinarstva in ugotoviti, kakšno vlogo je imelo naše novinarstvo v gospodarskem in družbenem razvoju nove Jugoslavije. On takem delu bomo šele lahko temeljito odgovorili na vprašanje, ali dovolj vrednotimo pridobitve novinarstva iz teh dni. Zgodovina našega novinarstva pa ni pomembna samo za nas. Mnogo dežel v razvoju šele začenja z razvojem svojega novinarstva. Tudi v teh deželah časopisi, radio, televizija ne morejo biti samo sredstvo množičnega obveščanja, temveč naj bi bili tudi organizatorji naporov ljudskih množic za preobrazbo svoje dežele. Zato je jugoslovanska izkušnja danes poučna tudi za te nove dežele.

Odgovor na vprašanje, ki ste mi ga postavili, bo dal prav gotovo tudi zbor partizanskih novinarjev propagandistov, ki bo 7. maja 1980 v Ljubljani.

Milena Štrajnar

Boris Kidrič na prvi slovenski novinarski konferenci na osvobojenem ozemlju: »Želim naglasiti, da je novinar novega kova hkrati politik, kakor je politik hkrati novinar.«